ביתן חדש לאמנות הישראלית

מוסף „על המשמר"
מס' 48
29 בנובמבר 1985
ט"ז בכסליו תשמ"ו

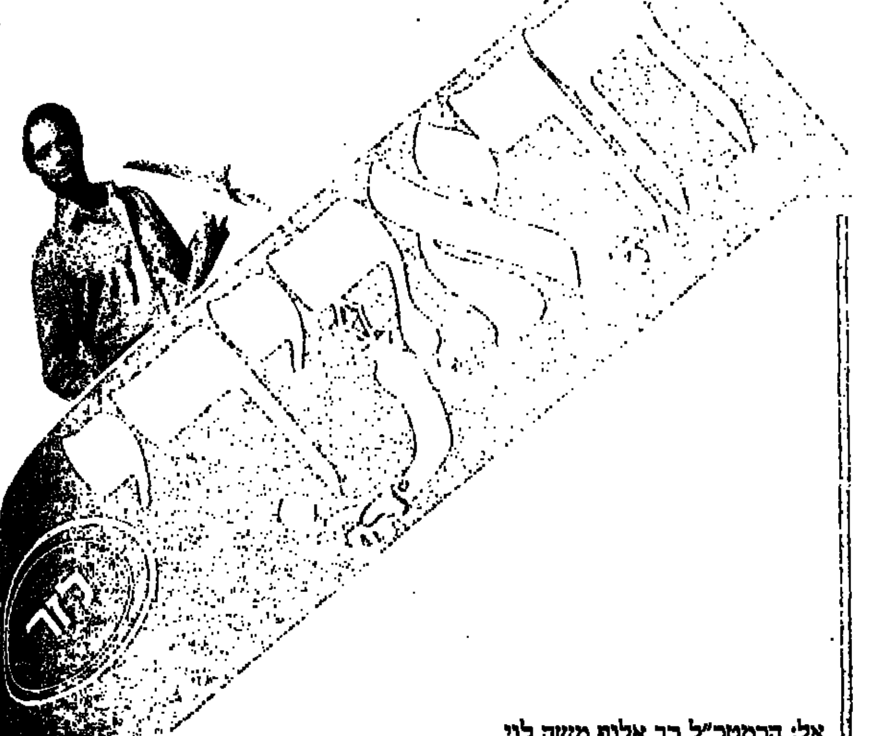

אל: הרמטכ"ל רב אלוף משה לוי

שלום רב,

קראנו את שש הנקודות ואלו הבהרותינו:

לסעיף 1 — אם מעשנו על הבמה התפרש כפגיעה אישית, אנחנו מצטערים על כ[...]

לסעיפים 2, 3 — מעולם לא אמרנו דברים אלה.

לסעיף 4 — על הריח הבענו התנצלות בהודעתנו מיום 13.11.1985 בישיבת המזכירות.

לסעיף 5 — הרוח שינתה כיוון במהלך הפעולה. מי שהבין מדברינו כאילו פעלנו במכוון עם הרוח — לא לכך התכוונו.

לסעיף 6 — מקובלים עלינו הסבריו של הרמטכ"ל כי הביטוי: „ללמד בני יהודה קשת" אינו כולל בתוכו גם את: „להשתין בקשת".

בכבוד רב
ארבעת המושתינקים

זהו נוסח מכתב ההתנצלות שהועבר מלשכתם של ארבעת בני הקיבוצים ללשכת הרמטכ"ל ושהתקבל על דעתו של רב אלוף לוי. בכך יושבה המחלוקת.

זאבי: וינגייט היה מגרש אותם ואת משפחותיהם

במאמר שמפרסם השבוע מנהל מוזיאון הארץ, רחבעם זאבי, בעיתון „מעריב" הוא קורא לנהוג במשתינים כשם שהיה האלוף אורד וינגייט נוהג במקרים דומים בשעתו.

לדעת מר זאבי רק יד קשה עשויה למנוע תהליך של פגיעה חמורה בתדמית של צה"ל בעיני הערבים, ולשם כך אין לחירתע מגירושם של מבצעי המעשה, גירוש בני משפחותיהם, והחרבת הכפרים או הקיבוצים ששיתפו אתם פעולה.

זאבי מזכיר מקרה בו נתקל מפקד פלוגות הלילה ביציאה לאחת הפעולות בערבי שעשה את צרכיו בשדה. וינגייט לא היסס ופקד על חייליו שלא לזוז במקום ההיתקלות, והפלוגה עקפה את המכשול והגיעה ליעדה ללא־פגע. [...] לא יינקטו צעדים מבעוד מועד, מסיים האלוף את מאמרו, תהפוך תופעת ההשתנות על רמטכ"לים לחיזיון נפרץ, ואין כלל ביטחון שמבצעי מעשה „המחאה" יסתפקו באקט הזה בלבד.

לידיעת הממטירים:

השרים שריר, שמיר, שרון, גור, פת, בורג וניסים, קורפו, שחל ונחמקין ישהו בשבוע הקרוב בחו"ל.

יצחק רבין ינאם במתנ"ס באשקלון (20.30, במה פתוחה).

השר רובינשטיין מתארח בתכנית: „יש שאלה" (17.00, בית אגרון י־ם).

מפכ"ל המשטרה רב־ניצב קראוס בכנס נשות השוטרים (היכל התרבות [...])

ישררו תנאי המטרה טובים, טמפרטורות גבוהות מהרגיל לעונה זו. [...] אידיאלית בזווית 65 מעלות.

הבהרה נוספת:

בבדיקה שערכה חטיבת הביניים במקום האירוע עולות הנקודות הבאות:

1 — לא ארבעה אלא שלושה בלבד.
2 — לא בעת הנאום, אלא מיד לאחריו.
3 — לא במרכז הבמה כי אם בשוליה.
4 — לא הרמטכ"ל, כי אם אלוף הפיקוד.
5 — לא מי־רגליים, כי אם מי־ברז בתוספת צבעי מאכל.
6 — לא נחשפו אברים בפומבי.
7 — לא נתגלו עקבות סמים.
8 — קיבוץ „החוצבים" הוכרז כקיבוץ „סגור" שבוע לפני המקרה, ואין בין [...] קשר.
9 — האלוף עזב את המקום במסוק, ואין שום אפשרות שהדי המעשה ניתזו [...]
10 — שחזור מדויק של האירוע יובא במגזין הבא של „ערוץ לקיבוץ", [...] של מחלוקת".

עד כאן לשון [...]

שלושה השתינו לאחר הופעה של השר מודעי; תדהמה באוצר

במשרד האוצר טרם הספיקו להתאושש ממדד אוקטובר הגבוה (4.7 אחוזים) וכבר שוררת שם תדהמה חדשה בעקבות מעשה מביש שאירע לשר האוצר באחד מביקוריו בצפון. השר, שהתארח בערב: „סיידר ומצב רוח" באולם האזורי של „חמוללים" דיבר על תכניתו להמשיך בתפקיד שר אוצר גם בממשלת מיעוט של המערך ולנהל מעמדה זו מערכה על ראשות הליכוד. בחלוף שלושת רבעי השעה רמזו למר מודעי כי עליו לסיים, ולפנות את מקומו לזמר יהודה פוליקר, אלא שהשר לא נרמז והסביר למאזיניו כי הניסיון שרכש במהלך תפקידו הנוכחי הוסיף לו עוד 22 אחוזי כישורים נוסף על ה־90 שהיו לו לפני כן.

כשסיים מר מודעי את נאומו, במחצית השעה מאוחר מהמתוכנן, קמו שלושה קיבוצניקים גליליים, ולאות מחאה ירדו לחדר השירותים במפלס התחתון של האולם, ועשו שם מה שעשו.

הסיפור ראה אור לראשונה בעלון קיבוץ החוצבים ומשם התגלגל עד לקריית הממשלה. במשרד האוצר, כאמור, שוררת תדהמה.

נאטמו בתיהם של הארבעה שעלבו בכבודו של הרמטכ"ל

הוריהם של ארבעת בני חטיבת הבנים, שהטילו מימיהם על הבמה בתום הופעתו של הרמטכ"ל, בטקס הסיום של סמינר צופי — נאטמו בפקודת שלטונות התנועה הקיבוצית. בהחלטה שנתקבלה נאמר, כי גם כאשר הובהר כי המעשה המביש אירע לאחר שרב אלוף לוי עזב את השטח ולא בעת שהותו בו, אין הדבר מקל מחומרתו, ועל המבזים את כוחות הביטחון לשאת בעונש המתחייב לפי הנהלים הקיימים. לזכותם של המטילים נטען כי בעת הביצוע סובבו את גבם לקהל ולפיכך הוחלט שלא לפוצץ את בתיהם, אלא לאוטמם בלבד.

מועצת הקיבוץ הארצי
אפריל '86

המועצה תתכנס ב„גבעת חביבה" ותוקדש לנושא:

„חינוך הנוער הקיבוצי לדרכי תגובה הולמות" סרטון וידאו בנושא, היכול לשמש פתיחה לדיונים, להשיג במחלקת ההסברה. חומר נוסף יישלח בקרוב.

חשש מתגובת נגד בעת נאום של השר יעקב צור

התנועה הקיבוצית נערכת לאפשרות שחוגים ימניים קיצוניים ינסו לרכוב על תקרית הרמטכ"ל, שסולפה באמצעי התקשורת, וינצלו אחד מנאומיו של שר הקליטה יעקב צור לתגובה דומה. יחידת אבטחה מיוחדת, שהוקמה לצורך העניין, מלווה את השר והיא מצוידת במתזי צבע, שאינו נמחה כשהוא בא במגע עם אבר חשוף בגוף האדם. במסדרי זיהוי שייערך, יוקל על אנשי היחידה לאתר בוודאות את התוקפים לפי הצבע שעל מכשיר התקיפה.

מזל היורקת: לרמה הזאת לא הגעתי

חברת גוש אמונים, שזכתה לכינוי „מזל היורקת" לאחר שירקה בפניו של שר הביטחון דאז, עזר וייצמן, הביעה את הזדעזעותה מהצורה בה הופיעו בני הקיבוצים על אותה במה בה דיבר רגעים לפני כן הרמטכ"ל. לדעתה של מזל יריקה בפניו של שר היא תגובה הולמת במקרים מסוימים, אבל השתנה לאחר נאום של רב־אלוף מעידה על שפל המדרגה אליו התדרדר השמאל הישראלי, ועל השיטות המגונות אותן נוקטת „שלום עכשיו" כדי להשיג את מטרותיה. העובדה שהיועץ המשפטי ממלא פיו מים אומרת גם היא דרשני.

להרחיק קיבוצניקים מהנבחרת

„מי שמזלזל בכבודו של הרמטכ"ל, בוודאי שמזלזל גם בכבודו של דגל המדינה ואין שום צ'אנס שיזיל דמעות כשמשמיעים את „התמנון"" זו דעתם של כמה מחברי הנבחרת בנוגע לשאלת שיתופם של שחקנים קיבוצניקים בהרכב הלאומי.

בדברים שלא־לציטוט אמר אחד החלוצים הבכירים שלנו, כי לו עצמו גרמה השמעת „התמנון" לפני המשחק עם אוסטרליה התרגשות כה עזה, עד כי לא התאושש ממנה במהלך כל המשחק, ולא מצא בו את ידיו ואת רגליו.

לדעתו של אותו חלוץ אין הבדל גדול בין קיבוצניקים לבין ערבים, למרות שיש גם קיבוצניקים טובים, ולו עצמו יצא באחת הטיסות, לשבת ליד קיבוצניק שהסתכל כל הזמן דרך החלון החוצה.

„לא זו הסיבה שאין בנבחרת הלאומית קיבוצניקים", אמר דובר ההתאחדות לכדורגל, גם כשלא נתבקש לומר דבר.

קיבוץ טוב־לב שבמשך שנים רבות שרוי במצב של מצוקה כלכלית מוכן לסייע בהדרכת קיבוצים אחרים כיצד להסתגל למצבם החדש

לפנות במודיעין של הקבה"א לבקש את איציק.

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת.א
העורך הראשון: בצלאל לב דל
עורך: אריה פלגי
עורכת משנה: תאיר זבולון
עיצוב גרפי: איתן פימנטל
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות
■ לרגל אצל ידידיך
כבר קרה כדבר הזה
מאת יהודה צור 4
■ עם אחד עם שני שירים
קשה כשאול מלחמת האחים
מאת שלי יחימוביץ' 6
■ גלויות עליזות
הומוסקסואל ישראלי בחו"ל
מאת זיו הדר 10
■ מוצרט — אמת ודמיון
מה עוללה למלחין אשתו
מאת יוסף נצר 12
■ לחזור אל דרכים ישנות
תקליט חדש לניל יאנג
מאת עמית רוט 14
ראיונות
■ מדוע האיטלקים הצילו יהודים?
עם מנחם שלח
מאת אהוד זהר 17
■ „לארץ יוצאת דופן, אמנות יוצאת דופן"
עם ד"ר מרטין וייל ועם יגאל צלמונה
מאת חיים מאור 20
מדורים וטורים
■ חותם אישי
מאת שלמה ארצי 16
■ שלום בית
מאת חיה יוסף 19
■ הראקירי
מאת יעקב לזר 28
■ חלד חותם 8
■ כל יום 27–22
אלי הכהן — 2, עמירם כהן — 2, עמית רוט — 2, עודד ליפשיץ — 3, החורביצקי — 3, עזרא דביה — 8, שאול קנז — 8, מיכאל הרסגור — 9, זאב צחור — 9, אפרת עוז — 9, שמואל בונים — 18, דודו פלמה — 18.
■ בשער
ציור של אורי ליפשיץ בביתן החדש של אמנות ישראל, שייחנך בחנוכה במוזיאון ישראל בירושלים

אירוע

פוליקר שר שירים יוונים

לא העיניים שלי

„עיניים שלי" — יהודה פוליקר. זה לא העיניים שלי. המופע הזה לא הזיז לי דבר. אני יודע שאפשר לתפוס עם זה „ראש". האלפים בקהל התאמצו קצת יותר ממני וניסו לתפוס „ראש יווני". או מה שהם חושבים שזה „ראש יווני". כשהשירים דיברו על מלחמות וסבל (אלה שתורגמו והבנתי את המלים) החבר'ה עוד נשארו בקטע של היאסו מהשיר הקודם. פוליקר רוצה שיתנו את הקצב „בידיים, ברגליים, בעקב הנעליים" אבל זה מאוד מסובך בשביל מי שצף באופוריה ישראלית מדומה, בענני סטוטל יווניים.

אחרי ההצלחה הגדולה של התקליט קיבלה ההפקה של המופע ממדים נדיבים בקנה מידה ישראלי: שישה נגנים וזמרת רקע, ציוד תאורה גדול, תשומת־לב להעמדת הבמה וללבוש. הבכורה בהיכל התרבות, והמופעים באולמות הגדולים כמו האודיטוריום בחיפה, הם הסימנים להצלחה הזאת, שתכניס את פוליקר־למגרה של הילד הטוב ששר שירים יווניים מהבית ומקבל נשיקות וכסף.

פוליקר הוא אמיתי לגמרי, אבל כולם סביבו משקרים: הנגנים ששלושם הופיעו פה עם שלום חנוך ונתנו פוזה של נגני רוק, ואתמול עשן חלטורה שם ונתנו פוזה של נגן ג'אז, ומחר יגנגו באיזו הקלטה עלובה ויהיו הם עצמם. ויעקב גלעד, שכתב מלים שכדי להזדהות עמן אתה צריך להיות ישראלי־אשכנזי־ממוצא־ספרדי, פתוח לסביבה וחובב פולקלור, שמגלה עניין רב בפוליטיקה ובגורל העם; כל זה, כמובן, מוביל לדיכאון עמוק ולהסתגרות שגורמים לחוסר־יכולת למצוא את המשק הנכון ואת הפואנטה.

פוליקר הוא לא רק בן־אדם טוב ומוכשר, הוא גם גיטריסט־רוק מצוין, וכשהוא לוקח בוזוקי לידיים הוא עושה את זה ברצינות ומוציא צלילים מעניינים ויפים מאוד, אבל כשהוא פותח את הפה אתה רוצה שימשיך להתרכז בנגינה. ולא יעזרו כאן כל שקרי הטכניקה, אם אקו־דיגיטלי ווליום מקסימלי (לא באיכות מי יודע מה) — התוצאה לא נשמעת טוב.

שלא יהיו ספקות, אני כאן במיעוט. אפילו אחותי אוהבת את התקליט, וכל מי שדיברתי

יהודה פוליקר

אתו אחרי המופע — נהנה. כדי שלא לבאס (לצברה) את אלה שבאתי אתם, ניסיתי אפילו לנוע ולהיסחף בריקודים, ובהתלהבות, אבל הרגשתי כמו בכל מיני חתונות באולמות גדולים כשאתה אוהב את החתן והכלה — אבל סובל מהרעש, מהאוכל ומהאווירה.

● עמית רוט

טרור

עם ענת קורץ, מרכזת „בסיס נתונים של פרוייקט הטרור" במרכז לימודים אסטרטגיים

„מתונים" בצאתם, כאסח בביתם

מהי, לדעתך, הסיבה לכך שפעם (אקי־לה־לאורו) נוהגים המצרים בטרור בכפפות משי ופעם ב„כאסח" חסר כל פשרות?

מצרים ומובארק נוהגים, פחות או יותר, כפי שנוהגות רוב המדינות — אם לא כולן — לאורך כל השנים: הטיפול בטרור שמכוון פנימה שונה מהטיפול בטרור שמכוון כנגד אינטרסים של מדינה זרה. ייתכן שהסיבה שבעניין אקילה־לאורו, מובארק לא פעל באותה תקיפות כמו בחטיפת המטוס באתונה היא, שהוא ניסה לתמרן את העניין כך שהאינטרסים שלו ייפגעו במינימום.

גם הסובייטים נזעקים כשהטרור מכוון נגדם. ראינו את תגובתם כשחטפו להם אנשים בביירות. היחס של הבריטים נוקשה מאוד כשמדובר בטרור אירי. בנושא של טרור פלשתיני — הם תמיד היו ותרנים. האיטלקים נוהגים בצורה נחרצת כנגד הבריגדות האדומות, וגם אם יש להם אוסף מרשים של הוכחות לגבי המעורבות של אש"ף בטרור הפנימי אצלם, בבית, הם לא נוקטים נגדם אותם האמצעים.

טרור נגד מדינה זרה על אדמתך לא נתפש באותה חומרה כמו טרור נגדך אתה. מדינות המערב נטו תמיד ללכת להסכמים עם ארגוני טרור שפעלו על אדמתם כנגד ארגונים או מדינות זרות.

האם נכונה התחושה שבדרום־אמריקה ובעולם השלישי, מביאים בחשבון פחות שיקולים של מחיר בשמחליטים על חילוץ?

דרום אמריקה זה לא דרום מזרח אסיה ואפריקה זה לא המזרח התיכון. לא הייתי עושה הכללה כל־כך מרחיקת לכת. בדרום ובמרכז אמריקה יש היסטוריה הרצופה אלימות פוליטית. האלימות הזו באה לידי ביטוי גם בלחימה בטרור, אך האלמנט המרכזי שמחבר את דרום אמריקה עם מדינות אחרות בעולם השלישי, היא הריכוזיות של המשטר, והתחשבות מינימלית בדעת הקהל.

אני מבין שיש לצפות, שאם יהיו חטיפות נוספות, תימשך שיטת ה„כאסח"?

לא בהכרח. יש להניח שבמדינה שיהיו מעורבים אינטרסים זרים, כלומר, תפיסה של שגרירות זרה, הקולומביאנים, למשל, לא יזוזו מילימטר בלי אישור ושיתוף פעולה עם המדינה המעורבת. אם תהיה זו בעיה פנימית שלהם, כגון, תפיסת בית המשפט העליון בבוגוטה — יש לצפות להרבה יותר „כאסח".

לא הייתי רואה את הקולומביאנים מנחיתים מסות של צבא עם טנקים על השגרירות האמריקנית... הם ישאירו את ההחלטה לאותה מדינה שאזרחיה בסכנה. בעיקרון, מדינה דמוקרטית שהולכת לעשות פעולת חילוץ, עושה זאת כאפשרות אחרונה והשיקולים הם הרצון לגמור את האירוע (בהתחשב במידת הסיכון לבני הערובה) והסתמכות על דעת קהל אוהדת.

מתן עמדותיהן של מדינות אחרות כמו סוריה ולוב?

לא אהיה מופתעת אם יתברר שיש קשר קדאפי מאחורי פעולות טרור כמו חטיפת המטוס של איג'יפט איירוייס באתונה.

לסוריה אי סימפטיה מיוחדת לערפאת, והיא מגיבה אחרת כשהיא עצמה מאוימת. ברור שהמחיר הפוליטי שהיא עלולה לשלם תמורת התמיכה בטרור יהיה גבוה מדי. במקרה של אקילה־לאורו, סוריה סירבה לשתף פעולה עם החוטפים, וכך גם בחטיפת המטוס של טי.וו. אי בביירות ביוני. היא אפילו מילאה תפקיד חיובי במאמץ התיווך, וזכתה על כך לתשבחות הממשל של רייגן.

מה קרה שאיטליה, שתמיד נהגה בטרור בכפפות משי — הפכה לאחרונה למטרה מועדפת?

השיטה של התעלמות, כשהטרור מכוון כנגד אובייקטים אחרים, לא מקנה בינתיים. השיטה הזו לא הוכיחה את עצמה. גם צרפת עם מדיניות ליברלית מאוד, בין שזה טרור פלשתיני ובין ארמני או איטלקי — לא תמיד בשקט. יד רכה לא חיסנה מדינות כנגד טרור.

מאידך גיסא, בנושא הפלשתיני, כאיטליה, צרפת, או בריטניה, לא נתפשו הארגונים הפלשתיניים ככוח עם פוטנציאל טרוריסטי בלבד; הם נתפשים כבעלי פוטנציאל פוליטי. מתוך הכרה, שבלי שיתוף הכוח הזה, לא ניתן יהיה להגיע להסדר כלשהו, וזה מסביר משהו מהיחס האמביוולנטי שיש עכשיו ביחסן של מדינות אלו לאש"ף.

אמנם תאצ'ר ביטלה את ביקורה של הנציגות הפלשתינית, אך אי־אפשר להתעלם מכך שהיתה צריכה לקרות חטיפה (אקילה לאורו) כדי לגרום לביטול זה... כנ"ל גם בעניין ביטול הפגישה עם נציגי השוק. הם היו שם על סף קבלת עוד לגיטימציה למעמדם הפוליטי.

● עמירם כהן

חזיז

„אם לשמעון פרס יש הצעות ממשיות, שישים במעטפה וישלח למזכיר האו"ם".

חסן השני, מלך מרוקו

חוויה

המצרים כבר הסתערו פעם

„חיילי הקומנדו המצרים התקבלו בקהיר בתשואות — והאורנות הורדו בחשאי".

„העדר מודיעין, איתיאום והשימה מוקדמות הכשילו את המצרים".

„אנשי ביטחון בישראל: אין לשמוח לאידם של המצרים. כשלונם עלול לעודד טרור".

כותרות מן השבוע החולף? לאו דווקא, כותרות אלו הופיעו ביום שלישי, 21.2.78 — יומיים אחרי פשיטתם המפוקפקת של כוחות קומנדו מצריים שהוטסו ללרנקה, קפריסין, כדי לשחרר מטוס מצרי שנחטף. אז נהרגו 15 איש.

שמרתי על העיתונים הללו מסיבה פשוטה: הקרב לשחרור המטוס המצרי בלרנקה, פרץ רקות ספורות אחרי שאנחנו, נוסעי „איר קפריסין", הגענו מנמל־התעופה בן גוריון.

ירדנו מן המטוס, והלכנו אל בית הנתיבות, שאנו מביטים בסקרנות אל המטוס החטוף שעמד ממש בסמוך, כשנכנס הנוסע האחרון לבית הנתיבות, נפתחה בבת־אחת מתקפת התופת. רק בנס לא נפגע איש מאתנו שהיינו אז בבית הנתיבות, בחשכה מוחלטת, בין מזוודות, ואפילו ללא חותמת כניסה בדרכון, כשמטחי אש אוטומטית שורקים מעל לראשינו, ללא הרף, ריח חריף של מלחמה התפשט בשרה, זו היתה, ללא ספק, פנים יוצאת דופן, בעיקר עבור אחד מאתנו שהיתה זו טיסתו הראשונה לחו"ל.

כל הכבוד למצרים. לא נכנעים לטרור. אבל כמי שחווה את „תושייתם", ברור השבוע לאיזשהו שיפור ביכולת הביצוע...

● אלי הכהן

עוד שבוע

מלה רעה

„מוישה, תביא קפה לאחמד"

בשבוע האחרון פרסם „מעריב" סדרת כתבות תחת הכותרת „כלכלה דו־לאומית", ובה תיארו את הקשרים הכלכליים בין ערביי השטחים לבין גורמים בחקלאות ובבנייה בישראל. הסדרה, שלוותה בפרסומת מקדימה, רעשנית, היא אטריות קרות משלשום, שהוגשו במסעדה של „מעריב" כאילו היו מקרוני לוהט מהתנור של היום. הרבה עובדות חרשות לא היו שם, ורוב העיתונים כבר דן בהחכרת קרקעות לערבים ושותפויות ערביות־יהודיות. „חותם" פרסם שתי כתבות בנושא זה כבר ביולי 85'. זה לא הפריע ל„מעריב" ללוות את הכתבות במשבצת אדומה: „מעריב חוקר" וליעקב ארז להקדים לסדרה פתיח נלהב על שלושת המוסקטרים האמיצים שהעיתון שלח למשימה: אבינועם בר־יוסף, עמנואל רוזן והתחקירנית אביבה מץ, שסבבו בשטחים ארבעה שבועות (שלושה חודשי עבודה מלבד הצלם, לתשומת־לב גזבר המערכת), ישבו על ערמות מסמכים ונועדו עם גורמי ביטחון וממשל.

הוא מסיים את הפתיח במלים: „אנחנו ביקשנו לצייר תמונת מצב. לא לנקוט עמדה". פה בדיוק הבעיה, מפני שהנושא חשוב, וחשוב להעלותו מדי פעם, ואפילו מלווים אותו בזיקוקי דינור של „סקופ" שלא היה. הבעיה היא, ש„מעריב" נקט עמדה, ועוד איך. לוי מורב, ב„על המשמר" הגיב עליה בדיאגנוזה מוקדמת כבר אחרי הפרסום המוקדם, שמלפני הכתבות עצמן. הוא השווה את עמדת „מעריב" לכתבות אנטישמיות בגרמניה ההיא, שפירשו כל פעילות כלכלית סבירה של יהודים כמזימה נפשעת להרס הכלכלה הגרמנית.

עכשיו, אחרי הכתבות, ה„פוסט מורטם", הניתוח הפתולוגי, מאשר את ממצאי האבחון המוקדם. קודם כל הכותרות. הכותרת הראשונה: „המרד צמח בחאן־יונס". מעריב מתאמץ להוכיח שמחירי העגבניות הם בשליטת סוחרים מהרצועה, הפועלים על־פי הנחיות מרכז־עמון, ווז הסיבה למחירים הגבוהים בחודש שעבר. עכשיו יצטרכו להסביר מדוע החליטו בעמאן להוריד את מחירי העגבניות בנובמבר לחצי: האם חוסיין תומך במודעי? האם משתהא, סוחר העגבניות מחאן־יונס, נבחר בינתיים לחבר־כבוד בוועד להצלת המשק? ואולי כדאי להפציץ את מפקדות הסוחרים בעמאן כדי שלא יחזרו על תרגיל ההתייקרות כשהקור ישמיד את העגבניות בפברואר?

הכותרת לכתבה אחרת — „גם אש"ף מסייע לישראלים לפתוח חשבונות מט"ח מהארץ". העובדות בגוף הכתבה — הפוכות: ירדן, מורימה, בידיעתם ובאישורם של שר הביטחון ובנק ישראל, 600 מיליון דולר בשנה אל תוך ישראל, כסיוע ירדני לתושבי השטחים. זה יותר ממה שמרוויחה ישראל בכל היצוא האלקטרוני. ממש חכלה!

אחרי הכותרות — הסגנון והמינוח: „נתגלה ארגון המורכב משלושה אנשים: הראשון — סלאח משתהא אל מעטי, שהוא האב, קונה את השטחים... השני, אברהם גמלה, שותף... השלישי הוא חסין ג'והאד משתהא, בנו של סלאם... מביא את הפועלים הקוטפים... הארגון הזה נתפס והודה בכל המקרים בערות תחת אזהרה". כל המינוח לקוח מתחום הלחימה בארגוני המחבלים, בשמדובר, בסך הכל, בעסק משפחתי לירקות.

ומהמינוח לעיקר, למניע: בפתיח לסדרה מסביר יעקב ארז, שכתב „מעריב" בשטחים, אבינועם בר־יוסף, גילה שאחיו של ראש חוליית המרצחים מצוריף שנתפסה לפני מספר שבועות, הוא גם שותף בקפה „שטרן" בירושלים. הגילוי הזה הוליד את הכתבות.

וכאן בדיוק פניה המכוערות והאפלות של הסדרה כולה: אילו אחיו של המחבל היה שותף כלים בקפה „שטרן", זה היה בסדר. אבל אם הוא שותף — זה איום על המדינה, וצריך לחקור. אילו אחותו של המחבל היתה זונה אצל סרסור יהודי — זה בסדר, אבל אילו אחיו היה סרסור של זונות יהודיות — זה חילול הגזע. משחקלאים יהודים, בשנות השפע, ניצלו ילדים ערביים בשכר רעב, זה בסדר. אבל כשסוחרים ערביים מנצלים את מצוקתם של מושבניקים יהודים, זה לא סתם ניצול, זו מזימה של הנחשים מרכז־עמון.

„סקופ" אחר ש„מעריב" מכנה „עוכרה מרהימה" הוא שרב־סרן (מיל') דוד מופז, מי שהיה סגן מושל חברון והורשע באשמת התעללות בערביי העיר. הוא כיום עובד בכיר של קבלן ערבי גדול, ג'מיל אלעמלה. היה ראש אגודת כפרים, כלומר מי שעזר רבות לממשל של מופז ודומיו. „מעריב" מזועזע מכך שמופז עזר לאל־עמלה „לעשות כל סידור עם כל רשות בין־ממשלתית, עירונית־מקומית או... אחרת, אשר תוכל... לסייע למטרות החברה".

ב„מעריב" יודעים היטב שיש שורה שלמה של חברות ישראליות המחזיקות קצינים בכירים מיל' רק לאותה מטרה: להשיג הטבות מזרועות הצבא ורשויות אחרות. בתוקף ההשפעה והקשרים החברתיים שרכשו בעת שירותם. זה לא מרהים. מרהים רק כשערבי נהנה מזה. אז מה שמרהים את „מעריב" זה שהסדר החברתי התערער: שלצד „אחמד, תביא קפה" יש גם „מוישה, תביא קפה לאחמד".

מה שמרהים באמת זה שאחרי 18 שנות שלטון ישראלי החברה הערבית בשטחים היא חברה מפגרת, שבה ההכנסה לנפש היא רבע מזו של יהודי, וצפיפות הדיור גבוהה פי שניים ויותר. כמו בכל חברה מפגרת יש גם בין ערביי השטחים קומץ עשירים מופלגים, שאין כל יחס בין עצמתם הצנועה ומספרם המצומצם, לבין עצמתו הכלכלית של הסקטור היהודי בישראל.

אנחנו מנצלים את ערביי השטחים ניצול מחפיר. אלפי יהודים, חקלאים, תעשיינים, קבלנים, סוחרים — התעשרו מניצולו של כוח העבודה הערבי הזול. הניסיון לתאר סכנה של השתלטות ערבית על כלכלת המדינה, הוא מגוחך ומסוכן: משלהב יצרים לאומניים. לכל היותר, הערבים מצליחים בשוליים להשתלט על ירקות מסוימים, או על קטעים צנועים בענף הבנייה.

אם „מעריב" מתעקש לטעון שלא נקט עמדה, אפשר לומר זאת גם בדרך אחרת: הוא העמיד את כל תמונת המציאות על ראשה.

● עודד ליפשיץ

רשות דיבור

לויקטור שם־טוב

„הייתי בוחר במשרד הבריאות גם היום"

המשבר העמוק במערכת הבריאות, „חילופי המחמאות" בין השרים גור ומודעי והידיעות על מעגל המיוחסים והזוכים לטיפול רפואי חינם. הובילו אותי השבוע אל מי שהיה שר הבריאות בין השנים 1977–1980 — ויקטור שם־טוב. „נניח", אמרתי לו השבוע, „שמחר אתה מתמנה לשר הבריאות. איך ומה היית עושה כדי להוציא את העגלה מהבוץ?"

„אפשרות מאוד מאוד תאורטית", הוא משיב, „אבל בכל זאת יש לי תכנית ויש בה שלושה סעיפים: 1. הייתי מביא הצעה לממשלה, לאלתר, שתכליתה קונסולידציה של חובות וריבית של קופות־החולים. זאת כדי לאפשר מרווח נשימה. 2. הייתי פועל ללא דיחוי לקבלת חוק ביטוח בריאות באמצעות קופות־החולים. בחוק זה אחד המרכיבים המרכזיים הוא חיוב קופות־החולים להגיש תכנית תקציבים שנתיים לשר הבריאות. השר, לאחר שאישר את התקציב השנתי, מתחייב להיות אחראי כלפיו גם אם יהיו בו גרעונות. אין לי ספק שהחוק היה מסדיר אחת ולתמיד את יציבות קיומן ותפקודן של קופות־החולים. חוק זה, שפעלתי לקבלתו עד 77, עת סיימתי את תפקידי, הוקפא עם עליית הליכוד. שלא חסך מאמצים כדי להרוס את קופות־החולים. גם בשנה וחצי האחרונות לא עשתה ממשלת האחדות רבות בעניין זה. אולם עכשיו, אחרי שהנחנו, ממש לפני ימים אחדים את הצעתנו לחקיקת חוק זה על שולחן הכנסת אני מקווה שיבוא השינוי המיוחל. 3. הייתי מציע לממשלה לקבוע באופן ברור מהי רמת השתתפותה במימון תקציב הבריאות.

„לצערי במצב הנוכחי, ולאור מערכת היחסים הזוועתיים בין שרי הבריאות והאוצר — המצב מדאיג. שכן רמת התמוטטות השירותים מגיעה לשיא."

האם לדעתך יעשה שר הבריאות כמיטב יכולתו כדי לקבל את החוק?

למיטב ידיעתי יש כוונה להעביר את החוק בכנסת. אני מניח שמוטה גור פועל בכיוון זה. אני רוצה לקוות שלא ינציחו מצב של שניאה מתמשכת. אם לא יעבירו את החוק בכנסת, הרי שנרשום בצער עוד מחדל של ממשלת האחדות הלאומית.

נמשיך עם הסצנריו התיאורטי: אם באמת היו מציעים לך להיות שר הבריאות היית מסכים לקחת את המשרד דווקא בתקופה כזאת?

תתפלא. אבל מכל האפשרויות הקיימות כממשלה הייתי בוחר דווקא במשרד הבריאות. זהו המשרד הקרוב ביותר ללבי, ואני חושב שאוכל לתרום בתחום זה כמיטב יכולתי.

אשר למעגל המיוחסים, הזוכים לטיפול רפואי חינם. האם תעשה לביטול המצב?

אין ספק שאני מתנגד להסדרים שנתפרסמו. ואפעל לביטול כל זכויות־היתר הניתנות למעגל המיוחסים. בתקופתי כשר נהנו מטיפול רפואי חינם לא יותר מ־200 איש: שרים, שופטים וחברי כנסת. נדהמתי כששמעתי שהיום כמה אלפים נהנים מזכויות כאלו. זהו מצב מקומם, שיש לעשות לאלתר לביטולו. יחד עם זאת צריך לזכור שלצד הצללים יש אורות: בישראל, לעומת מדינות רבות אחרות, אין בתי־חולים או מרפאות למיוחסים. נבהרי עם, כמו עמך, מטופלים באותם בתי־חולים ועל־ידי אותם רופאים ואחיות. אבל אנחנו צריכים להיזהר מהתפתחות מואצת של הרפואה הפרטית. שיש בה כדי לכרסם באלמנטים השוויוניים. לא ייתכן שבעלי המאה יקבלו טיפול יותר טוב מאלה שהפרוטה לא נמצאת בכיסם.

● אלי הכהן

תמונת מצב

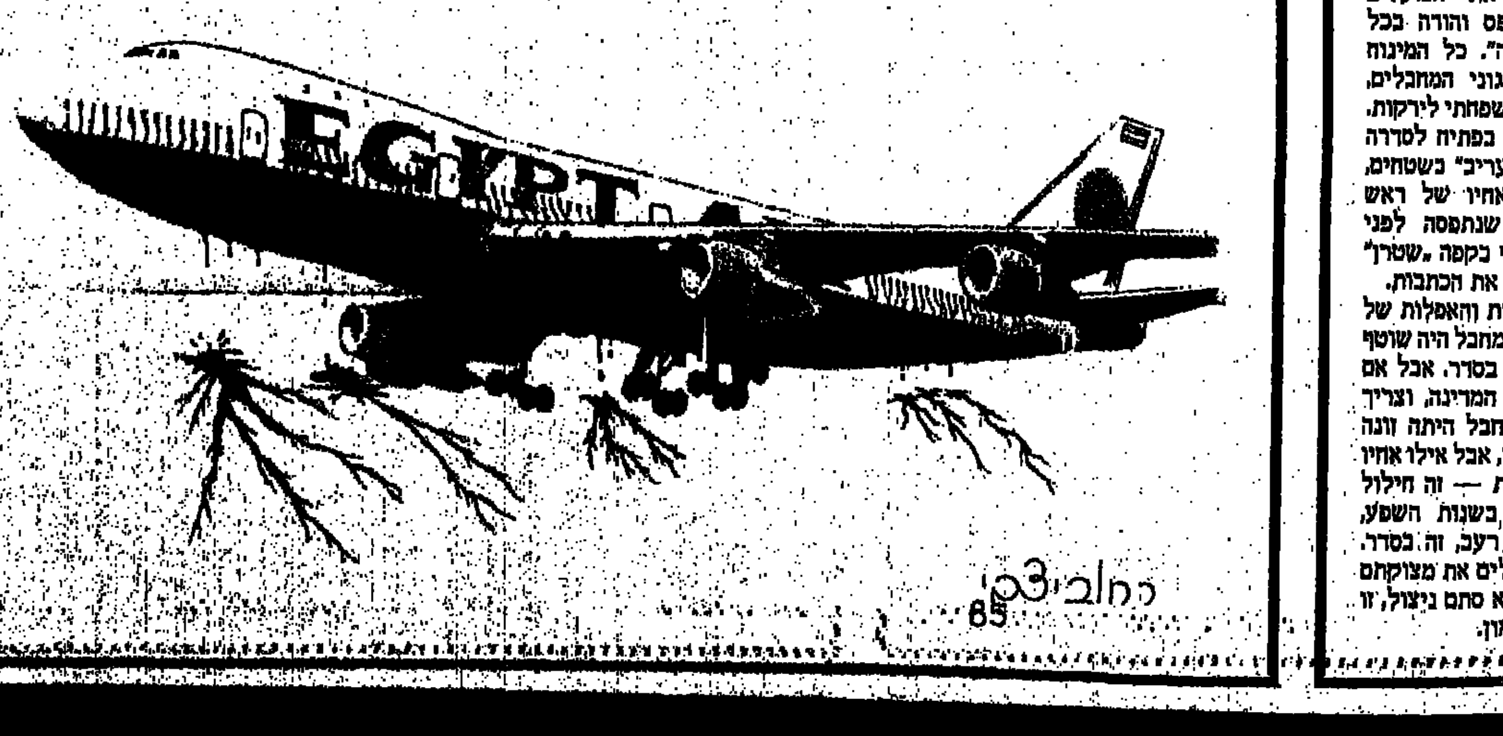

לרַגל אחרי ידידיך

לא יפה לרגל אצל מדינה ידידותית, אבל אם לא מגלים גם לא מזיק. האמריקנים עוסקים בזה בשקדנות. הם בודקים מדי פעם גם אצלנו

מאת יהודה צור

אייר: איתן פימנטל

מ עצרו של גזנתן פולארד ורעייתו, כחשודים בריגול למען ישראל ומסירת סודות צבאיים אמריקניים לשירותי ביון ישראליים, הם רק שלב במלחמות הריגול המסועפת המתנהלת מאז ומתמיד לא רק בין מדינות אויבות ומשטרים יריבים, אלא גם באורח אינטנסיבי בין משטרים וארצות ידידותיות.

גם אם ייתכן שצד שלישי עומד מאחורי הפעלתו של פולארד ומוין אותו במידע מוטעה על זהות מעסיקיו, כבר אירע בעבר, פעמים רבות, ששירותי ביון מנצלים את אהדתו או הסתייגותו של סוכן פוטנציאלי ממדינה מסוימת, כדי לגייסו לשירותו של צד שלישי. כך, למשל, כבר אירע בעבר, שסוכנים מגייסים מרגלים בעולם המערבי ומזהים עצמם כעובדי הסי.איי.אי., בעוד שייתכן (ואף הושמעו דברים אלה בעבר), שמדובר בסוכנים מערביים מאנגליה, או מצרפת.

ההאשמות שהושמעו בימים אלה בארה"ב נגד ישראל, גם אם הן משוללות יסוד, הן חלק מרקמת יחסי מודיעין מיוחדת במינה. בפעם האחרונה עלה מעשה הריגול הישראלי בארה"ב באוגוסט 1979, כאשר פורסם ברבים בארה"ב על מעשי ריגול וציתות אלקטרוני מצד שירותי ריגול ישראליים, באמצעותם נודעו להם, כביכול, פרטי פגישתו של שגריר ארה"ב באו"ם, אנדריו יאנג, עם משקיף אש"ף באו"ם. לא בכל יום מרגלת מדינה ידידותית בדירתו של שגרירה באומות המאוחדות של בת בריתה. אמנם בדרך כלל נתפרסמו עד כה דווקא ידיעות על פיקוח מודיעיני אמריקני על ישראל, ולא על פעולות חשאיות ישראליות בארה"ב. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היתה התקרית שאירעה במהלך מלחמת ששת הימים עם ספינת הריגול „ליברטי" שבאה לאסוף ידיעות על הנעשה בישראל בעת המלחמה. בתקופת ההמתנה, ערב מלחמת ששת הימים הועברה הספינה, שהיתה מעבדת האזנה רבת־עצמה של נס"א (סוכנות הציתות האלקטרונית הגדולה ביותר של ממשלת ארה"ב), ממערב אפריקה אל הים התיכון. הספינה, ובה שישה אנשי צוות יודעי ערבית, ועל פי השמועות — שניים דוברי עברית, שייטה מול חופי ישראל וצפון סיני.

בחקירת הצי האמריקני ב־1967, לא נתגלה מידע מספיק על הסיבות שהובילו להתקפות חיל האוויר יומיים לאחר שפרצה מלחמת ששת הימים — על הספינה האמריקנית. ישראל הסכימה כי [illegible] בוושינגטון, סירבו מאז ומתמיד לקבל את טיעוניה של ישראל.

מהלך ההתקפה על „ליברטי", ופרטים נוספים על ההאזנה של ארה"ב למדינות ידידותיות, הופיעו בספר שיצא לאור בארה"ב ב־1982. העוסק בגדולה והחשאית שבסוכנויות הביון האמריקניות, האן.אס.איי. (סוכנות הביטחון הלאומי). מחברו, באמפורד, כותב, שצה"ל תקף כבראה את „ליברטי" משום שתחנת הציתות על סיפון הספינה, איימה לפוגג את ערפל הקרב שביקשה ישראל ליצור. „האם חששו אישים ישראלים בכירים כי התשדורות שקלטה האנייה יצביעו על כך שישראל החלה במלחמה?" והוא מוסיף ושואל „האם היה זה צירוף אירועים מקרי, שההתקפה על סוריה, אשר נועדה במקור להתחיל ב־8 ביוני, נדחתה לפתע כאשר התקרבה „ליברטי" אל מזרח הים התיכון? האם היה זה מקרה שההתקפה בגולן החלה בדיוק 24 שעות לאחר סיום ההתקפה על הספינה?"

באמפורד רומז בספרו, כי גם מיקום פגיעת הטורפדו הישראלי ב„ליברטי" לא היה מקרי, כי בדיוק שם נמצאו הפריטים המרכזיים בציוד ההאזנה של הספינה. באמפורד עוסק בספרו גם בפעולת סוכנות האזנה אמריקנית בזמן מערכת סואץ, כאשר ארה"ב פעלה נגד בעלת־בריתה ושותפתה בתחום המודיעין, אנגליה, כדי להביא לנסיגת כוחותיה מסיני ומצרים. הוא טוען כי המודיעין האמריקני הצליח לפצח את הצופנים שהיו בשימוש אנגליה־צרפת־משרד החוץ הישראלי־צה"ל, ובדרך זו ידעו מראש על ההתקפה המתוכננת בסוף אוקטובר 1956.

באותו ספר, טוען באמפורד, שעיקר משימותיה של אחת מתחנות ההאזנה בארה"ב, הנמצאת במדינת וירג'יניה, הדרומית מוושינגטון, היה האזנה לתשדורות הנכנסות ויוצאות מן השגרירויות הזרות בוושינגטון, האנטנות הענקיות מיועדות היו לקלוט לא רק את השדרים של שגרירות ארה"ב, אלא גם את אלה של מדינות ידידותיות, כולל בריטניה וצרפת.

ב ין 1000 עובדי הסוכנות ניתן למצוא מומחים לכל שפה ולשון בעולם, בבית הספר של הסוכנות האמריקנית נמצאים בין המורים לעברית, המועסקים על ידי האן.אס.איי., גם מספר ישראלים לשעבר.

פיליפ האג'י, שפרש מסוכנות הביון המרכזית, הסי.איי. ויצא נגדה בספר הנושא את השם „בתוך החברה", והוא גילויים רבים, סיפר על פעילות הסי.איי.איי. נגד ישראל. הוא כתב, שבשעה שהוכשר לפעולתו החשאית, הוא התוודע, מעולם לא דיבר איש על קיומו או אי־קיומו של מדור [illegible] באגף המזרח התיכון בסי.איי.אי., וכשאחר מתניכי [illegible] הציג שאלה בעניין זה, הסתבר מתשובתו המתחמקת [illegible] המדריך, כי נושא זה עדין למדי. האג'י מספר כי נאמר [illegible] שהאגף הישראלי הכוי אצל הסגל למלחמה בריגול, [illegible] שסודותיו יהיו שמורים מפני הביון הישראלי, שם אפשר [illegible] לשמרם יותר מאשר אילו היה האגף חשוף בתוך המחלקה [illegible] ההקרוב. האג'י מוסיף, שאחד מאנשי הקשר שלו באותה [illegible] אמר לו, כי הדבר נחוץ, למרבה הצער, משום האפשרות [illegible] באמנות כפולה של עובדים יהודים בסוכנות הביון המרכזית [illegible] ארה"ב.

בראשית 1972, אחד מעובדי האף.בי.איי. סיפר [illegible] „ניו יורקר" על בית הספר של האן.אס.איי. שבו [illegible] עברית, ואח"כ צוות בשירות האף.בי.איי. לשיחות [illegible] של שגרירות ישראל בוושינגטון, לדבריו, עסק [illegible] ארוכה, לרבות התקופה של מלחמת ששת הימים. [illegible] 1975, בעת מהלך חקירתה של ועדת הסנאט האמריקאית [illegible] את פעולות סוכנויות הביון האמריקניות בעקבות [illegible] ווטרגייט, התברר שהסי.איי.אי. היתה אחראית [illegible] פריצות למתקנים זרים בארה"ב, לדברי ה„וושינגטון [illegible] הסי.איי.אי. היתה אחראית לפריצות למבנים זרים [illegible] לרבות פריצה לשגרירות ישראל ולשגרירויות [illegible] בוושינגטון, וכן לחדירות לנציגויות דיפלומטיות [illegible] יורק. לדברי העיתון, הפריצות נועדו, בעיקרן, [illegible] הצופן, כדי לפענח שדרים. גם במקרים של החלפת [illegible] הפריצה, ניתן להשתמש בו לפחות לפענוח שדרים [illegible] לדברי העיתון, לצד אימון בסיסי וטכניקה של פריצה [illegible] קבוצות קטנות של מומחים, הכוללות מסגרים [illegible] לעקיפת מערכות אזעקה אשר מבצעות את [illegible] החשובות של הסי.איי.אי.

הטמנת מיקרופונים בשגרירויות זרות הפכה [illegible] מסתבר מפרסום תוצאות החקירה של ועדת הקונגרס [illegible] את הסי.איי.אי. כך הסתבר שהוטמנו, אחרי [illegible] מיקרופונים בשגרירות ישראל בוושינגטון. על פי [illegible]

הוועדה, ניתן להבין כי לפחות פעם אחת, ב־1970, בימי מלחמת האזרחים בין הצבא הירדני לבין המחבלים הפלשתינים, אף צותתו אנשי הסי.איי.אי. לשיחות הטלפון בין גולדה מאיר לבין שגריר ישראל של אז בארה"ב, יצחק רבין, כרבר אפשרות של התערבות ישראלית בירדן.

לדברי „וושינגטון פוסט", ידעה סוכנות הביון המרכזית של ארה"ב, הודות להאזנות ולפעולותיה בישראל, להשיב על שאלת נשיאים ופקידים בכירים „האם יש לישראל נשק גרעיני?" תשובתה של הסוכנות היתה שכן. כך ידע הסי.איי.אי. שטילי „יריחו" הישראליים, המסוגלים לשאת ראשי־חץ גרעיניים, טווחו פעם על סכר אסואן במצרים, כדי להציף את עמק הנילוס, ואת קאהיר, במקרה שהכל ייראה אבוד, על־פי וושינגטון פוסט.

באפריל 1974, פורסם בארה"ב שהאף.בי.איי. ביקש להאזין לשיחותיו של אבא אבן; לשכת החקירה הפדרלית של ארה"ב ביקשה רשות לצותת לשיחות הטלפון של שר החוץ אבא אבן, כאשר ביקר בארה"ב בסוף שנות ה־60, כך מסר מי שהיה שר המשפטים רמזי קלארק, בעדותו בוועדת הסנאט. קלארק, ששימש שר המשפטים בימי הנשיא ג'ונסון, ציין שהוא דחה את הבקשה, כיוון שלדבריו, אבא אבן לא סיכן את הביטחון הצבאי של ארה"ב. הבקשה לצותת לשיחות של אבן היתה אחת הדוגמאות שקלארק הביא לוועדת הסנאט שחקרה את ענייני הציתות בארה"ב.

קלארק סיפר לסנטורים, כי מי שהיה ראש האף.בי.איי., אדגר הובר, ביקש אישור, כנראה על פי בקשת אן.אס.איי. לפרוץ למשרדי שגרירויות זרות בוושינגטון, כדי להשיג חומר שיסייע לפענח דברי צופן שכבר הוקלטו. אולם בקשה זו לא אושרה על ידי שר המשפטים.

באמפורד טוען בספרו, שארה"ב המשיכה, ואף עשתה זאת בפועל, להשיג הקלטות של שיחות שבין שגרירויות זרות בוושינגטון לבין בירותיהן, גם כאשר מדובר היה במדינות ידידותיות ובעלות בריתה של ארה"ב. ב־1972, ניתן אישור נוסף לכך, גם אם ייתכן שהוא עטוף בתעמולה סובייטית, כאשר שני עיתונאים של האן.אס.איי. ערקו לברית"מ. השניים סיפרו במסיבת עיתונאים במוסקבה, שבמהלך פעולתם למען ארה"ב, הם צותתו לדבריהן של שגרירויות זרות רבות, ושל פקידים ואורחים מבני בריתה של ארה"ב שהגיעו לביקור בוושינגטון. לדבריהם, בין 40 ל־50 מדינות מהמערב ומהעולם השלישי „זוכות" לטיפול מסור של סוכנויות האזנה וביון של ארה"ב.

כותב באמפורד: „פריצה באישון לילה אל משרדי המשלחת הסורית בניו־יורק, או לשגרירות העיראקית בוושינגטון, יכולה להעניק סיוע בעל ערך עצום למפענחי הצופנים. צילום של ספר צופן, תרשים של מכשיר הצפנה חדיש, או חיבור מיקרופון סמוי של טלפון־מערבל, יכולים לחסוך מיליוני דולרים, ושנים של עבודה, לסוכנויות ההאזנה של ארה"ב".

בספרם של ויקטור מרקטי וג'ון מארכס על הסי.איי.אי., אשר זכה לכבוד המפוקפק של היותו הספר הראשון והיחיד בארה"ב שצונזר אי־פעם, פרטים נוספים על כך שסוכנויות הביון של ארה"ב עוסקות במרץ גם במעקב וציתות למבקרים ממדינות ידידותיות לרבות שרים בכירים, ושל ציתות מתמיד לתשדורות היוצאות מהאנטנות שעל גגן של שגרירויות ידידותיות בבירת ארה"ב.

„אמריקה, מדינת כובשי ירושלים"

ל אחר שהשתלטו האיראנים על שגרירות ארה"ב בטהראן, פורסמו 13 ספרים בכריכה רכה, בהוצאת פרסית אנונימית, אשר נהפכו בראשית 1982 לרב־מכר של העיתונות האמריקאית. הספרים כללו אלפי מסמכים שסווגו בחותמת „סודי" ו„סודי ביותר", אשר נמצאו בביון השגרירות האמריקנית בבירת פרס בעת שנתפסה על־ידי סטודנטים בנובמבר 1979. 13 הספרים הוצאו למכירה לכל דורש, בחנויות הספרים באיראן, אך העתקים מהם הוברחו למערב. הספר שמספרו 11 בסדרת הספרים, נושא את הכותרת „אמריקה, מדינת כובשי ירושלים", וכולל מקרא ותרגום איראני של חוברת בת 50 עמודים, שפורסמה על־ידי סוכנות הביון המרכזית של ארה"ב במרץ 1979. זהו מסמך אמריקני הקרוי „ישראל, שירותי המודיעין והביטחון" והמביא תמצית על הידוע לסי.איי.אי. על מערך המודיעין הישראלי ושלוחותיו השונות.

המסמך האמריקני מביא מספר דוגמאות לטענה כי שירותי המודיעין הישראלי עשו בעשרות השנים האחרונות ניסיונות חוזרים ונשנים, באמצעות האונת סתר, סחיטה ועוד, לשאוב מידע מאזרחים אמריקניים או לגייסם לשירותם. אמנם חלק מן הדוגמאות שמביא הסי.איי.אי. במסמך הוא עתיק יומין, משנות ה־50 וה־60; „הישראלים מקדישים חלק משמעותי מפעולותיהם החשאיות להשגת מודיעין מדעי וטכנולוגי.

במסגרת זו נכללים גם ניסיונות לחדור אל פרוייקטים ביטחוניים מסווגים מסוימים בארה"ב ובמדינות מערביות אחרות", נאמר במסמך.

כזכור, ניתן פעמים רבות בעבר, והדבר פורסם בארה"ב בהרחבה בעיקר בשנים האחרונות שישראל הבשה והעבירה לתחומה חומר גלם לייצור פצצות גרעיניות ממפעלים אמריקניים. לפני חודשים לא רבים, אף הובא למשפט בארה"ב אחד ממנהלי חברה שמכרה מרכיב חיוני לנשק גרעיני ממפעלו בארה"ב לישראל, בניגוד לאיסור שהוטל על כך בארצו. האיש הובא למשפט, הפרשה פורסמה ברבים. בעת הפרשה שהסעירה את דעת הקהל בארה"ב, כאשר פורסם בעיתונות שם שהמודיעין הישראלי צותת לשיחות יאנג ונציג אש"ף באו"ם, הרבו העיתונים האמריקניים לספר על פעילות ענפה של המודיעין הישראלי בארה"ב, בעיקר כדי לסכל מגעים אפשריים בין משרד החוץ האמריקני לבין מדינות ערב ואש"ף.

הן האג'י בספרו, והן מרקטי ומארכס, בספרם הם, טוענים, שארה"ב מקדישה חלק ממאמציה כדי לעקוב אחר המתרחש בישראל, תוך ניצולם של מקורות מידע במישור הדיפלומטי, אך מבלי לזנוח את הפעולה החשאית. במסמכים שנתפסו בשגרירות ארה"ב בטהראן, נאמר במפורש, שארה"ב עוסקת כל הזמן במרץ רב באיסוף מידע מודיעיני על היריבויות הפנימיות בישראל, במישור הפוליטי והבין־מפלגתי, כדי להסיק מסקנות על העומד להתרחש בה. אין ספק שמה שהיה בעבר מתרחש גם היום. סביר להניח שהפרסומים שמתפרסמים באמצעי התקשורת הם רק קצה הקרחון של המתרחש מאחורי הקלעים. כל עוד המדינות מנסות להסוות ולהסתיר את כוונותיהן, הן מידידים והן מיריבים, אין ספק שידידיהן ובנות־בריתן יעשו הכל כדי לפענח מה מסתתר מאחורי מסך ההסוואה שלהן ומחוץ הלילה.

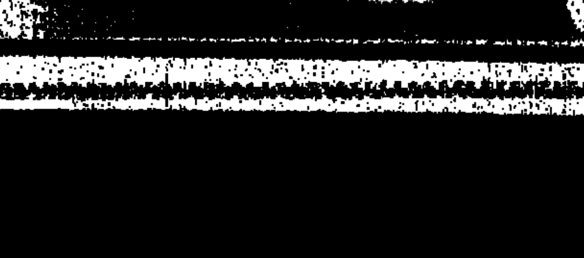

עם אחד עם שני שירים

מאת שלי יחימוביץ'

המאמר ב"א.י.", המאמר ב"חמצן", כמה התבטאויות במועצת יש"ע, כמה אזכורים של דברי ישעיהו ליבוביץ — אלה ואחרים הולידו בשבועות האחרונים, דווקא על רקע ממשלת אחדות לאומית ורחובות ריקים ממפגינים — גל של ספקולציות נוסח — "והיה אם פרוץ תפרוץ..."

הפעם היו האזהרות והנבואות האפוקליפטיות בדבר מלחמת אזרחים — אקדמיות יותר. פה לא היו מפגיני ימית המבוצרים, לא עצורי המחתרת הרוחצים בים, גם לא מפגיני שלום-עכשיו עם נפגעי הרימון שהשליך יונה אברושמי; כאילו לא קדמו לפרסום ב"א. י." דברים ומעשים חמורים יותר — פרץ הפרסום בעיתון השולי סכר של התנצחויות פוליטיות.

כים הרגרת הזה, נראתה, עדיין, מלחמת אזרחים, כחזון אחרית הימים — במהופך. משהו, שללא תלות בהתרחשויות אובייקטיביות וברעות שכבר נשכיל להביא על עצמנו — אלינו, בסופו של דבר, לא יגיע, גם אם בפתחנו יעמוד. באווירה כמעט אופטימית זו, מזכיר ד"ר זאב צחור, ראש החוג להיסטוריה באוניברסיטת בן-גוריון, כי מלחמת אזרחים — נפוצה הרבה יותר ממלחמה בין מדינות. הסיבות למריבה בתוך המשפחה, אומר צחור, רבות יותר, והתפרצות אלימה של המריבה היא קשה במיוחד. זאת דווקא, אולי, בגלל הקרבה הגדולה ומתוך הכרת נקודות התורפה ההדדיות.

מאחורי כותלנו

עד כמה מלחמת אזרחים היא נפוצה ולא בלתי אפשרית, מלמדת העובדה כי נכון לעכשיו, יש לפחות עשרים מלחמות אזרחים בארבע יבשות. הצצה בעיתון מאתמול מלמדת על אירועים מסוג זה בקולומביה, באפגניסטן, באירלנד, בצ'אד, בלבנון.

"מלחמות האזרחים הללו הן דגמים שונים של מאבק פנימי. זה לא תמיד מה שנקרא 'מלחמת אחים'", אומר צחור. "קשה לראות את היוונים ואת התורכים כאחים, רק מפני שיש להם אזרחות משותפת של האי קפריסין. המלחמה ביניהם היא של שונאים מושבעים שאין ביניהם קשר לשוני, דתי, תרבותי. גם המלחמה בעיראק לא היתה בדיוק מלחמת אחים. אחד הסוגים הנפוצים של מלחמת אזרחים הוא, אכן, בין גורמים אתניים שונים, המתחרים על ההגמוניה באותו אזור גאוגרפי, שהפך, לעתים במקרה (כמו בניגריה), למדינה אחת.

"גורמים אחרים למלחמת אזרחים, הם גורמים דתיים, כמו באירלנד של היום, או גורמים גאוגרפיים, כמו בין הצפון לדרום בארה"ב. מלחמה מסוג אחר, מלחמת האזרחים ההורגת בבשר החי של החברה האורגנית, היא מלחמת האזרחים האידיאולוגית. זו היתה המלחמה ברוסיה בין הלבנים לאדומים, והמלחמה בספרד בין רפובליקנים לפשיסטים, וזו המלחמה עומדת מאחורי כותלנו".

מתי מתרחשת מלחמת אזרחים? ד"ר זאב צחור נוקט לשון לא מדעית ואומר, כי מלחמה כזו מתרחשת בתקופה שניתן לקרוא לה "ימי הרת עולם". כאשר יש תחושה שמשהו מכריע עומד להתרחש, משהו קיומי, לטוב ולרע. "לפעמים זה סף שחרור לאומי כמו במקרה של יוון החדשה, או אובדן הריבונות הלאומית, כמו בעת ההכנות למרד הגדול בימי בית שני".

"תנאים הכרחיים נוספים: ההנהגה הוותיקה מאבדת את ההגמוניה, ההסכמה הקבוצתית — או מה שקוראים היום קונסנזוס — מתפוררת. על רקע זה צומחת אופוזיציה נחושה, ההולכת ומתחזקת. בדרך כלל בתוך אופוזיציה כזו יש קבוצה מיליטנטית של צעירים פונדמנטליסטים, המוכנים, בשם הרעיון שלהם, לשאת בקרבן אישי. הם מתחילים לבצע פעולות הפחדה ואיום נגד מנהיגי קבוצת הרוב. הדינמיקה מוליכה לשני כיוונים ריפרנציאליים: קבוצת הרוב מתארגנת למאבק כוח נגד הקבו[צה] הקטנה, או — האופוזיציה תומכת בקבוצה הקטנה, ומוצ[את] עצמה, על כרחה, מתיישרת לפי קו קיצוני, שעכשיו מכתי[ב] קבוצת השוליים לאופוזיציה. הצעירים המיליטנטים יופ[כו] לגיבורי האופוזיציה, הם יצביעו על הצלחות בסוגיית הווש[...] ויהפכו את מעשי האלימות לשיטה ולבשורה".

בית שני: המונים נגד עילית

בזמן אחר ובאותו מקום, ידענו כבר מלחמת אזרחים אכזרית, ממושכת ועיקשת. בתקופת יוון ורומי, יוזמו[...] המרד הידוע נגד הכובש, והמלחמה הפחות ידועה [...] המתייוונים, היו עוד "תת מלחמות" אפילו בין המורדים ל[...] עצמם.

לפני כמה שבועות עמדנו „על סף מלחמת אזרחים", לפחות על דפי העיתונות. הדיבורים והכתבות פסקו, אך הסכנות — כן, כאן בישראל — לא חלפו. מה מלמדות הדוגמאות ההיסטוריות על הקשה במלחמות — על מלחמת אחים-אזרחים?

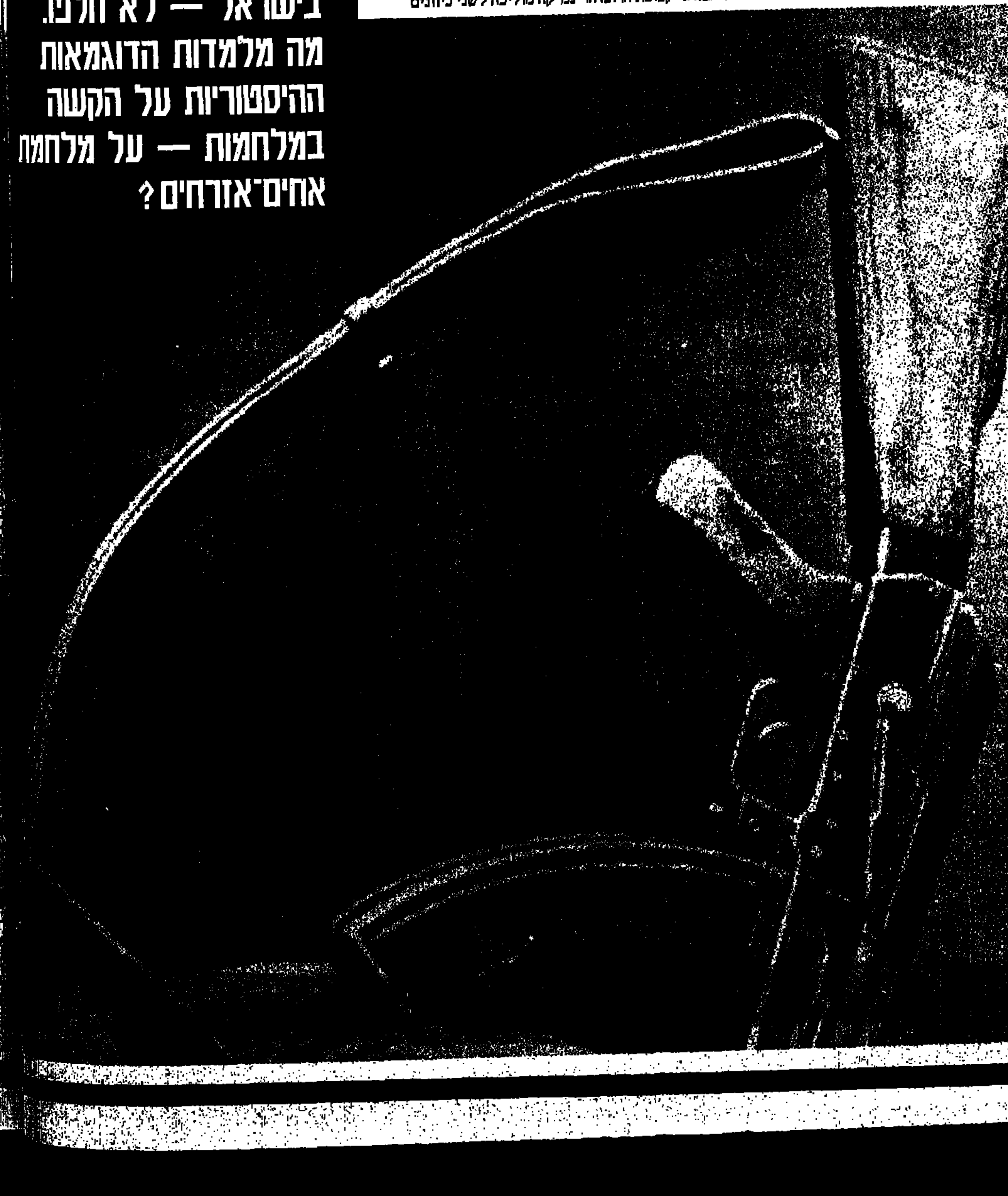

ד"ר ישראל בן-שלום, חבר קיבוץ סער, היסטוריון המתמחה בתקופת בית שני, אומר כי "גזרות אנטיוכוס העמידו" את המבנה היציב שקם בארץ לאחר תקופת עזרא ונחמיה — במבחן. ירושלים הפכה לפוליס, על כל המשתמע מכך. היא הפכה, במודגש יותר מאשר קודם לכן, לעיר החיה על חשבון הכפר. עיר שאינה תעשייתית ואינה יצרנית. ליהודים המתייוונים של הפוליס בירושלים, נוספים גם כל סממני העירונים — הלבוש, הכפירה במצוות הדת ואימוץ אלה של הכובש. כל אורחות החיים. כל אלה מלווים בניצול ההמונים ובניגודי אינטרסים סוציאליים בין שתי השכבות. קשה להפריד, אומר דוקטור בן-שלום, בין הגורמים השונים שקוממו את ההמונים. העובדה היא שנלחמו מלחמת אזרחים עקובה מדם כנגד המעמדות הגבוהים, משתפי הפעולה עם המעצמה הזרה הכובשת.

השאיפה בקרב העילית להשגת משרת הכהונה הגדולה — גררה אחריה את הכברת עול המסים; מנלאוס, הכהן הגדול, הגדיש את הסאה המוציא כמה מכלי המקדש למכירה. מיד עם היוודע הדבר, נרגם אחי מנלאוס על-ידי המורדים, וההמונים עשו בו שפטים. זוהי רק דוגמא אחת לאופיה של מלחמת אזרחים מתמשכת זו. מאבק בין שכבות עממיות, הנאמנות לאורח-החיים המסורתי ולדת ישראל, לבין העילית המתייוונת.

ערבוב דמגוגי ובורות

ד"ר ישראל בן-שלום, ההיסטוריון, חבר קיבוץ סעד, מרצה באוניברסיטת בן-גוריון ומתמחה בתקופת בית שני, הוא המרואיין היחיד שסירב לערוך השוואות אקטואליות: "כל היסטוריון יודע, שהוא עלול להיות מושפע על-ידי פוליטיקה אקטואלית, על-ידי השקפת עולמו. אסור לו לגלוש להשוואות אקטואליות. עם זאת, אני בטוח שכל קורא אינטליגנטי יוכל לעשות את ההשוואה בעצמו".

ישראל בן-שלום נעתר רק להתייחס לטרמינולוגיית המחנה הלאומי, המשתמשת בביטויים כ"ייהרג ובל יעבור", "מרד החשמונאים", "מרד המכבים".

עד כמה אכן יונקת טרמינולוגיה זו מתקופת בית שני?

בן-שלום: "אין כל קשר בין הדברים. האנשים הללו עושים עם ההיסטוריה מה שהם רוצים, ומוציאים דברים מהקשרם. לכן אינני מוכן כלל להיכנס להשוואות. אומר רק זאת. מאבק החשמונאים היה מרד של שכבות עממיות שנוצלו ודוכאו. היה לזה אופי של מאבק לעצמאות. איזה קשר יכול להיות בין מצבם לבין מצבם של אנשי ארץ ישראל השלמה?

"כל ניסיון לקשור ולהביא אנלוגיות ממצב היסטורי מאחד ללאחר, הוא חסר בסיס. אין כל אחיזה היסטורית להשוואה הזו. הטרמינולוגיה של החשמונאים היתה טרמינולוגיה של תיקון עולם. של שאיפה לחברה מתוקנת. על כל המשתמע מכך. בתוך סעיף של חמצ[...] יש ביטוי לתקווה שכמה מהעמים יתגיירו. כשאת קוראת את זה, את חושבת שאפשר להשוות את אנשי ארץ-ישראל השלמה עם הדבר הזה?

"גם בביטוי 'ייהרג ובל יעבור' אין כל מקום לעשות שימוש. אותי בכלל סיסמה שקדמה למרד בר-כוכבא, היא מתייחסת לשלוש עבירות חמורות: גילוי עריות, עבודה זרה ושפיכות דמים. מה שאנו רואים פה הוא ערבוב דמגוגי, פלוס בורות, פלוס כל מה שאת רוצה. [...] ניצול שרידות וניצול לרעה של דוגמאות היסטוריות".

[א]ידיאליזם ואכזריות

מתתיהו ובני החשמונאים, הקרויים אצלנו "מכבים", הם למעשה קבוצת הגרילה המשמעותית הראשונה המתגבשת ומתארגנת. אט-אט נקבצים אליהם אנשים [נו]ספים מערת החסידים. קבוצה זו עורכת גיחות לעיר והורגת [מ]תייוונים. בקרב המורדים התגבש חזון של חלוקת העולם [ל]טוב ולרע, כשהטוב הוא הכרה באלוהים, מול הטוב עמד העולם [...]ולית, המלא משעים, ניצול וסטיות. התגבשה השקפה [...]יה אם יהיה עם ישראל ראוי — תבוא הגאולה, רומי, הכובש [...]רש, הפכה ליער שגם מייצג, כשלעצמו, את השחתת המידות, [...]ם, על-פי האמונה — הממלכה האחרונה שיש להכניע בדרך [...]וא הגאולה. במקביל למלחמה בכובש עצמו, התנהלה מלחמה [...]ידית נגד העילית הישראלית, שזוהתה עם כל הרע שייצג [ה]כובש.

בתוך הפרושים — מאבקים אלימים בין בית שמאי הקיצוני, [...] בית הלל החושש מהתנגשות חזיתית עם רומי, שתביא [ח]ורבן; בצד אחד המתונים, בצד האחר הקנאים, וכתווך — רוב [...] התוהה, בקוניונקטורה מסוימת הצטרף ההמון אל הקנאים. [ק]בוצה המחוזקת הזו אופיינה באידיאליזם מחד גיסא, [וא]כזריות קיצוניות ורציחות מאידך גיסא.

בתקופה מסוימת, בזמן המצור, על-פי תיאורי יוספוס פלביוס, [...]ע הפילוג בעם למצב בו היו שלושה מחנות בירושלים, כל [...]ד מהמחנות לחם נגד רומי, אולם במקביל לחמו כולם זה בזה. [...] שהביא, כידוע, את הקץ על מלחמת האחים — היה התבוסה [...]ומי, חללים רבים, המכירה לעבדות, החורבן.

[ס]פרד — מיליון הרוגים

"לניה בוניטה" (הנערה היפה) — קראו הספרדים לרפובליקה שקמה בספרד בשנת 1931, במקום המונרכיה המסורתית שהתמוטטה. ההמונים [...]וגים בספרד חיו בתחושה שקרה דבר נפלא. בעולם — שיאו [...] משבר כלכלי הדמוקרטיה בנסיגה, רק בספרד — [...]קיה. ה"לניה בוניטה" הזו — התמוטטה בעבור חמש [...]ים במלחמת אזרחים עקובה מדם, שנמשכה שלוש שנים, עם [...]יר דמים של מיליון הרוגים.

ד"ר יצחק אביב, היסטוריון המתמחה בספרד, מתאר את [...]רד של שנות העשרים והשלושים בארץ שכוחות מיליטריסטיים, יחד עם הכנסייה — השתלטו עליה. הרפובליקה ניסתה למתן ולכלול אותם, ולהקים משטר חילוני ודמוקרטי. מלחמת האזרחים בספרד היתה, לפיכך, בין הימין (הצבא והכנסייה) לבין השמאל הסוציאליסטי.

הכנסייה הקתולית של ספרד נתפשה כמגדירת הזהות הלאומית. הניסיון להפוך את ספרד לחילונית, טען הימין כנגד השמאל — משמעו ניתוק ספרד ממקורותיה ומזהותה ההיסטוריים. הצבא — ערובה לאחדות לאומית. הרפורמות, לפיכך, נתפשו כאנטי-כנסייה, אנטי-צבא, אנטי-זהות לאומית מסורתית. המלחמה היתה, למעשה, מלחמה בין ספרד הישנה לזו החדשה.

נקודת המשבר עם היווצרו של מתח כזה — היא הנקודה בה נכנס הצבא לתמונה. כשמשתררת אנרכיה, כשמתמוטט הסדר הציבורי — לוקח הצבא את תפקיד השמירה על שלום הציבור. בספרד נעשו צעדים אלה על רקע מחלוקת על הזהות הלאומית, ולאחר איחוד מפלגות השמאל, שניצחו בבחירות 1936 ניצחון לא-מכריע.

הקצוות אכלו את המרכז

ד"ר יצחק אביב מוצא קווים מקבילים בין ספרד של מלחמת האזרחים לבין ישראל היום: "קודם כל — הוויכוח על זהות לאומית בין ימין לשמאל. השאלה אם הזהות הלאומית בנויה סביב קיום יהודי, או — קודם כל — חברה אזרחית, מודרנית, עם שיווי זכויות לקבוצות אתניות. אצלנו, כמו בספרד, יש הצטברות מתחים של יחסים מעמדיים, עדתיים, אתניים, ודתיים.

"אצלנו הסדר החברתי לא התפורר עדיין. היו נקודות שבר. הרימון שנזרק על אנשי שלום-עכשיו, האיום של כהנא — אלה היו, או יהיו, עלולים ליצור מצב שבו הצבא יפעל על-מנת להשליט סדר. הפעלת הצבא, גם כשהיא נעשית באופן מבוקר על-ידי הממשלה, היא מסוכנת. השאלה היא אם מפעילים את הצבא נגד קבוצות שוליות, או שהצבא מופעל על-ידי חצי מדינה נגד החצי השני. אפשר לחשוב כדוגמה על ימית. אבל שם המצב לא היה כה חמור. המתבצרים היו מיעוט.

"בספרד היתה האומה חצויה. בתחילה המרכז היה העיקר, אולם אחר-כך אכלו הקצוות את המרכז, ואדם היה בימין או בשמאל. לנו, או לצרינו. הסכנה החברתית הטמונה בשימוש בצבא, תלויה במידת הקונפליקט; בספרד, שלא כמו אצלנו, לא הגיעו לאחדות לאומית. כאן מנעה ממשלת האחדות הידרדרות נוספת.

"אם תיפול ממשלת האחדות, תלוי כמה מנדטים תשיג המפלגה המנצחת. אם זו תשיג רק 50%, או אם תעשה צעדים מאוד קונטרוברסליים, כמו שנחשב, לצערי, מו"מ עם חוסיין — צפויה סכנה. הכל תלוי במידה של גיוס האזרחים בעד תהליך השלום, או, לחלופין, ויתור מוחלט עליו.

הזכות למרד

"יש לנו יתרון על ספרד במידת הפוליטיזציה הנמוכה של צה"ל. בספרד היו בתוך הצבא שני איגודים האחד של קצונה אנטי-רפובליקנית, האחר של קצונה אנטי-פאשיסטית. אצלנו הסכנה להתמוטטות הסדר החברתי פחותה. בין השאר משום שהקו בין המחנות אינו מוגדר. למשל — יש חוגים דתיים אנטי-מיליטריסטיים, ומנגד — חוגים מאוד פטריוטיים בתוך מפלגת העבודה".

לד"ר אביב, כהיסטוריון, יש מסר בעניין מלחמת אזרחים: "מלחמת אזרחים נלחמים מתוך רצון לפתור בעיה לא-פתורה, אבל המלחמה אינה פותרת דבר. בספרי ההיסטוריונים הספרדים הלאומיים — מתוארת מלחמת האזרחים כמסע צלב לטיהור השמאל. כיום ספרד היא חילונית, תעשייתית, יש בה מפלגות דמוקרטיות, והדת מופרדת מהמדינה. דווקא יורש העצר, שחונך על-ידי פרנקו — הוא זה שגיבש את המשטר הדמוקרטי, גם השמאל הקיצוני לא השיג את שלו, והארץ היא ליברלית; המלחמה היתה לשווא, ומיליון הקרבנות היו מיותרים".

לד"ר אדי קאופמן, ראש מכון טרומן בירושלים, יש דעה פחות נחרצת בעניין נחיצותן של מלחמות אזרחים: "בעשרים השנים האחרונות", הוא אומר, "כמעט לא היתה מדינה באמריקה הלטינית שלא היו בה מלחמות אזרחים בדרגות שונות".

ד"ר קאופמן מעלה את השאלה אם הזכות למרד פסולה מראש, או שיש סיטואציות בהן היא מוכנת. בצ'ילי של פינושה, למשל, לא היתה מאז 1973 אפשרות לבחירות דמוקרטיות.

"לכן", אומר ד"ר קאופמן, "באופן אישי בעיני לראות שם התפרצויות של מרד אזרחי".

כאן הן מתנהלות

כרגע מתנהלות מלחמות-אזרחים בדרום אפריקה, אל-סלוודור, ניקרגואה, גוואטמלה, פרו, קולומביה, אפגניסטן, קמבודיה, אירלנד, אוגנדה, לבנון ובפיליפינים. מלחמות רבות הן באסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית, למעט אירלנד.

בארצות נוספות יש מצב של סף מלחמת אזרחים. תנועות התנגדות, או קבוצות טרוריסטיות, כך, למשל, בעיראק, איראן, טורקיה, חבל הבאסקים בספרד, מצרים וצ'ילה. (ד"ר יצחק אביב)

השופטים נרצחו

"קיים מצב כמו מלחמת האזרחים המתמשכת באל-סלוודור, בה לקבוצה גדולה של המרכז ושמאלה ממנו — לא ניתנה מעולם הזכות להשתתף בבחירות, לא מפליא, אפוא, שחלק זה של הקשת הפוליטית דוגל בגרילה.

דוגמאות הרלוונטיות לגבינו, הן דוגמאות שונות, בהן במדינה דמוקרטית יש שאיפה למרד. כך בקולומביה, כאשר אנשי גרילה כבשו את בית המשפט העליון בעזרת טנקים ותותחים, ומחצית השופטים נרצחו. שם, כמו אצלנו, היתה קבוצה קטנה שלפי הפירוש שהיא נתנה למהלך ההיסטורי — הדמוקרטיה אינה עונה על צרכי העם ולכן יש למוטטה.

"בארגנטינה, כתגובה לגרילת השמאל הגיע הימין הקיצוני למסקנה שהעם אינו בשל לדמוקרטיה, ולכן נחוץ משטר סמכותי של עילית היודעת מה טוב לעם. גם דוגמא זו דומה למה שעלול לצמוח בסצנריו הישראלי: כוח קטן ולאומני, החש שהוא מחזיק באמת היסטורית ובמידה שהמשטר הדמוקרטי לא הולך בדרכיו — זכותו לכפות את האמת ההיסטורית על הרוב הטועה. בישראל של היום, אנחנו נמצאים בשלב מאוד מסוכן, משום שמדובר לא רק בקבוצות אקס-פרלמנטריות. גם בתוך המערכת הפוליטית יש מידה לא מעטה של אהדה לקריאה למרד.

"אני שומע את גאולה כהן יוצאת בגינוי למאמר ב"חמצן", ומסבירה מדוע הבחורים הטובים מ"א.י." כותבים מה שכותבים. בשמאל, באותה מידה, היתה דרישה לסגור את "א.י.", ולא היתה התייחסות אל הבחור שכתב את המאמר ב"חמצן". המבחן למי שמשתתף במשחק הדמוקרטי הוא האומץ לומר לאוהדיו שיקבל כל החלטת רוב בכנסת. גאולה כהן צריכה לומר לאוהדיה שתקבל החלטת רוב בכנסת גם בנושא השטחים. והיא לא אומרת זאת".

על סף מלחמת אחים

"בגרות פוליטית היא לדעת לפנות לתומכים ולהצביע על אמצעים לגיטימיים למאבק. אפילו בממשלה זה לא קיים. בגין אמר על שרון שהוא מסוגל לעלות עם טנקים על הכנסת. זה מדאיג. יש אנשים בדרג הממשלתי שלא ברור אם יקבלו את מרות הרוב בהחלטה שאינה לרוחם. לגבי השמאל זו עדיין שאלה היפותטית, משום ששם לא היתה מעולם קריאה לאלימות. צריך להיות ברור שבכל מקרה יש לקבל את דעת הרוב, גם לגבי כן, או לא, מלחמת ברירה, גם לגבי כן, או לא, מסירת שטחים. קו הגבול צריך להיות רק כאשר יש קריאת תיגר על עצם תפקיד המשטר הדמוקרטי.

"מה אם הממשלה תכריז באורח דמוקרטי על מלחמה בתורכיה? — יש זכות לגיטימית לא להילחם, לשבת בכלא, לקבל מעמד של סרבן-מלחמה על כל המשתמע מכך; להגר, להפגין, אבל לא יהיה לגיטימי להקים צבא פרטי שיילחם בצה"ל. גם אם אני סבור שהאמת, במאה אחוזים היא אתי — ברגע שאקבע שיש החלטה טובה יותר מהחלטת הרוב — פגעתי במשטר הדמוקרטי".

ד"ר זאב צחור אומר: "בתוכנו הגענו כבר עד השלב בו מיעוט מיליטנטי הופך לגיבור האופוזיציה, והאופוזיציה מתיישרת על-כרחה על-פי קו קיצוני; זה מה שקרה בשנות הארבעים ביחסים בין ההנהגה הלאומית לבין הימין. האופוזיציה להנהגה הלאומית של הרביזיוניסטים, נכנעה, כמעט בעל כרחה, לקו שהכתיבה הקבוצה הקטנה והקיצונית בתוכה — האצ"ל והלח"י. מי שקורא את העיתונים מאותו זמן מוצא סף מלחמת אחים. היא נעצרה ברגע האחרון. אפשר ואפשר שהיתה זו כלימה זמנית. עכשיו, ארבעים שנה אחר-כך, מבצבצים ועולים הסימפטומים מאז, כאילו חוזרים על עצמם".

הרימון והקשקושים

כשמתבקשים חוקרים ישראלים להצביע על נקודות משבר, בהן כמעט נגעה החברה הישראלית במלחמת אזרחים, הם מדברים על פינוי ימית, ועל הרימון שהשליך יונה אברושמי על מפגיני שלום-עכשיו. אמיל גרינצווייג נהרג. יהושע שקדי ועדי לוי נפצעו קשה.

שלוש שנים אחרי, יהושע שקדי נשאל איך חש אז והיום. כמי שעמד במוקדה של אולי — יריית הפתיחה למלחמת אחים.

שקדי: "דקה, שלוש דקות, עשר דקות לפני שנזרק הרימון, אמרתי לחבר שהלך לידי, שהסיפור הזה ייגמר בפצצה. הייתי מוכן לזה הרבה זמן קודם, ולכן טועה מי שאומר שזו היתה נקודת המשבר. יסודות המשבר הונחו הרבה זמן קודם — ב-67. וכאן אפשר לומר את הדברים בשם אומרם: הפרופסור ישעיהו ליבוביץ. ב-67 השתנו מהותית דפוסי ההתנהגות והחשיבה במדינת ישראל. ליבוביץ אמר, וצדק, שהכיבוש יוביל לפיתוח לאומנות ובלבנטיניות. הרימון לא היה השיא. הוא היה יריית הפתיחה.

"זמנית, הרימון דווקא עשה רגרסיה מסוימת בהתפתחות התהליך, כמו לא תותה חשלטה של ממש. את יודעת, אנשים אמרו — לא נעים, יהודים על יהודים. היו שם גם עיתונאים.

"הרימון לא היה מכוון אלי. אברושמי לא הכיר את שקדי. ודאי שחשתי קרבן. אני יצאתי הפראייר של המקרה הזה.

"היום פוליטיקאים מדברים על דמוקרטיה, תוקים מאבק לדמוקרטיה. הם קשקשנים. וחביבות חוזה — קשקשנים. הוא חשוב, על הדבר הדמוקרטי הבסיסי והמהותי, שהוא — זכותו של האזרח למחות נגד השלטון — איש לא שמר. ולא בכדי. דוגמא לכך היא העובדה שרחום לא מכסה מממנת טיפול רפואי את מי שנפגע במהלך פעולת מחאה. את הטיפול הרפואי שלו, קיבלתי עזר ואני בקופת מקומות חולים.

"צריך להילחם בעד ולא נגד. לא לשלול אפשרות הדמוקרטית של כהנא להגיע לכנסת, אולם להילחם נגד כהנא, וזו באופנות. יש לאחדות הלכות, אני מתעב את התופעה ומתעב את האדם. שהוא דוחה [...] אבל הוא נבחר. הוא יושב בכנסת. בזכות. בדיוק כמו שמעון פרס. אם בעיני משהו זה לא מוצא חן — שיילחם בתופעות ולא בסמפט. כהנא נבחר פרוק.

"במדינת ישראל צריכים להבין שעלינו להפסיק להילחם בתופעות לא דמוקרטיות ולהתחיל להילחם למנוע תופעות המקשקשות זה. [...] הדבר היחיד שיוכל במנוע מלחמת אזרחים".

הלו... חותם

לברוא שמאל חדש

רשימתך, זאב שטרנהל, שהתפרסמה לאחרונה בגליון „חותם" 46 הזכירה לי סיפור ישן על עקרב החוצה את הנהר על גבו של צפרדע. באמצע הנהר לא מתאפק העקרב ועוקץ את הצפרדע ושניהם צוללים יחד למצולות.

השאלה היא איך יוצאים מהביקורת אל המרחב. אני בטוח שיכולתי להוסיף וגם לבריע(!) מרשימת טענותיך אותן אתה עורך ב„מפקד גרוטסקי" וחסר תכלית. אם ישנה תכלית סמויה לביקורת כזו הרי היא נוגדת את עמדותיך הידועות לי. אתה מצהיר כי רק מפ"ם חזקה ונועזת תוכל לאחד את השמאל ואני מסכים אתך. אך דבריך ברשימה פועלים בכיוון ההפוך. אתה מגביר ייאוש בתוך המחנה. אתה מעיר בפני עולם ומלואו שעם מפ"ם הכל לדבר.

מפ"ם, לדבריך, היא מפלגה קיקיונית, מבודה, מאובנת ומנוטרלת מבפנים. הרי צריך להיות חסר־בינה כדי להיכנס אתה לשותפות. אין לי ספק שרשימתך תשמש „עדות אובייקטיבית" (ואתה הרי עדיין בלתי משוחד) עבור כל מתנגדי שיתוף הפעולה עם מפ"ם. חבריך מחוג 77, שנשארו ברובם הגדול במפלגת העבודה, יראו בדבריך הוכחה לצדקתם ועדות לכשלונך, בבחינת „ראו את בעל החלומות, המציאות טפחה על פניו...". בתוכנו יהיו חברים שישאלו האם לא טעינו באיש אותם חברים „מרובעים" מאובנים חסרי יכולת החלטה", שהפקידו בידיך את ראשות מפ"ם בטרם הצטרפת למפלגה, אותם מוסדות מפ"ם שהחליטו לפני כל גורם אחר, על נכונותם למהלך של איחוד השמאל. ישאלו בצדק האם לא היינו פזיזים כאשר החלטנו?

זאב, צריך יושר גם בביקורת. הקיפאון במהלך שאתה רצית להוביל — טיבעו קודם כל בחוסר ההחלטה של ר"צ ה„דינאמית"... במידה לא פחותה מעיקה על כולנו האכזבה שהנחילו לנו חבריך מחוג 77, אנשי „שלום עכשיו" (שרובם תומכי מפלגת העבודה לפי הסקרים שבידינו) ורבים אחרים שלא קמו והסיקו מסקנות ממהלכי מפלגת העבודה.

כאן עיקר הבעיה. אני מגיע למסקנה שדווקא חוץ הקשיש רואה ומגיב על המציאות המשתנה, ואילו אתה, הצעיר, נעול על „דוגמה" מסוימת של שמאל שאיננו. צריך להיות אמיץ לב כדי לומר שהשמאל הישן, שאתה ואני שרידיו האחרונים, לא קיים עוד. חבריך התבוננו וחזרו למרכז הליברלי, לכן הם מוצאים עצמם בר"צ וב„שינוי". ואם להיות אמיתי וכנה עם עצמך, תהליך דומה עובר גם על חלק מהקבה"א.

זאב, השמאל שאתה רוצה לאחד, גם כאשר יש בו צעירים (רובם בני היישוב הישן ולא במקרה), הוא השמאל הישן, תוקף, שכמעט אינו קיים בישראל 1985. על מפ"ם והקבה"א לברוא שמאל חדש. לא לאחד קצוות תלושים של שמאל ישן, אלא לבנות שמאל חברתי אותנטי, שיפנה לכל חלקי האוכלוסיה, כולל היישוב החדש. את השמאל הזה צריך להקים יחד עם עמיר פרץ (סמי בן־יעיש משדרות, עם יוסי מרציאנו מאופקים, עם ג'מאל כנען מהגליל, עם חיים זהבי מירוחם, עם מיכאל יעקבי מקריית־שמונה, עם אפרים דילוני בהסתדרות ועם רבים אחרים.

תפקידה של מפ"ם הוא ליזום ולהוביל את המהלך החדש. שום „קומבינציה" בין סיעות בכנסת ושום „סדר אחר" כרשימת בחירות של השמאל הישן לא תלהיב ולא תסייע לברוא את השמאל החדש באמת, שהוא תנאי לעתידה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית, יוצרת, החותרת לשלום. צריך להודות שבינתיים נכשלנו כמס"ר; נכשלנו כי דיברנו עם אנשים נפלאים, שאיני מוותר על אף לא אחד מהם, אך רובם בא ללא ציבור. יחד תשנו את תחושת הניתוק.

אפשר וצריך להסיק מסקנות אמיצות ולהתחיל מחר ליצור שותפות סוציאליסטית. עם אוכלוסיות חדשות. מהלך כזה מחייב את הקיבוצים לפתור את בעיות היחסים באזורים (ובמפעלים האזוריים) והוא מחייב אותנו לשתף בתהליך את נציגי אותן האוכלוסיות, במעמד של שווים בכל הרמות, כולל ייצוג המפלגה ברמה הארצית והלאומית.

אם נצליח להתחיל להניע את המהלך הזה, נוכל לקיים משא ומתן עם כל גוף שנרצה מתוך עמדת־כוח. כשנגיע לאותו שלב, זאב, אני מניח שנסכים בינינו שאין תחליף לשותפות, מתכונתה כזו או אחרת, בתנועת העבודה הכוללת גם את מפלגת העבודה, זו מפלגת העבודה שסטתה מדרכה ולא יכולנו ללכת אתה לממשלה עם הליכוד, אך היא מאחדת היום 40% מהעם וללא העם הזה לא נעצור את הימין הלאומני.

אלישע שפירא
עין השופט

קבוצת „ארץ הצבי" תומכת באיחוד השמאל

ב„חותם" 47, פורסם המשיר בחתימת אבי שיין, מקבוצת „ארץ הצבי", ממנו עולה גישה השוללת את רעיון איחוד השמאל. צריך להבחין בין הגיג לבו של אבי שיין לבין עמדתה המוצהרת של הקבוצה. עמדה זו גובשה עוד במאי 85, בכנס הפעילים הארצי הראשון שלה שנערך בגבעת חביבה בו הוחלט כי הקבוצה תפעל לרבבן הקמת ועדות ובמות מס"ר ותשולב בפעילותן". בעקבות אותו כנס גם פורסמה ב„על המשמר" (5.8.85) קריאתה של קבוצת „ארץ הצבי" למפ"ם „לפעול מהר לאיחוד השמאל". קריאה דומה שודרה גם ברדיו לאחר הבחירות להסתדרות.

לא פלא, אפוא, שהקבוצה היתה פעילה מאוד במסגרת „צוותי החשיבה" של מס"ר בוונם. פעילות זאת, שהיו מעורבים בה רבים מפעילי הקבוצה מכל הארץ, היתה ותואמה על־ידי מזכירות „ארץ הצבי", שאבי שיין הינו חבר בה.

במלים אחרות, הבל שרעתו של אבי שיין, שהיתה דעת מיעוט שבמיעוט, תכתים את הקבוצה כולה. מה גם שמרובה במקרה זה, כמי שלפני שבועיים הודיע למפ"ם במכתב רשמי על פרישתו מן הקבוצה והצטרפותו למפ"ם.

מיכאל אמלן
קבוצת „ארץ הצבי"

עוזיא דביר

בבית המשוגעים הירושלמי

דוקטור גורנישט, וטרינר של צנחנים ידוע,
עורר בכוס תה ציבורית סערה
כשבטיפול קבוצתי הוא הגדיר תשבוע
את שכנו למוסד כפסיכופט ומופרע,

והשכן, מודע מאותה הקומה,
מצוות כברוכיה ומעורר מהומה:
בדמעות של תנין וחיוך „מונה ליז"
הוא צורח: „גרשוהו!" ונראה די עליז.

אך דוקטור גורנישט הוא דיאגנוסטיקן מפורסם
שמרבה לסייר בכל קצווי העולם,
כמו דוליטל גם הוא דובר בשפת קרנפים
והוא ראש לרופאים וזנב למטורפים...

אז הוזמן למוסד מין בורר „לא וכן"
שבקי בתקדימי עלבונות של שכן,
שיקבע אם היה כאן עלבון במודע
או שהיתה זו דיאגנוזה מעולם המדע.

והדוקטור – זה הגורנישט – נרעש ונרגש,
וטוען: „כל ההאשמות הן גבבה וקש!
לא אמרתי מלים כמו פסיכופט ומופרע.
שמיעתו של המאניאק כנראה בכי רע."

והשכן מתקצף וקורא בקול ניחר:
„פסיכופט (חצי) וגם מופרע הוא אמר!
ולא יעזרו שום הכחשות נחמדות,
כי על הפסיכופטיה גם יש לי תעודות!"

ועתה יש פלוגתא על מה התעודות –
על המצב הנפשי, או על ההתבטאויות,
ועדיין לא נכנסנו לעובי הקורה –
ל– מי כאן הרופא ומי כאן המופרע...

עם אחד!

פגישה בקריית ארבע

מאת זאב צחור

כפושע הנמשך אל מקום הפשע אני הולך מדי פעם להרצות במקומות שבהם רגל שמאל לא תדרוך. צברתי עד כה לא מעט מפגשים וסימפוזיונים בישיבות „הסדר" ובהתנחלויות. אין סיכוי לעשות שם נפשות לרעיונות זרים כמו סוציאליזם, שוויון ואחוות־עמים. המבוי החד־סיטרי הוא לעם סגולה, אתה בחרתנו. הכל רווי בארצישראליזם, במלכתחילה ובדייעבד. ובכל זאת שוב ושוב אני נענה לפנייה חדשה לפגישה שתסתיים, כמו קודמתה, באי־הבנה תהומית.

אני יכול לשרטט מראש את השלבים הקבועים של הפגישה: היא מתחילה בביתו של ר"ם (ראש מטיבתא) צעיר ונחמד, המזמין אותי כאריבות לתפילת מעריב. בהנחה שזה יוסיף לי נקודות בוויכוח הצפוי, אני נענה להזמנה, אבל הם רואים בכך מחווה, שהרי שומא על יהודי להתפלל מעריב ואם לא עכשיו אימתי.

אחרי התפילה מתכנסים במועדון צנוע, מצטרפות הבחורות שמביאות עוגות ומיץ. לא תמיד רואים „שלום עכשיו" בשר ודם, ונדמה כאילו מחפשים קרניים או לפחות כאפייה נסתרת. השיחה מתחילה בדברי הפתיחה של הרב שנועדו לחזק את השומעים מפני דברי הכפירה שהם עתידים לשמוע מהאורח, אבל הוא לא שוכח להרעיף גם דברי חיבה לעברו, בחינת „ישראל — אף על פי שחטא — ישראל הוא". והרי האורח, אפילו הוא חילוני, ועוד „שלום עכשיו" רחמנא ליצלן, הריהו יהודי כשר, שלא זכה באור, ושומא עלינו (עליהם) להאציל עליו מרוח ישראל סבא ואידך זיל גמור.

עכשיו תורי. אני כבר לחוץ. הדברים הרציונליים שלי נשמעים חסרי־טעם. מה שייך רייגן, גורבאצ'וב ערפאת ניתוח סיטואציה מדינית ובעיות דמוגרפיה. אלה הם סתם דברים, שבסך הכל מעלים רעיון טפשי כמו פשרה טריטוריאלית. כאילו שכחתי שהמעצמות הן רק גויים והפלשתינים, לדאבון לב, מטה שבט אלוהים.

את שלב השיחה החופשית מנהל הרב. הצד שלו מבוסס הרבה יותר. למשל, הוא עשוי לשאול אותי שאלה פשוטה, שאפילו כל ילד יודע — כמה פעמים כתוב בספר בראשית „לזרעך אתן את הארץ"? או אחרי הפגישה השנייה גם אני יודע, ומתפלל כמוהו על הווריאציות השונות של הפסק ועל הפלוגתא אם מדובר בשש פעמים או שבע. הפלפול נועד לדחות את תחושת חוסר האונים הממלאת אותי, כאשר קהל מהנהן בראשו והרב מביע תמיהתו עלי: הרי זאת הבטחה מפורשת ומודגשת, לך הארץ, לך הארץ, או שמא, חלילה וחס, אתה מציע להתפשר על דברי אלוקים חיים?!

אין לי על כך תשובה (המישור הרציונלי הוא בלתי רלוונטי לחלוטין). אחר־כך, אבוד ומתוסכל, אני נעתר לרוחב הלב של המנצחים, המזמינים אותי לכוס קפה בביתו של אחד מהם. זה יכול להיות שלב ההפתעות.

אחת ההפתעות זומנה לי פעם בקריית ארבע. הוזמנתי לדירת מורות רווקות, צעירות בשירות לאומי. הם אמרו שאין ולא תהיה אפשרות לפנותן מקריית־ארבע והזכירו את תיאוריית המצב הבלתי־הפיך. אני נאחזתי בדוגמא, המעליבה מבחינתן, של הפינוי הקל מימית. ואז הצביעה אחת המורות על מיטת הברזל עליה ישבתי. „זו המיטה שלי", אמרה „הבט מתחתיה:" מתחת למיטה היה קלצ'ניקוב טעון. המורה כמעט נערה, הצביעה עליו ואמרה בקול שקט ונחרץ: „אותי לא יוציאו מכאן בכוח. גם אם אבא שלי ינסה, אוציא את הקלצ'ניקוב ואירה בו!"

הר"ב אמר אחר־כך שהיא הגזימה, ובכלל, זה אינו מתיישב עם ההלכה. אבל עובדה שיש נשק, יש להט הנפש ושם עולם אחר, מפחיד. יש מקום לדאגה.

ההיסטוריה היא תמיד צעירה

מיכאל הרסגור

ישראל אינה מדינה יהודית

ישראל אינה מדינה יהודית. אפילו הימין אינו אומר זאת. בתוספתא אותה הדביק למה שנקרא „חוק נגד גזענות" לא העלה טענה כזאת. הוא רק פסל את השוללים אופיה של ישראל כ„מדינת העם היהודי". כאן הבדל מהותי. הציונות המדינית נולדה עם הספרון המפורסם של הרצל „דר יודנשטאט", 1896), כלומר, „מדינת היהודים". פה מופיע השוני. מדינה יהודית היא דבר אחר לגמרי ממדינת היהודים. מדינה יהודית היא מדינה דתית, אורתודוקסית, „מולה, טבולה, מוקטרים מאבר המין, מדינה עוינת לכל מה שאינו רבני־אורתודוקסי בקרב העם היהודי עצמו. כלומר, הביטוי „מדינה יהודית" במובנו העכשווי מדרשי מדינה אנטי־רפורמית, אנטי־קונסרבטיבית, אנטי־חילונית. במלים אחרות — מדינה אנטישמית, לעומת זאת „מדינת היהודים" משמעותה אחרת לגמרי. פירושה, מדינה הקיימת למען כל היהודים. כלומר, ההיפך הגמור מ„מדינה יהודית". האחת מסתגרת, גטואית, השנייה נפתחת ומתפתחת, אנושית. הרצל ואבות הציונות ראו ביהודים עם ולא דת. בהזמנה, אשר שוגרה לקרואים לקונגרס הציוני הראשון (1897), נאמר בפירוש, כי הכנס יתרום „לתחיית לאומנו". על דתנו הקדושה אין חצי־מלה וגם לא רבע. הצלחתו של הרצל בין המוני מזרח־אירופה מוסברת גם על־ידי כך: בפעם הראשונה פונה אליהם יהודי „מערבי", המציע להם פתרון „מערבי". לא איזו חסידות חדשה. לא איזו משיחיות שקרית. אלא פתרון הלקוח מעולם המונחים המערבי: הקמתה של ריפובליקה לאומית. אויביו הגדולים של הרצל היו דווקא הרבנים. הם חשו כי הציונות מאיימת על עמדותיהם בקהילות. הם ביקשו לחנקה שם. לכשנכשלו, הם קפצו לכאן על מנת לחנקה כאן. הכיצד? על־ידי הסבת היהודים שוב מלאום לדת. אין אנו יהודים והנו לא. אנו יהודים־ישראלים, זהו דבר שונה לחלוטין. יהודים־ישראלים הם יהודים ריבונים. יהודים חופשיים, הרי המנוננו הלאומי מדבר על „עם חופשי". היהודים, לעומת זאת, הם יצורים גלותיים. הם חיים בחסד האומות אשר בתוכן הם עושים עסקים או קאריירות. היהודים הגלותיים היו נושא ההיסטוריה. כל עוד לא קמה ישראל. עכשיו, על־ידי סירובם לעלות, הם ממאנים להיות נושאי תולדות העם הריבוני. יבושם להם. אולם, לקרוא לעם החי בציון „סתם יהודים", פירושו הזמנה לירידה. אם סתם יהודי גרים פה וגם גרים שם אין חשיבות למקום התגוררותנו. המורים, אשר אינם עומדים על בעיות עקרוניות אלה, מכשירים את לבבות תלמידיהם לירידה. מורים ציונים שתלמידיהם יורדו — הם כישלון חינוכי. כי על המורים להזהיר תלמידיהם נגד הורים יורדים, אם המורים ציונים.

אנחנו מדברים, כותבים, חושבים, חיים בעברית. ייתכן שהיה מוטב שנתקרא העם העברי. עם המשנה שמותיו. אין בזאת אסון. פעם היינו בני־ישראל, לאחר זאת עברים. בגלות, בעיקר היינו ליהודים. עתה, אפשר לחזור לעברים. או, אולי, הדורות הבאים ימצאו ביטוי חדש, כגון ישראיהודים או יהודישראלים. בכל אופן, אנחנו, כבר עתה יהודים, כפי שהאוסטרלים או הניו־זילנדים או הקנדים הם אנגלים, בדור הבא נהיה יהודים, כפי שהאמריקנים הם אנגלים. אלה הם משחקי ההיסטוריה. אדם נבון מבין משחק זה ולוקח בו חלק בשמחה. בכל אופן, אחדות לאומית אינה נקנית באונס. האורתודוקסים, וספיחיהם מגוש אמונים, מבקשים להעניק רק לאורתודוקסים את הזכות להיות „יהודים שלמים", כפי שהם אינם מכירים במדינת ישראל, אשר אינה א"י השלמה. אלה קושים אל מחוץ להיגיון הציוני, כי הציונות היתה מהפכה, מהפכה נגד הגלות, מהפכה נגד הטפילות, מהפכה נגד היהדות האורתודוקסית. הציונים הדתיים הם דתיים שהצטרפו לתנועה הציונית כאשר הבינו שהרכבת תיסע גם בלעדיהם, והחזרה בתשובה בימינו היא התכווצות אנטי־ציונית, התכווצות בעד הגלות, בעד הטפילות, בעד האורתודוקסיה הקפואה, המאובנת, המשותקת, האנטי־אנושית. כן, האנטי־נשית, הנוחתת סימניה באכזריות חוקי הייבום והחליצה, הממזרים, איסור נישואים במקרים הידועים, העגונות, ועוד ועוד מבלי לשכוח את שנאת האורתודוקסים ליהודים האתיופים ולרעיון הפגישות בין נוער יהודי־ישראלי לנוער ערבי־ישראלי.

הטלוויזיה בישרה לנו בשבוע שעבר שנמצאה החוליה החסרה במדבר אוגאדן אשר באפריקה נתגלו עצמותיה של לוסי ז"ל. לוסי, אשר הסתובבה על־פני כדור־הארץ לפני 3,500,000 שנים בערך, היתה יצור לא־קוף ולא־אדם, אלא ה ח ו ל י י ה בין שתי הבריות הללו. לוסי מביאה את ההוכחה הניצחת של אמת הדארוויניזם. אולם האורתודוקסים שוללים את עצם האפשרות שכדור־הארץ היה קיים באותם זמנים. הם שוללים את הדארוויניזם, הם שוללים את המדע, הם שוללים את האמת. מדינה יהודית, לפי תבנתם, תהיה מדינה אנטי־מדעית, מדינה הלכתית, מדינה שקרית.

לא, ישראל אינה מדינה יהודית, היא מדינת היהודים. יש בה מקום גם לרפורמים, גם לקונסרבטיבים, גם לחילונים וגם — לערבים, לדרוזים, לצ'רקסים ועל אפה וחמתה של הרבנות הראשית — גם לאתיופים.

אפרת עוז

גברים לא מספרים סיפורים (על דבורים)

בעצם, אני חייבת תודה. כולנו חייבים בתודה. אני לא ידעתי, אולי גם אתם לא ידעתם. עד כמה בני־מזל אנו שבארצנו השובניסטית־המתפתחת ישנם אנשי תקשורת. ובעיקר – נשות תקשורת. שטורחים ומגלים לנו את האמת וכל האמת בנושא – כל מה שרציתם לדעת על האנס והנאנסת. ומיהו האשם האמיתי!

אודה על האמת. אני בתמימותי סברתי כל השנים שהאנס הוא האשם בביצוע מעשי האונס. ממש כשם שגנבים ורוצחים אשמים במעשיהם. אבל. לא! מדי תקופה באים אנשי ונשות תקשורת נכבדים ומגלים לנו את האמת הנסתרת. שרק הם – בחדוות תבונתם ובחריפות שכלם – הצליחו לגלות: האשמים האמיתיים בפרשיות אונס הן הנאנסות. הפרובוקטיביות והאכזריות. המגרות ומתגרות בגבר האומלל עד טירוף החושים. וזה האחרון נאלץ. לבסוף, נגד רצונו, להפוך לאנס.

קראתי ושמעתי, ולבסוף גם הבנתי, את היגיון הברזל הלז. למיו שושנה שביתה נפרץ וכל רכושה נגנב. היא האשמה האמיתית בגניבה, משום שלא דאגה לצייד את ביתה במנעולי רב־בריח ובמכשירי אזעקה. ויוסקה ז"ל שהעז להחציף פנים נגד ז'וז'ו האיום שחתך את פניו באולר קפיצי. הוא־הוא האשם האמיתי במותו שלו. רק חבל שהוא כבר מת ואינו יכול לתת את הדין על הירצחו!

בין אנשי התקשורת שהזכרתי בתחילת דבריי אני מתכבדת למנות גם את חיה יוסף („חותם" מס' 47 מהשבוע שעבר). שבקשר לתיירת שהזמינה בחור לחדרה במלון. ונאנסה. שואלת במדורה את התיירת: „למה הזמנת לחדרך גבר זה. שרק לפני שעה קלה הכרת אותו! האם חשבת שיספר לך סיפורים על ציפורים ודבורים?" ועוד היא ממשיכה – „זהו רק אחד מהרבה מקרים בהם שמענו על כך שגבר המגורה יתר־על־המידה ואחר כך זונחים אותו – נהפך לאלים ותוקפני".

אני מרגישה חובה מוסרית להודות לחיה יוסף על מלותיה הנ"ל שפקחו את עיניי. עד שלא קראתי את רשימתה. הייתי משוכנעת שגברים ונשים יכולים לעשות מגוון של דברים ביחד. כמו – שיחות בנושאי אמנות ופוליטיקה. דיאלוגים אישיים. משחקי קלפים. ואפילו. כן. אפילו מזמוזים לא מחייבים. כעת למדתי מחיה יוסף שני עקרונות חשובים: גברים מעולם אינם מספרים לנשים סיפורים על ציפורים ודבורים. למען האמת, הם לא מספרים סיפורים בכלל: הם רוצים – „תאכלעס"!

הדבר שבכל זאת עורר את ספקנותי לגבי מסקנותיה של חיה יוסף הוא זיכרון פתאומי ועקשני שנעוץ במוחי. על־אודות הסטטיסטיקות והמחקרים הקובעים כי האנס אינו מעוניין דווקא בנשים מושכות ונאות: אחוז ניכר מבין הנאנסות הן תינוקות בעריסתן, ונשים קשישות עד גיל 80 האנסים מחפשים לרוב מקרים קשים. כי הרי כל מטרתם לקחת בכוח ולהשפיל. ולא לקבל כמובן מאליו (ראו לדוגמא אפילו את האנס מצפון תל־אביב שבחר במכוון בקרבנות בעלות דירות שחלונותיהן מסורגים. במטרה להקשות על עצמו את המלאכה).

אבל לאחר שישבתי וקראתי שנית את רשימתה מאירת העיניים של חיה יוסף, נמוגו כל הספקות מלבי וסוף־סוף הבנתי כי המחקרים הללו אינם אלא שקר גס. שפברקו הבנות הפרובוקטיביות והאכזריות. שכל מטרתן בחיים היא לגנות ולהתגרות בגבר הישראלי האומלל!

אני, את הלקחים החשובים שלי מרשימתה של חיה יוסף, הסקתי: מעתה והלאה אני לא מדברת עם גברים זרים. לא מבטלת אותם [illegible]. ובעצם – הכי טוב שאשאר בבית ולא אצא בכלל. [illegible] אפילו שלא במלון. אשמה פרובוקטיבית. נגד הגברים הישראלים האומללים. שאליבא ד'חיה יוסף – כולם אנסים בפוטנציה. ואתה, גבר ישראלי יקר! אם יקרה שאחת הנקבות החצופות תזמין אותך לחדרה ולא תסכים לעשות אתך סקס, אל תתלבט: תיקח בכוח! אתה יכול לסמוך על דודה'לה יוסף ודומיה: הם כבר ימחו את דמעותיך ויסנגרו עליך מעל דפי העיתון!

ובעניין אחר, מאותו עניין: לאחר שהעזתי לטעון כי יקיר אביב זכה להקלה בעונשו על „מעשה מגונה בקטינה" בגלל היותו אישיות מוכרת, והשוויתי את המקרה שלו למקרה של הקבלן ציון תוהמי מחדרה („חותם" 1.11.85) קיבלתי לביתי טלפונים נזעמים מכל אלה שטענו: כיצד אפשר להשוות בין „מעשה מגונה ב[illegible]" לבין האונס האכזרי שביצע הקבלן תוהמי?!

ייתכן שאותם קוראים סברו שכוונתי היתה לתקוף את בתי המשפט על העונש ה„קשה" שקיבל תוהמי. אני מבהירה: לא ולא! העונש המקסימלי הקבוע בחוק עבור אונס הוא 14 שנות מאסר, ושנותיו היתה רנעת בהרבה אם היו ממצים עם תוהמי הנ"ל את הדין עד תום!

אבל, עבור מי שסבר בתמימותו כי דמויות ציבוריות אינן זוכות להקלה בדין, הרי ההוכחה: באותו מדור הזכרתי גם אישיות ציבורית נוספת – [illegible] – שעמד לדין באשמת ביצוע אונס אכזרי לא פחות מזה של תוהמי אם לא גרוע מזה. לא מכבר בישרו העיתונים כי [illegible] הורשע. ונענש: שנתיים מאסר בפועל בלבד (להבדיל מתוהמי שנענש ארבע שנות מאסר בפועל) ושנה על תנאי.

לכן, אני מחויבת לקיים את ההבטחה שהענקתי במדור זה לפטושי – המכונה „זמר הכלא" – במקרה שיצא בנזק קל־יחסי משום פרסומו. אני עבה ומצהירה על כוונתי לוותר על זכויות יוצרים למשפט „חית מפורסם ואונס בתינוק" לצורך הלחנת להיט גדול ומצליח לפטושי, חשיפתם האישי שלי יתממש: כאשר כותרות העיתונים יפסיקו להכתיר אותו בתואר „זמר הכלא" ויעברו להגדרה שמתאימה לו הרבה יותר: „הלאת האונס המוכשר".

גלויות עליזות

מאת זיו הדר

חוויותיו של הומוסקסואל ישראלי בחו"ל, מתוכן מהדהדות גם המצוקות של „העליזים" בארץ. תעודה אנושית מאלפת

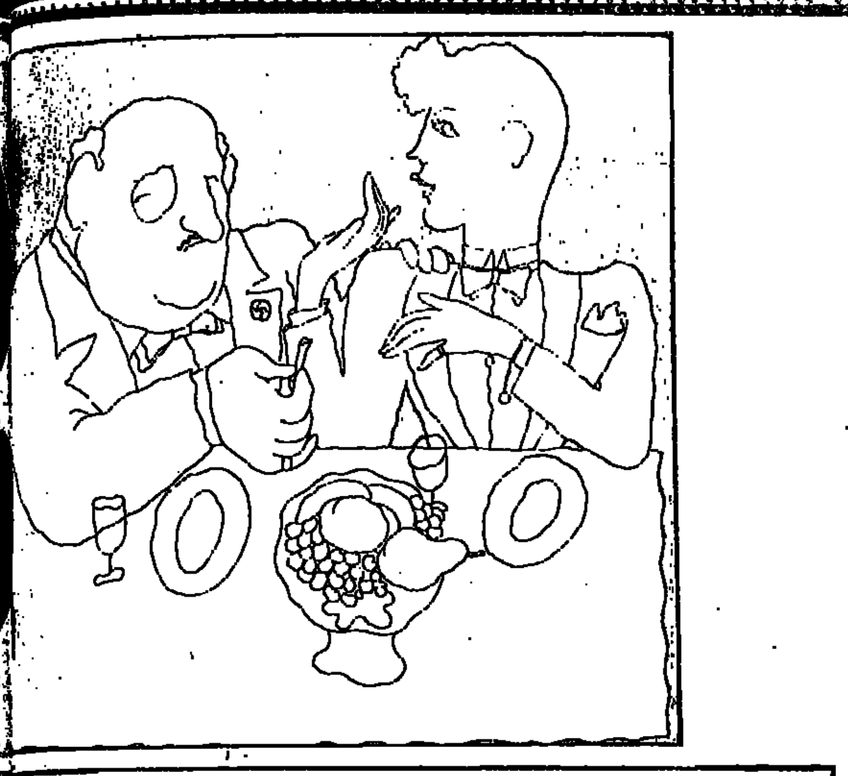

יומיים חלפו בטרם גיליתי, כי מלון הסטודנטים בו אני שוכן, ש־בקרקסטראאט, מצוי בלב האזור ההומוסקסואלי של העיר. האזור ההומוסקסואלי... נשמע מצחיק ל־גבי עיר, המלאה כל־כך בבתי מלון, בתי מרחץ, בארים, דיסקוטקים, חנויות מין, חנויות ספרים, תערוכות והצגות — שכולם מיועדים להומוסקסואלים, ולבאלה בלבד. שמע מהמם, המגהיך את גן העצמאות הקטן שלנו, את ה„אי.אם." בב"ג יורדי הסירה, שנסגר זה מכבר, אפילו את „ריויין".

הגילוי, אגב, היה משעשע למדי. הייתי יושב ליד חלון חדרי, כותב לך מכתב זה. בחלון שממול נשכב גבר מוצק, נאה למראה, על מיטה, והביט בי. כעבור דקות מספר הצטרף אליו בחור נוסף. ודאי חברו; הם הביטו, חייכו, ואז הניף הראשון את ידו במחוות הזמנה. והיה די בכך: כשירדתי למטה, מעט אחר כך, צועד לעבר בית הקפה העליז „במורד העיר", שברחוב רגוליירסראאט, עובר על פני הבאר שברחובי, „אורפאו", הוארו פתאום הבחו־רים היושבים שם באור מעט שונה. גם החושים נתחדדו יותר.

השעה היתה ארבע אחר־הצהריים. בית הקפה היה הומה אדם. לישראלי, המורגל ברחיסות האופיינית לבארים תל־אביביים, הרי גם זה מהווה חידוש: גברים ונערים, בחורים ועלמים, משוחררים לגמרי מן האימות הקטנות של חברה בלתי־מתירנית, מסבים יחד ופשוט קוראים עיתונים, משוחחים, ומדי פעם עוזבים שניים־שניים את המקום.

ישבתי שם, מעלעל ב„טיים העליז", רושם כמה כתובות של מקומות בילוי שכדאי לבקר בהם, כששמעתי פתאום את צליליה המוכרים של שפת הקודש. הפניתי את ראשי לבדוק מניין באה: הם נראו כמשפחה לכל דבר. אישה, שני גברים, ילד וילדה חמודים. והוא, שאילו פגשתיו בשעה מאוחרת בדרום תל־אביב, ודאי הייתי עובר לקצה השני של המדרכה, ישב שם ודיבר, בעגה מזרחית בולטת, על הקושי להיות הומוסקסואל בישראל. אחר־כך הגיע לשם רמי המתולתל. כך, לפתע, מלווה בשתי בנות, מן הארץ אף הן. זו הוציאה שירים והחלה קוראת אותם באוזנינו, וזו המשיכה לעשן בשרשרת, בוחנת כל בחורה הנכנסת פנימה.

בערב שבתי למלון הסטודנטים, כדי לצאת ממנו שוב, כעבור זמן מועט, אל אותו רחוב, והפעם אל הבארים. בעוברי בלובי צדתי בזווית־עיני בחור צנום למראה, די סקסי, עטור רעמת תלתלים חומים. ישראלי, ללא ספק, אורח חדש במלון. נראה קיבוצניק או משהו מעין זה. בירכנו איש את רעהו במנוד ראש ונפרדנו. במבט אחד ממושך קצת. ומה.

כמה ימים לאחר מכן, ביוצאי מ„לדר באר" (עליו אמרו לי כי לכאן באים מורי תיכון מחופשים לסאדו־מאזוכיסטים, בבגדי עור ואבזרי־מתכת), ראיתיו יוצא משם, ממהר החוצה, בבהילות נערית כל־כך.

באר „אפריל" היה פשוט עמוס אדם בשמונה בערב. נבהלתי קצת מן הריבוי: הולנדים, פיליפינים, הודים, אמריקנים, מכל הגילאים, מכל הצבעים. חגיגה של יופי. יצאתי החוצה, אל ספסלי העץ, עם כוס אמסטל ביד, להירגע מן העשן, המוסיקה, הדחיסות, הצלבות המבטים. הוא התיישב לידי. נמוך, דליל שיער. נראה די בסדר, כן, הוא הולנדי, ולא היה בישראל, אך מכיר ישראלים ויודע על הארץ די הרבה. אולי אני רוצה לעבור לבאר השני. הסכמתי.

הבאר השני, במרחק כמה צעדים, נפתח, כך הסתבר לי מאוחר יותר, כמה שעות אחרי באר „אפריל", בתיאום מראש, כך, שתמיד יהיה מקום לחבר'ה. באר זה, „טרפיק באר", גם צעיר יותר בעיצובו ובקהלו: באמצע החדר תקוע רמזור, ומן התקרה תלוי דגם מוקטן של מכונית מירוץ. תמרורי תנועה פזורים על הקירות. נכנסתי פנימה וחייכתי לעצמי: על השימוש במטפורת התנועה לעיצוב באר ממין זה. מתאים, מתאים מאוד. לא כן?

טוב. לקח לי מעט זמן להבין שההולנדי הזה, הוא פשוט נודניק אמיתי. זה התחיל כשביקשתי ממנו מספר טלפון, ואמר שאינו יכול לקבלו, משום שהוא חסוי. אחר־כך שלף נייר, הביט לצדדים, כדי לראות שאין איש מצותת לנו, ורשם בהינף יד מספר כלשהו על הנייר: „קח, זה מספר הטלקס שלי", אמר. התגלגלתי מצחוק. מאחוריי שמעתי עוד כמה צחוקים. הסתובבתי: שלושה בחורים בהירי שיער, חושניים להדהים, דוברים הולנדית ואנגלית חליפות. אחד נפנה אלי והציע לי להצטרף אליהם. זה היה פיטר. שעה לאחר מכן, כבר היינו אצלו במיטה, מקיימים מחדש את ברית הולנד־ישראל. ביחידים, בליטופים היסטריים עד שעות הבוקר. במיטה קשה לראות שהוא סטודנט למשפטים: מתפנק. לא קשוח. ועירום. ללא גלימת שופט.

אוהבי גברים ואוהבי נשים

אני כותב, ויודע כי אכעיס אותך. מעולם לא אהבת את השיטוט, גם לא את הבילוי ההומוסקסואלי במוצהר. המקומות ההם נראים לך ריקים מאהבה. פעם אף הוספת, 'שוק בשר'. אולי נראים לך כך הדברים משום אי־קבלה של ההומוסקסואליות כמכלול, כאהבה לאיש שיש עמה, לעתים קרובות, גם מעתקי ערכים, אופני התנהגות, אפילו סוג לשון אחר; אתה אוהב אדם, היית אומר בהיותנו יחד. לא גבר. לא אישה. אולי צדקת, ואולי היה תחת הדברים האלה מאותו חוסר־שלמות מוכר.

והרי נפגשנו שם, באמשטרדם, יחד. ופול לקח אותנו יחד ל„סיור התיירים" שלו: הצגת מין ברובע החלונות האדומים, עם הפיליפיני מגודל האברים חלק־העור ההוא, והנערות המתפתלות תחתיו. בקאזה רוסו. עם הרטט העגוג של פריצת האיסורים כולם. אני זוכר, ישבתי ביניכם, בשורה החמישית, נרעש, ופתאום הפכה כל החלוקה הזו לאוהבי־גברים ולאוהבי־נשים מגוחכת בעיני. ואהבה, פשוטה, מכסה על הכל. אבל אחר־כך, בבית הקולנוע, בחדר ההקרנות של סרטי מין עם נערים צעירים, ועוד יותר — באולם ההקרנות של סרטי מין בין גברים בוגרים ידעתי, כי עם אהבת־האיש, האהוב, ישנה גם הנטייה המבקשת גופו של איש. ואף כי אינה מחויבת להתממש דווקא בספסליו האחוריים של בית קולנוע קטן באמשטרדם, הריהי נינוחה ומשוחררת במקום מעין זה, יותר מאשר, נאמר, בקולנוע „לב", שם היינו צופים יחד כזוג המתעלס למולנו בשורה הקדמית, ובקושי מחזיקים ידיים.

הכן, היציאה הזו, מן הגטו המתוחם של תל־אביב, מהווה עבורי פורקן עצום. פתאום אינך צריך עוד להיאבק על זהותך ועל זכותך לחיותה במלואה. פתאום אתה במקום מלא בנערים יפים, מקום בו אפשר להתנשק ברחוב ההומה, ללכת יד־ביד, לאהוב. ושוטריו של תורג'מן אינם באים לכאן, כמו לגן העצמאות, עם ניידותיהם, מאירים בין השיחים כדי ליטול ממך תעודת זהות, ולרשום שמך ברשימה השחורה. וצ'יץ' איננו כאן כדי לארגן עוד מסיבת סמבה ברזילאית דווקא בלב הגן הזה. רק חירות יש כאן, חירות מוחלטת. ללא־עוררין, ותחושה ביתית כזאת. איך פנה אלי הבחור הכושי, שנראה כמו דודה כושית, בפתח דיסקוטק ה'דוק', „היי, אחי, עכשיו עוד אין איש. תבוא יותר מאוחר". ככה, אחי. עם המאניירות המשעשעות אך גם עם מידה של ידידות, שקשה למצוא במקומותינו.

לא, איני מקונן על הארץ ועל החיים בארץ. רק נדמה לי, שהיה לי קל יותר לחיות כאן, באמשטרדם, מאשר בתל־אביב. שפה יש תודעה הומוסקסואלית לא רק בקרב החבר'ה, אלא גם בקרב השלטון המקומי. הנה, למשל, מועדון ה„צה.או.צה", אליו לקח אותי גדעון המלמר, בהתנדבות, קרב־מגע להומוסקסו־אלים, להגנה עצמית במקרה של תקיפה; דיסקוטק עירוני, פשוט, כמעט עלוב למראה, שאולמותיו מלאים עד אפס מקום בתלמידי תיכון וסטודנטים, הבאים לכאן כדי להיפגש, לקרוא, לשוחח. בפתח אתה מקבל תלוש למשקה. בפנים אתה יכול לפגוש את חבריך מן הקמפוס, ובאמצע השבוע גם לבוא ולהאזין להרצאות בנושאים שונים גם על האיידס.

היית מתאר לעצמך פתיחת מועדון כזה על־ידי מחלקת נוער וספורט של עיריית תל־אביב? או, לחלופין, את ראש ממשלתנו הרוטאציונית, פרס, מודיע, כעמיתו ההולנדי בפרלמנט, ש„ארגונים דתיים לא יורשו להפלות הומוסקסואלים ולסביות באמצעות חקיקת חוקים חדשים נגד הפליה"? בכך הוא היה פשוט גורם לפירוק הקואליציה.

כאן חושבים על ההומוסקסואלים. משרד שירותי הבריאות מפיץ בכל אתר בילוי, בכל חנות, דף הסבר על האיידס. אצלנו נסגר אתר הבריכות היחיד, בבית קפלן, מחוסר תקציב. הם אוהבים אותנו. נגועים.

כעת אתה ודאי נזעם באמת. אינך מצפה ממני לצירוף כזה של סקס וטינה כלפי הממשל במכתב. אינך מוכן לקבל ממני השקעת אנרגיה רבה כל־כך ב„גיבוש התודעה ההומוסקסואלית" שלי, או בהתמקדות ברגשות קיפוח מרומים, שהיא מעוררת. זה הופך את כל העניין, לגביך, למגופה מרי, למסגרת שלמה של קיום. מפקיע אותו מתחום הרגש הטהור, המפריד בין שנינו כאור סתוי.

אמנם, גילינו אהבה — נדירה בעצמתה; רועדת בקצות הגידים, ובית־מהדוהר ברפות הנובעת מן היחד, וחיינו בו. ברצף הזה שמן המיטה אל המטבח, מן הבילוי בחברת ידידים ועד למריבות הקטנות, עד למריבות הגדולות באמת.

ואין אנו יחידים בכך. גם אצלנו, בארץ.

קרועים מן העולם

אבל כעת, כיושבי לכתוב אליך ממרחק, אני יודע, וללא קשר לפרדה: משהו בי נחסם מפני העולם, כקיר שאין לו מהרסים. כי הסובב אותנו אינו מבין כי יש כאן אהבה, מלבד אקווטיות הארוס, דוך, מלבד העינוגים הארעיים של שוטטות לילית, בבייארם, שאינם רק פונדקאי־ איידס. והחיץ הזה נותר גם כאשר לאחר כוסית או שתיים, מפלרטט בכל אחד מבחורי השכונה, בפאב [illegible] מתגרה עם אחת מידידותי, [illegible] אהוב. אותה תחושת התחברות [illegible] בעולם, צמחה וגמלה בי [illegible] הומוסקסואלית, אלא קיומית [illegible] אהבתי לנעורים, עוטפת [illegible] שקשה להפרידה לעתים, [illegible] להפרידות.

לא־אין אנו עליזים, גם לא עצבו[illegible] קרועים מן העולם. [illegible] מבר מצאתי בערה, מבטן המשפחה [illegible] בבגדי הארגמים, שלבשתי בבואי [illegible]

לארוחה המשפחתית: אחי, שהעיר, בספרי לו על עינוגי החדשים. „כן. אבל לא מן המין הנכון". אפילו התלוצצויותיהם של החבר'ה מסביב, המבקשים, בחביבות, להפגין קרבה. אלה הם מסממניו של הקרע הזה שאצלנו, בארץ. מרגישים בו חזק כל־כך, בעוד שבאמשטרדם הוא נתפר מחדש על־ידי פעילות קהילתית, מתוך תבונת העושים במלאכת אריגתו של המארג החברתי הפתוח והמשוחרר זה.

ודאי, גם האיידס מוסיף לכל אלה. למרות שממדיו צנועים כל־כך, חדר כבר, דרך התקשורת, לכל ענפי התרבות, כמסמל אסון. רופא בכיר בבית־חולים ישראלי, החוקר השפעות לוואי של מתח על החיים, מכריז כי חיים מתוך מתח יותר מסוכנים אפילו מאיידס. משורר ישראלי, הכותב על נגיף הגזענות, בשיר שפורסם במוסף הספרותי של „ידיעות אחרונות", כותב, תחת הכותרת „אזהרה לציבור על נגיף חרש של פה וטלפיים":

„לא, אין מדבר בנגיף של האידס (תסמנת
כשל חסוני), אלא בתסמנת שונה:
לקראת סוף השנה החלו כמה בהמות
להפריש ריר שצבעו חום־צהב".

וההשוואה, אפילו שהיא נשללת מעצם כתיבתה, היא מזעזעת. מבאישה.

לך ספר לו, למשורר זה, כמה כיף להיכנס לבית מרחץ הומוסקסואלי, להתפשט עירום, ולהלך בשלוש קומותיו. כבאר, באזור האמבט ובקומת ההתייחדות, בין תאיה המרופדים כמיטה מקיר אל קיר, בין עשרות גברים

עירומים, חשקניים כמוך, חפשיים כמוך. לך ספר לו, כמה טוב למצוא מקום כזה, בו אפשר למצוא „זיון ללילה". ממש כהטרוסקסואל, מבלי להיחקר על־ידי עיניה השואלות של חברה צדקנית. לך ספר לו מה שלא סיפרתי גם לך, עד כמה איך זה לשמוע מאחד מידידיך, כי הוא נושא את הנגיף. ולפיכך גם עליך לעמוד בדיקה. לספר על ההמתנה מורטת העצבים במרפאת בית־החולים, עד שיתפנה הרופא, שיטול אותך, מתוך אכלתיות לחדר צדדי, לנטילת דם מהתרתית, ללא אישור משרד הבריאות. לך ספר לו על ההמתנה במשך חודש ימים לתוצאות הבדיקה המקהרתית הזו. על התנזרות ממגע, על הפרדת הכלים בבית. לך ספר על השחרור העצום מן החרדה, כאשר אתה מקבל תוצאה חיובית, שחורה, כדי לשוב לגן העצמאות. עם מלוא הידיעה כי מיד אתה מסתכן שוב. הכי אינך יכול אחרת, אם ערך עצמך מספיק, בכדי לקבל את טיב חשקותך ואת טיב אהבותיך עד תום, גם אם הן משחקות עמך משחקים אכזריים.

עכשיו מתיו, אהוב, אתה עודך מרוחק מכאן. מעגנה הזאת מביאה עמה מזכרות אהבתנו: המטמאות הרטובות מגשם, טיול שבת במרשכה הגרמנית, שתי צלחות מרק מהביל, צילום של שנינו בסוודרים ססגוניים. אני הולך שוב ברחוב, תוך, וביני לבין העצי הופה עליו מתעלפות עיני, רוחות רשות ותחושות אלה, שקשה להעבירן במכתב. אפילו אליך, אהוב.

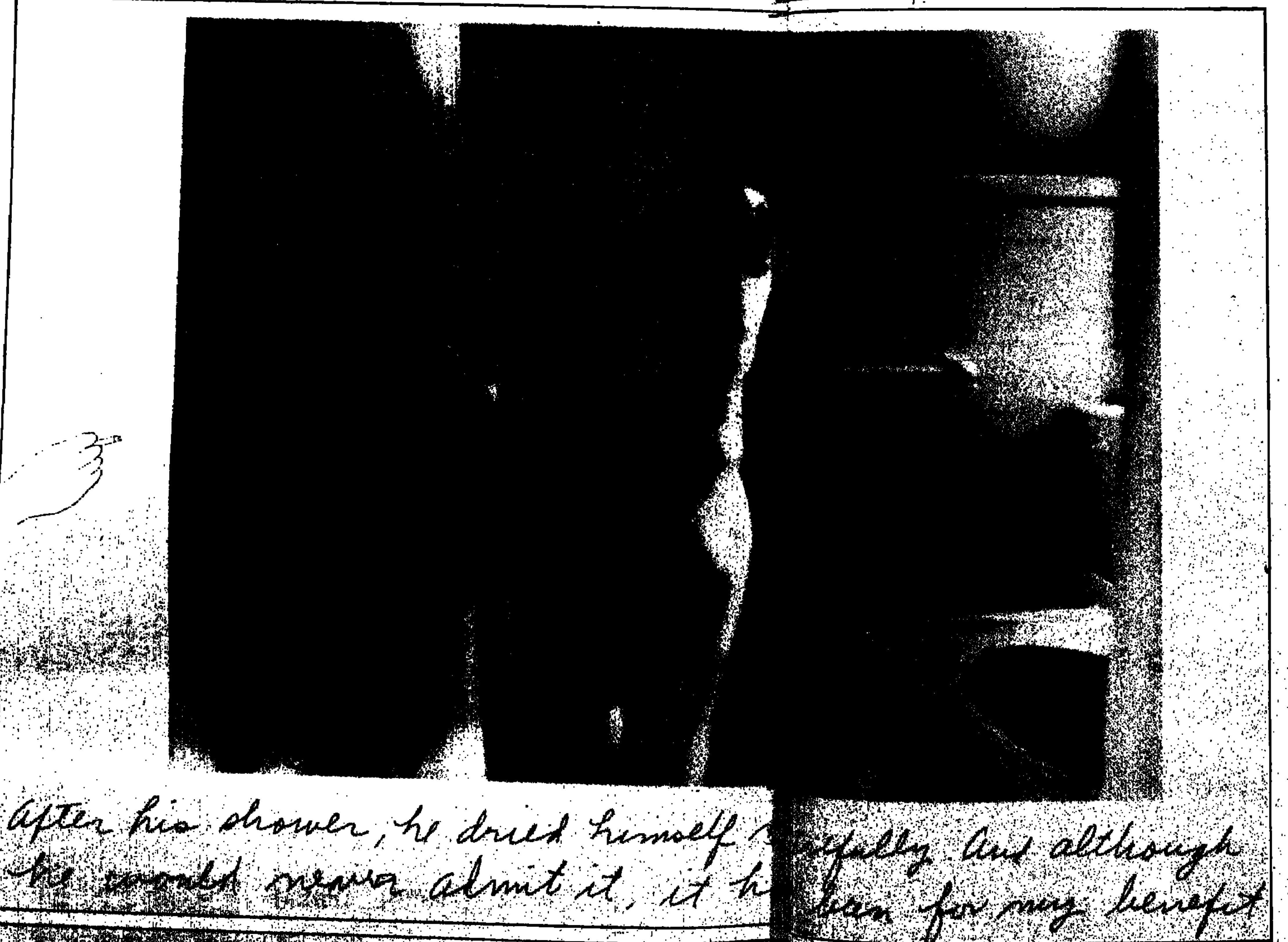

גלוית דואר שהודפסה בגרמניה בשם „מחווה לקאוואפי" (תרגום הטכסט האנגלי: „לאחר המקלחת שלו, ייבש את עצמו בזהירות ואף כי לא יודה בכך לעולם, הכל היה למעני").

לקראת הזקנה

[illegible]

מוצרט - אמת ודמיון

אם הסרט „אמדאוס" על חיי מוצרט בלבל אותך, אם לא הכל הסתדר עם הידוע לך מן ההיסטוריה — חפש את האישה. את אשתו של המלחין הגדול. הסברים מעניינים ומאלפים תמצא אם תעקוב אחר הגיונו של מחבר כתבה זאת

מאת יוסף נצר

חורשים רבים ריתק הסרט אמדאוס עיני צופים לחוות אל האקרן — ובצדק. מחזהו המצוין של פיטר שפר הפך בידי הבמאי מילוש פורמן לסרט רב עצמה. פורמן הצבי, צילם את הסרט בפראג, עיר מולדתו; הוא שחזר בה את וינה של סוף המאה ה־18 בצורה בה משכנעת. עד שקירות הבתים כאילו החלו נרשמים את אווירת וינה של הקיסר יוסף השני. המוסיקה, המשולבת ביד־אמן בסרט, השחקנים, התלבושות — כל אלה יצרו אמינות אמנותית המושגת אך לעתים נדירות. הסרט, אכן, היה ראוי לאוסקרים שקיבל, כי הוא מדבר הן אל הקהל הרחב והן לאדם היודע משהו על מוצרט, ומכיר את המוסיקה שלו לא רק מ„אלווירה מדיגן".

אך דווקא האמינות הגבוהה המושגת בסרט מטעה רבים מהקהל. נדמה להם שלפניהם ביוגרפיה מוסרטת של הגאון. פיטר שפר לא התכוון לכתוב ביוגרפיה, אלא מחזה; הנושא המרכזי אינו בינוניות מול גאונות. הוא לקח פרטים מסוימים מהביוגרפיה של מוצרט, וקשר אותם בהקשרים עלילתיים לפי צרכי הנושא של המחזה. ניקח, למשל, את הסצינה המרכזית הנפלאה, בה מכתיב מוצרט לסאליירי קטע מהרקוויאם. אמת: מוצרט שכב חולה אנוש בעת חיבור קטעים אלה והכתיב אותם, אך על מיטתו לא ישב אויבו סאליירי, שכלל לא טרח לבקר את מוצרט או להתעניין בו. אלא ידידו זיסמאיר, שגם השלים את הרקוויאם לפי ההוראות אחרי מותו של מוצרט, ומתוך כבוד לידידו הגדול ויתר על צירוף שמו אל הפרטיטורה. הרקוויאם לא הוזמן, כמובן, על־ידי סאליירי המחופש במסכה אלא על־ידי הרוזן ואלסג שביקש למצעו לזכר אשתו. גם התמונה המזעזעת של השלכת הגופה לבור בליווי ה„לאקרימוזה" („יום הדמעות") מתוך הרקוויאם, שהוא באמת הקטע האחרון שמוצרט כתב — גם היא אינה אמת. מעניין, שאותו סיפור על מוצרט שמת, כביכול, באלמוניות, ונקבר בקבר המוני, חוזר ברוב הביוגרפיות של מוצרט, למרות שאין לו אחיזה במציאות. מוצרט היה במותו אחד האישים המפורסמים בתקופתו והוא לא נקבר בקבר המוני.

לא בדיוק אלמוני

מותו של מוצרט עורר לחשי רכילות זמן קצר אחרי קבורתו. לא גילו הצעיר עורר את השמועות. מוצרט היה בן 35 במותו. בסוף המאה ה־18 היתה זו תוחלת החיים הממוצעת. אך היו כמה נסיבות מסתוריות ומוזרות סביב קבורתו. סאליירי, כנראה, באמת אמר באחת ההזדמנויות: „האיש הזה יהפוך את כולנו למחוסרי עבודה". סאליירי, שהיה מלחין אופרות פופולרי ביותר, ובעל־עמדה בחצר הקיסר, היה מעורב גם באינטריגות לא מעטות נגד מוצרט, אך מכאן ועד רצח ברעל — כפי שמאשים אותו פושקין במחזהו „מוצרט וסאליירי" או בצורה מחוכמת כפי שהדבר נעשה ב„אמדאוס" — רחוקה הדרך. עוד שנים רבות לפני כן, כשמוצרט היה רק בן 15, אמר מלחין האופרות האופנתי של אז, האסה: „נער זה יגרום שישכחו את כולנו". אם התבטאות כזאת מחשידה — הרי עוד חשוד. נוסיף על החשודים את בטהובן, ששמע את הקונצ'רטו לפסנתר ברו־מינור וצעק: „הה, קראמר, (קראמר היה פסנתרן וידיד של בטהובן) לעולם, לעולם, לא נרע לכתוב דבר כזה".

ובכל זאת כתב פושקין את „מוצרט וסאליירי" בשנת 1830, חמש שנים בלבד לאחר מותו של סאליירי, ובמחזה זה מזמין סאליירי את מוצרט לסעודה ומרעיל אותו. מה המוזר ומה מעורר חשדות ומחשבות במותו וקבורתו של מוצרט?

כל מורה למוסיקה יספר באחד משיעוריו לתלמידים שמוצרט, גדול המלחינים בכל הזמנים, מת אלמוני ונשכח וגופתו הושלכה אל קבר המוני. אותו קבר המוני מופיע כמעט בכל הביוגרפיות של מוצרט.

מוצרט נקבר בבית הקברות על שם מארקס בווינה (שום קשר לקארל). את הוראות הקבורה מאותה תקופה ניתן לקרוא עד היום: „קבר הוא תעלה ברוחב מטר אחד ובעומק שלושה מטרים. הגופה תוצא מהארון ותיקבר בשק פשתן". קבר ברוחב מטר הוא קבר ליחיד. קבר המוני רוחבו שני מטרים ויותר, כי את הגופות מניחים בו לרוחב הקבר. אשר לאיסור הקבורה בארון: הדבר בא כדי למנוע נבירות של שודדי קברים המחפשים את ידיות וקישוטי הנחושת שעל הארונות הנוצריים.

ב־1798 אנו מוצאים בהוראות הקבורה תוספת: מותר גם לקבור יותר מגופה אחת בקבר. שנת 1798 היא שנת חידוש המלחמה בין אוסטריה לצרפת, וההחלטה להתיר מאותה שנה קבורות המוניות ברורה על רקע זה. אך זה היה שבע שנים אחרי מותו של מוצרט. מוצרט נקבר, כמקובל, בבית הקברות בווינה בקבר יחיד. למה לא סומן קברו? האם היה אלמוני ונשכח?

ב־5 בדצמבר 1791 קרוב לשעה אחת אחר חצות, נקבע שייסורי המחלה של האיש הגיעו לקצם. עוד באותו יום, בשעה מוקדמת לפני הצהריים דפק מנהל מוזיאון השעווה של וינה בדלת הבית. הוא בא להתקין מסכת־גבס של פני הנפטר, כדי להציג במוזיאון את פסל השעווה של מוצרט. עוד באותו שבוע, שישה ימים אחר־כך התקיים קונצרט גדול לזכרו, בחסות הקיסר. כל ההכנסות — קודש לאלמנה קונסטנצה. עוד באותו שבוע פסק הקיסר פנסיה לאלמנה: 266 גולדן לשנה, שליש ממשכורתו של מוצרט כמלחין החצר. (כ־2000 דולר של היום).

פסל שעווה, קונצרט בחסות הקיסר, פנסיה מקופת הקיסר — האם כך נוהגים באיש אלמוני ונשכח? וכיצד מקשרים בין זה לבין הקבר ללא ציון?

התשובה פשוטה — אך היא מעוררת תמיהות ושאלות קשות ביותר.

קבר ומצבה

את המצבה על קברו של מוצרט צריכה היתה להזמין קונסטנצה. היא לא עשתה זאת. היא לא יצאה ללוויה. באחת הביוגרפיות כתוב, שהיא כמעט לקתה בטירוף, זרקה עצמה על מיטת הנפטר וביקשה להצטרף אליו ולמות. הצרה היא, שביוגרפיה זו נכתבה על ידי... קונסטנצה ואן ניסן, הלא היא קונסטנצה מוצרט עצמה, שנישאה 18 שנים אחרי מות בעלה הראשון לדיפלומט הדני ואן ניסן.

עובדה היא, שקונסטנצה לא השתתפה בלוויה. היא לא ביקרה גם את הקבר למחרת היום, או שבוע, או חודש אחר־כך. היא יצאת אל בית הקברות על שם מארקס, בפעם הראשונה, 17 שנים אחרי יום הקבורה. אין אנו יודעים מדוע לא ביקרה את קבר בעלה במשך 17 שנים, אך את הסיבה לביקורה המאוחר אנו יודעים היטב: במשך שנים מספר היא חייתה בביתה עם הדיפלומט הדני ללא־נישואין; ב־1808 נקרא ואן ניסן לשוב לארצו, לקופנהאגן. קונסטנצה לא יכלה להילוות אליו מבלי להינשא לו. כדי להינשא לו היתה זקוקה להעתק מספר המתים של בית הקברות. בביוגרפיה שלה מספרת קונסטנצה שהיא רצתה להקים צלב על קברו (נזכרה קצת מאוחר, אפשר לומר...) אך אי־אפשר היה למצוא את הקבר. סימון העץ נרקב, כמובן, הקברן מת, ובכלל, בבית קברות נוצרי נוהגים כל עשר שנים לקבור מחדש באותו מקום, אלא אם כן המשפחה מבקשת לשמור את הקבר ומשלמת מחדש עבור החלקה.

כך נעלם קברו של מוצרט. פחות סנטימנטלי מהסיפור המקובל, אך יותר מסקרן.

למה נמנעה קונסטנצה מהקמת מצבה?

מצבה החומרי אחרי מות בעלה השתפר במהירות. תחילה עזרו לה הפנסיה, תשלום שארית הסכום תמורת הרקוויאם, והשכרת חדרים בבית. (כך גם הכירה את בעלה השני). אחר כך גילתה, שכתבי־היד של מוצרט מבוקשים. בתוך שבע שנים היא מכרה את כולם בסכום כולל של 16000 גולדן, כ־120,000 דולרים של היום. חוסר אמצעים לא היה, אם כן, הסיבה לאי הקמת מצבה.

בנושא קבר ומצבה קיים סיפור מתמיה נוסף: עקירת מצבתו של מוצרט־האב.

קונסטנצה התחתנה עם ואן ניסן ויצאה אתו לקופנהאגן ב־1809. כעבור 10 שנים יצא הדיפלומט לפנסיה, וחזר עם קונסטנצה לזלצבורג, שם התחילו יחד לכתוב את הביוגרפיה של מוצרט. ביוגרפיה זו „ערוכה" מאוד. ממכתבי מוצרט סולקו כל הגסויות (מוצרט כתב מכתבים „מלוכלכים" מאוד), אך גם תוכנם תוקן. רבים מהמכתבים, המוזכרים על־ידי קונסטנצה ובעלה השני, נמצאו בינתיים והדמיון בין המקור לציטוט דל ביותר.

הזוג חי חיי אושר ואמידות בזלצבורג מספר שנים, וב־1826 נתאלמנה קונסטנצה שנית. קונסטנצה עמדה על כך שבעלה השני ייקבר בקבר „המשפחתי", כלומר בקברו של לאופולד מוצרט האב. היא השיגה את מבוקשה. מצבתו של לאופולד נעקרה מהקבר, ובמקומה הוקמה מצבה לגיאורג ניקולאוס ואן ניסן. כך נעלם השם מוצרט גם מהקבר בזלצבורג. רק לאחר מותה של קונסטנצה עצמה — היא מתה בגיל 79 — חזר השם מוצרט והתנוסס בסוגריים על המצבה: „קונסטנצה ואן ניסן (לפנים מוצרט)".

קשה שלא לחוש, שקונסטנצה נטרה טינה לכל הנושאים את השם מוצרט. וזה, ככל כנראה, בשנים האחרונות גם את בעלה הראשון.

ואולי יותר מטינה? אולי אפילו רצון להיפטר ממוצרט זה, שהוא בלי ספק גאון, אבל כלכל את חיי משפחתו בשלומיאליות משפילה, שקע בחובות עד צוואר, הציף את כל ידידיו במכתבי־בקשה להלוואות, כתובים בסגנון של השפלה עצמית נוראה.

ואם כך, „אלמנטרי, ידידי ואטסון" היה ודאי אומר שרלוק הולמס: מי זכה לשינוי מכריע בתנאי חייו החומריים על־ידי מותו של מוצרט? מי צריך היה להיות מעוניין שמקום הגופה יישכח, כדי למנוע בדיקות שלאחר המוות? כל אלה, אולי, ניחושים פרטיים, יצירי דמיון של מי שקרא יותר מדי רומנים בלשיים.

אבל התנהגותה של קונסטנצה נשארת תמוהה מחד גיסא — ותכליתית מאוד מאידך גיסא.

הכנסות, הוצאות, חובות

ב־8 השנים האחרונות לחייו שקע מוצרט בחובות כבדים. „ידידי, הטוב בידידי... התוכל להיות כה טוב אליי, יחסינו נותנים בי תקווה כי אמנם אמצא אוהב קשבת, ולהלוות לי 1000 או 2000 [...] לשנה או שנתיים, בריבית שאוכל [...] בה..." (וה„טוב בידידים" שלח 30 גולדן). מכתבים רבים מסוג זה וכאלה המנוסחים [...] השפלה עצמית, יצאו מדי חודש [...] מוצרט השאיר כ־2000 גולדן חובות [...] מותו. אך כמה זה 2000 גולדן?

כדי להעריך אם מלחין כמוצרט יכול [...] לחיות מאמנותו, עלינו לנסות תחילה להמ[...] את ערך הכסף של אז למטבע של ימינו. [...] מבצע כמעט בלתי אפשרי, כי מחירים [...] של מצרכים וחפצים שונים השתנה [...] כדי להגיע למפתח כלשהו, העברתי [...] הסכומים לדולר של אז (הדולר האמרי[...] קיים מאז שנת 1794). גולדן הוא 45 סנט [...] התקופה ההיא, הדולר של אז שווה כ[...] 20 דולר של היום.

הכנסותיו בחמש שנים היו 17,600 [...] לכך נוספו הכנסות מקונצרטים [...] ההכנסה החודשית הממוצעת בחמש שנים [...] היתה בין 620 ל־700 דולר בחודש. בסכום [...] צריך היה מוצרט לפרנס משפחה של [...] נפשות (היו לו שני בנים) ולהוציא [...] ניכרים למעתיקי תווים שפיזרו [...] הפרטיטורות לכלי התזמורת השונים. [...] הכנסה צנועה למדי, אך אין זה שכר [...] של מוצרט, לאופולד, בוודאי היה [...] לכלכל את ביתו במשכורת כזאת.

אך המוצרטים חיו ללא חשבון; קונ[...] שהתה תקופות ממושכות בעיר המרפא [...] לצורך ושלא־לצורך, כפי שניתן להבין [...] תביו של מוצרט המבקשים אותה לחזור [...] שהיה לה מעריץ שם. שהייה בעיר מרפא [...] יקרה כשלעצמה, אך הדבר גם ייקר מאוד [...] חייו של הבעל. מוצרט כתב מכתבי [...] נפלאים לאשתו: „הנה להקה שלמה של [...] נשיקות עפה לפני כאוויר — אתפוס [...] ואשלח לך". אבל הוא מתאר גם את אורחות [...] „אכלתי בצהריים תרנגול צלוי נהדר [...] שלחתי את המשרת לפונדק להביא [...] אחר". סעודות קנויות בפונדק אינן [...] במיוחד. מוצרט חי באי־שקט רב. [...] שנותיו בווינה הוא החליף דירה שתים [...] פעמים: שוב הוצאות. ונסיעות רבות, [...] הכרחיות להפצת המוסיקה שלו: [...] לפרנקפורט ועוד.

הסיבה להסתבכותו הכספית של [...] אינה, אם כן, חוסר הכרה בו ובערך י[...] אפילו מבחינה כספית. ודאי: 3400 דולר [...] יצירת מופת כמו דון ג'ובני זה נראה [...] מאוד, אך בימי מוצרט היתה זאת [...] אופרה אחת.

יסלח לי הקורא אם גם במצבו הכל[...] מוצרט מותנים סימני השאלה [...] קונסטנצה. קונסטנצה, פשוט, לא היתה [...] לקבל על עצמה את תפקיד אשת [...] אולי, הטרגדיה העמוקה בחייו של מו[...] יודע אולי גם הסיבה למותו המוקדם.

ובכל זאת „אמדאוס"

למרות העריכה השרירות[...] העובדות ההיסטוריות, נשאר [...] סרט מצוין ונאמן, לא במק[...] פיטר שפר למחזהו „אמדאוס" ולא מ[...] אמדאוס, או ליתר דיוק הצורה [...] „אמדה", הוא שם שמוצרט סיג[...] כמלחין. אביו רשם אותו בשם [...] תיאופילוס — אוהב אלהים.

בתפישת העולם היהודית־נוצר[...] כית, אדם דתי אינו אוהב את אלהים [...] אותו. ירא אלהים שיראתו מעליה [...] ויעתו מתמלא חרדה ונעשה חרד. [...] העתיקה בני־אדם אהבו את האלים [...] אהבו אותם.

בכל מחזותיו של פיטר שפר עומד[...] זו: תפישת עולם פגנית־הדוניסטית [...] ויוצרת מתוך שפע אושר, מול תפיש[...] נוצרית שהצלב והסבל הם סמליה ה[...] במחזה הראשון של שפר „הציר המל[...] השמש" (הוצג בתיאטרון חיפה) [...] הספרדים הנוצרים, כובשי ממלכת [...] מול אטאהואלפה, מלך האינקה. [...] „אקווס" (הוצג בקאמרי, גם סרט [...] בין שני העולמות. בלילות הוא רוכב עירום על סוסו־אלילו אקווס, מאונן עליו ומרגיש כאילו הפך לחצי־אל, לקנטאור יווני. אך החינוך הקתולי שהעניקה לו אמו — חינוך לאל צלוב מתייסר ומייסר — גובר בו על הפגן והוא מנקר את עיני סוסיו־אליליו, דווקא ברגע בו מוצעת לו אהבת בשרים של נערה.

באמדאוס עומד מוצרט ההדוניסט, שקרן השפע של יצירה נשפכת עליו ממעיינות עושר אין־סופיים מול סאליירי המייסר עצמו ויוצר תוך ייסורים.

בשלושת המחזות של פיטר שפר נמשך הנוצרי משיכת קסם אל העולם הפגני, אך אינו מצליח לעבור אליו. ב„ציד המלכותי" זהו המפקד הספרדי פיסארו הנכבש לעולמו הרוחני של אטאהואלפה. ב„אקווס" נכסף הפסיכולוג אל עולמו היווני־פגני של הנער. באמדאוס שורף סאליירי את הצלב. בשלושת המחזות נוחל העולם הנוצרי, עולם הייסורים, ניצחון נורא: פיסארו מסכים שיחנקו את אטאהואלפה; הפסיכולוג מרפא את הנער והופך אותו ל„נורמלי". היינו הופך את אהבתו לסוס — לאהבה לאופנוע; באמדאוס נוסך סאליירי את רעל מחשבת המוות אל תוך עולם יצירתו של מוצרט וכך הוא ממית אותו.

ואנחנו, המבינים את דרך היצירה של מאהלר ובטהובן — יצירה מתוך עינויים וייסורים, עומדים משתאים מול מעיינות היצירה האין־סופיים של מוצרט. בביקורי בזלצבורג עמדתי, כמו סאליירי, מוכה תדהמה מול כתבי היד של מוצרט שאין בהם מחיקה אחת...

(וולפגנג אמדאוס מוצרט)

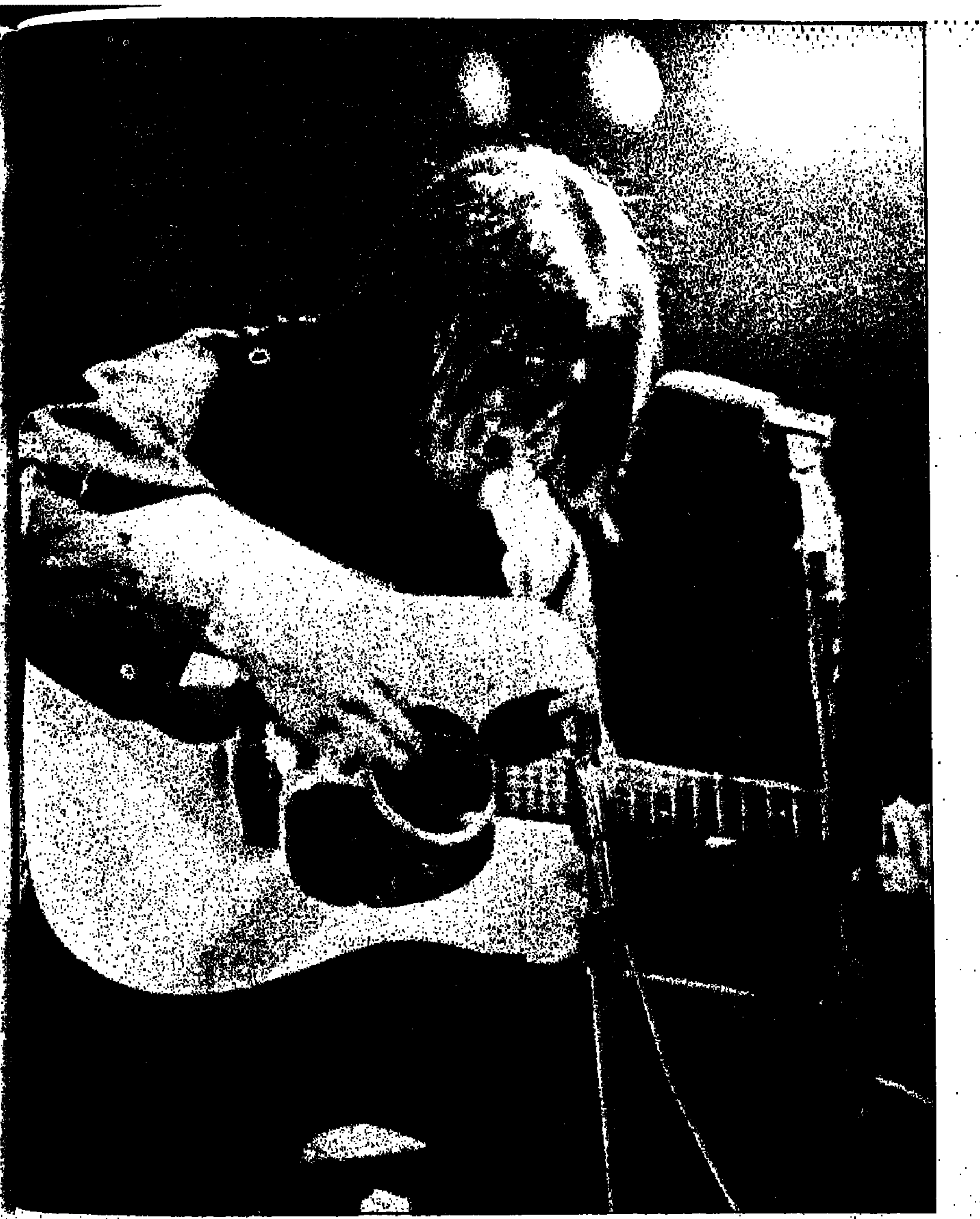

ניל יאנג: בחזרה אל דרכים ישנות

תקליט חדש לזמר האמריקני הוא סיבה טובה לסקור את דרכו האמנותית, הרצופה פריצות קדימה וחזרות שאינן נסיגות

מאת עמית רוט

היה זה בסופה של הופעה ארוכה של הלהקה האמריקנית המפורסמת ביותר ב־1970 קרוסבי, סטילס, נאש ויאנג. הקהל עמד ושאג לעוד, וחברי הלהקה הסתגרו בחדר התלבשות בשביל גרהאם. מפיק ובעל אולמות הרוק הגדולים, התחיל לצעוק: הדרן! הדרן! תוך שהוא משחיל, אחד אחד, שטרות של מאה דולר מתחת לדלת.

"הי, בוא ניתן את זה לקהל!" צעק בהתלהבות חבר הלהקה, הזמר והגיטריסט ניל יאנג, neil young כשהביט על שטרות הכסף הנכנסים לחדר. אלא שהמראה הדמיוני של אלפי הצופים המתנפלים על חשטרות הירוקים והתוצאות הרות האסון בעקבות זאת הסיטו לבסוף את דעתם מהרעיון המקורי. C.S.N.Y יצאו מחדר ההלבשה ושרו כהדרן אירוני את "הוא ניגן ממש טוב, בחינם" של ג'וני מיטשל... ככה לפחות הולך הסיפור.

ניל יאנג הוא היוצר הטוב, החשוב והמעניין ביותר, שהצמיחה מוסיקת הרוק, ובמיוחד הענף ששגשג פעם ונקרא "זמרים — כותבי שירים". 20 שנות היצירה המתועדות שלו, בהן היה מעורב לפחות בתקליט אחד בשנה (חוץ מ־84'), חופפות את שנות החלום הגדול שעבר על החברה האמריקנית (מבפנים ומבחוץ), שעדיין היא מנסה לעכל את שרידיו וייטנאם, סקס, סמים, לא־סמים, ווטרגייט וכו'.

גם בתוך הנוף ה"מוזר" של אותן שנים הוא היה שונה. דבר ראשון הוא קנדי ובכלל לא אמריקני, והוא היה מאוד גבוה ורזה, עם היסטוריה רפואית של חצי־מת (בילדותו סבל מאפילפסיה, צליעה, סוכרת ועוד), הורים גרושים (אביו עיתונאי ספורט ידוע), והוא לא אהב את פסטיבל וודסטוק.

כבר בתקליט הראשון שהוציא עם להקת "בופלו־ספרינגפילד", בגיל 20, הוא גילה לא רק כשרון יוצא דופן בכתיבת שירים ונגינה, אלא גם דעות והתנהגות מקוריות, אם לא מוזרות. היום בעולם המתוסבך כמו האנשים המרסיבים אותו, בוחר ניל יאנג ללכת בדרכים ישנות, שם הוא לא הולך לבד. האנשים רוצים משהו שאפשר לסמוך עליו: משהו יציב, "אולי קצת מוסיקת קאנטרי ודרכים ישנות, בחורים?"

למרות משיכתו למסורת העממית האמריקנית, ניל יאנג הוא שמאלן רדיקלי, בארץ שמדביקה תוויות של "קומי־ארום" למי שניצב שמאלה מרונלד רייגן ה"ליברל". אבל כשכמה אלפי משפחות אמריקניות עומדות בסכנת קיום, ויחד אתן בסכנה גם הדברים היציבים ביותר שהיו לאמריקה להציע — אנשי האדמה שלה, הקאובויס והפרמרס — מתגייסים זמרי הרוק השמאלנים ביחד עם אנשי הקאנטרי והפופ, להציל את מה שיש, וזו דרך חדשה!

לניל יאנג יש משפחה — אישה, ילדים, והוא פועל למען ההווה והעתיד שלהם ושלו. כבר בשנת 1968 כתב שיר המשבח את החיים השלווים, מחוץ לעיר: "חיים נעשו קריירות, ילדים קוראים בפחד, תנו לנו לצאת מכאן".

השירים של אלבומו הראשון נכתבו בתקופת התבודדות, בקניון שליו, ובתקופות שלאחר מכן היו הוא וחבריו (ג'וני מיטשל וחבריו ללהקות) מתבודדים בקניון הזה של טופנגה או במקומות שלווים אחרים. אבל כמו דור שלם שצמח אתו, הוא התייסר בכל מיני מאורעות שאינם מאפשרים שלווה. לאדם, היום הוא, וחלק ממוסיקת הרוק האמריקנית, מתחילים לראות ולגשש איזו שהיא דרך חיובית לחיים, דרך של שיתוף פעולה עם דורות, תרבויות ובמיוחד עם אנשים חיוביים אחרים. (זוכרים את "בוער לשלטון"?).

"אפילו לריצ'רד ניקסון יש נשמה"

יאנג אינו מיואש. אך החיים גם [illegible] נותנים לו סיבה מיוחדת לאופטי[illegible] ארוכת־זמן. הגישה המקורית שלו [illegible] שה במשך שנים, ומצאה ביטוי יפה בשיר [illegible] משנת 1980 "נצים ויונים".

מוכן ללכת, נכון להישאר [illegible]
ארה"ב,
כך שאהובתי המתוקה [illegible]
קוד עוד יום חופשי אחד.

יאנג אינו רואה רק היבט אחד של [illegible] יש לו מבט מקיף לתוך נשמתן של [illegible] אולי מפני שהוא לא מתכחש לרגשות [illegible] אם הם הפוכים למה שחשב. והרגיש [illegible] למשל, הוא התחיל לטפל בריצ'רד [illegible] בשיר שנכתב ב־1970. כמה ימים [illegible] ההתקוממות באוניברסיטת מדינת קנט [illegible] רצחו חיילי הנשיא ארבעה סטודנטים [illegible] "אוהיו" הוקלט מיד ע"י C.S.N.Y [illegible] ללהיט של חרבות "חגגד" ושל [illegible] המחאה, למרות שנאסר כחרם בתחנות [illegible] בכל המדינה.

ניל חזר לטפל בניקסון בשיר [illegible] שמתייחס, ככל הנראה, לשקרי[illegible] בחקירותיו בפני ועדת ווטרגייט:

מעולם לא הכרתי אדם שא[illegible]
כך הרבה שקרים, יש [illegible]
שונה לכל תהות של אי[illegible]
הוא יכול לזכור אל מי [illegible]

ועל מה כי אני יודע שזה לא אני
ואני מקווה שזה לא אתה!

ולסיום הטיפול בניקסון הוא חושף צד אחר של מבטו:

"אפילו לריצ'רד ניקסון יש נשמה" הוא שר בשיר 'המועמד לבחירות'. אפילו לאריק שרון יש. השיר הזה יצא רק בתקליט האוסף המשולש של יאנג "עשור" DECADE וזה שיר עצוב למדי גם בשביל ניקסון וגם בשביל יאנג, ובעיקר בשביל אמריקה.

ניל יאנג מרשה לעצמו לשים שירים בהמתנה ארוכה ולשלוף אותם לעתים, אחרי 10 שנים, כמו שעשה בעשור השני ליצירתו ברבים מתקליטיו. הוא כבר לא היה יותר זמר הפולק־רוק שמבטא מצבים ורגשות, והוא תמיד "אמיתי". הוא המשיך לפתח את הסקרנות שלו, השתמש בכלים חדשים, להקות חדשות, ויצר יצירות חדשות, כולל התנסויות במוסיקה אלקטרונית ממוחשבת, תקליט של קאנטרי מלוכלך, כפי ששמע כברים של שיכורים, פולק נעים, רוק כבד — פאנק, ורוק־אנד־רול של שנות ה־50. הוא גם יצר מספר סרטים, היה פעיל נגד הקמת כורים גרעיניים, וגר בחווה שלו בקליפורניה. למרות שכמעט תמיד, לקראת סוף התקליט היתה משתלטת עליו הרוח הישנה, התמלאו רוב תקליטיו (מאז 1976) בחומר נ"ל וכהרבה תגובות ציניות־פוליטיות וסיפורים די מוזרים שליקט משברי חיים של כל מיני אנשים.

באלבום האחרון, שכמעט כולו מוסיקת קאנטרי מופקת היטב, הוא שר: "דרכים ישנות קשה לשנות". וזה גורם לי לתהות לאיזה דרכים הוא מתכוון, ומה יעשה כאשר דרכיו יתנגשו בדרכי הסביבה. בחוש הומור אופייני מכנה יאנג את האלבום שפותח את דרכו החדשה "דרכים ישנות".

ניל יאנג בגלגולי הרוק

[illegible]

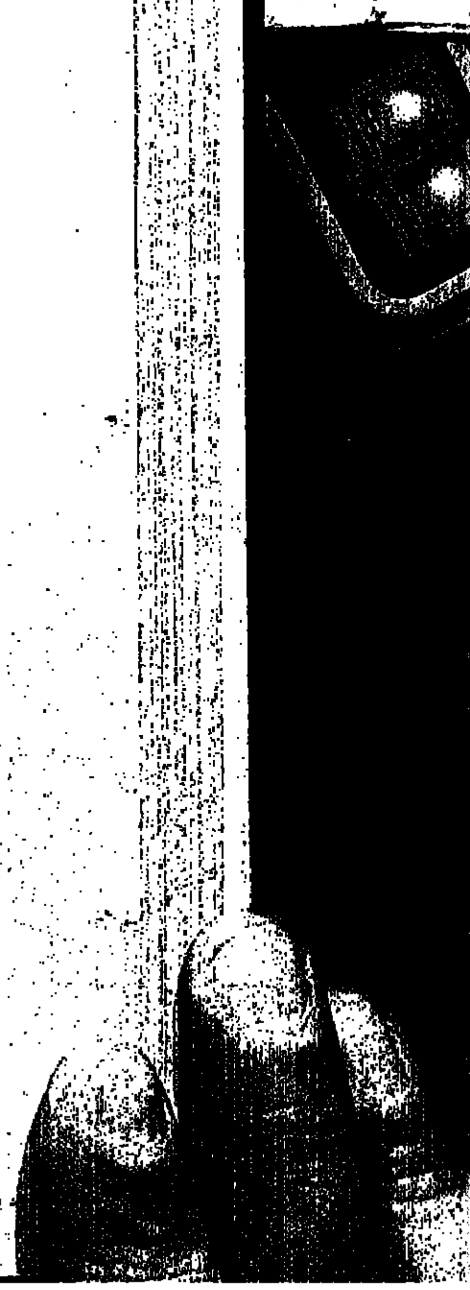

מדוע האיטלקים הצילו יהודים?

ראיון עם מנחם שלח

מאת אהוד דור

הממסד הפאשיסטי האיטלקי שמר על יהודי איטליה, הן מתוך מסורת הומנית והן כדי להמרות את פי הגרמנים. הדברים יתפרסמו בספרו של מנחם שלח „חשבון דמים" אשר ייצא לאור בשבועות הקרובים

האם הפאשיזם פרש חסותו במקום בלשהו על יהודים? האפשרי הדבר שקצינים בצבא שהיה בעל־ברית של הצבא הגרמני נחלצו להגנת פליטים יהודים? הייתכן שפקידי ממשל במשטרו של מוסוליני, וראשי המפלגה הפאשיסטית האיטלקית, מילטו יהודים מטמריה הדורסניים של החיה הנאצית? כן, עובדה! פרשה תמוהה ומפליאה זו מתאר מנחם שלח, בספרו – „חשבון דמים" העומד לצאת בקרוב, בהוצאת ספריית־פועלים.

מנחם שלח (52), יליד יוגוסלביה, עבר את השואה, וכילד נטל חלק בעלילת ספרו. העוסק בהצלת יהודי קרואטיה על־ידי האיטלקים בשנים 1941־1943. כנער הגיע למוסד חינוכי של קיבוץ משמר־העמק, ונשאר בו כחבר. מנחם שימש מורה ומחנך במשך שנים במוסד החינוכי, ואף מילא תפקידים שונים בקיבוצו. במהלך שנים אלו השלים את לימודיו עד לקבלת תואר שלישי בתחום ההיסטוריה באוניברסיטה. כיום הוא מרצה בהיסטוריה ב„אורנים" – בחטיבה האקדמית. בנוסף לכך הוא עוסק בפרויקט הבין־אוניברסיטאי על ההיסטוריה של ההעפלה. מנחם אף היה עיתונאי של „חותם" בשתי קדנציות.

מוטיבציה אנושית־מוסרית

מה טעם מצאו ראשי הצבא באיטליה הפאשיסטית, להיכנס לעימות חריף עם בעלי בריתם, הגרמנים, בכדי לגונן על כמה אלפי יהודים? השמדת יהודים היתה אחד מעמודי התווך, אם לא עמוד התווך המרכזי של המשטר הנאצי; הגרמנים היו מוכנים להתפשר על עקרונות אידיאולוגיים רבים. אולם על השמדת ה„חיידק", האויב היהודי, לא היו מוכנים לוותר ולו כמלוא הנימה. מדוע, אם כן, יצאו חוצין גנרלים ושרים איטלקים בכירים בשל עניין שלכאורה היה בעיניהם חסר כל ערך, נגד תובענותם הנמרצת של הגרמנים. מדוע, אפוא, מעלו האיטלקים כפי שמעלו, תוך הפרת הסכמים והבטחות, הערמת מכשולים ומהלכי השהיה, עד כדי נטילת סיכון אישי?

פרופ' מארק הוא חלוץ המחקר בשאלה במה נשתנו האיטלקים משאר עמי אירופה שהיו גרורותיה של גרמניה ובמה ייחודם? אין לו תשובה מוחלטת לכך. קשה לו מאוד להודות, כהיסטוריון המחויב בבחינה קרה ונטולת רגשנות, שהמוטיבציה הבסיסית היתה אנושית־מוסרית. אבל אלמנט זה – האנושי־מוסרי, הוא הדומיננטי בהסבר לכך. בתעודות הסוריות ביותר, בתכתובת הפנימית, זו אשר אינה לפרסום, הם מנמקים את התנגדותם להסגרה בטיעונים מוסריים. באחר ממכתביו לפיקוד העליון כותב אחד הגנרלים האיטלקים: „היהודים נאמנים לנו מפני שהם משוכנעים שמסיבות מוסריות ופוליטיות לא נפגע בהם ולא ננטוש אותם. הם מצפים לדעת מה יעלה בגורלם עם תום המלחמה. לדעתי, מסירת יהודים לגרמנים, או לקרואטים, תפגע קשה ביוקרתנו". שאם לא כן, בלא הביסוס הזה, החוזר ונשנה, הן בתכתובות והן במהלכים בשטח, אין אתה יכול להסביר זאת. היו כל הסיבות שבעולם להסגרה: מניעת עימות עם הגרמנים, בעלי בריתם ב„ברית־הפלדה". אחרי הכל, איטליה הפאשיסטית נאמנה היתה לרייך השלישי. היא היתה מעוניינת בניצחון מדינות הציר. הפאשיזם דגל באידיאולוגיה טוטליטרית ולאומנית קיצונית. אשר כפרה בגלוי בעקרונות ההומניזם הליברלי המערב־אירופי. הוא העמיד את המדינה ואת מנהיגה הבלתי מעורער מעל לכל, בעת שהפרט וזכויותיו היו בעיניו גורם משני וחסר חשיבות.

שנית, האינטרסים בשטח. הלוגיסטיקה העצומה אשר כרוכה היתה בקיומם של הפליטים והסתרתם באזורים הצחיחים ומוכי הרעב, אשר בהם שהו.

האיטלקים לא היו אנטישמים

מה היו, אם כן, מניעי האיטלקים? באיזו תועלת ממשית ביקשו לזכות? כיצד זה שאיטליה, בניגוד לשאר המדינות, הגנה על כל יהודי שנמצא בשטחה (כולל אלה שנכבשו ונמסרו לה), בלא הבדל ארץ המוצא או האזרחות?

קיימות מספר סיבות בעלות משקל, אך מותר להניח שהעדר מניעים מוסריים־אנושיים היו האיטלקים נכנעים, במוקדם או במאוחר, ללחץ הגרמני. גם ההסבר כאילו עמד מאחורי מעשי הצלה אלה החישוב, חקר של הכנת אליבי, למקרה של כשלון במלחמה, אינו תופש לגבי איטליה, כי המעשים נעשו בשיא הצלחתן של מדינות הציר, שעה שאיש לא יכול היה לשער מפלה. רק מאוחר יותר, במסמכים של קיץ 1943, מופיעה ההצלה כיסוד למיקוח אפשרי. ואכן, ביולי 1943 נאמר לראשונה במפורש, שחייבים לנהוג ביהודים לפנים משורת הדין, מפני ש„מבחינה פוליטית הם יכולים לשמש קלף בידינו".

חייבים, אם כן, להביא בחשבון שלושה יסודות אלה: אופים המיוחד של האיטלקים ומסורתם, מערכת יחסיהם עם הגרמנים ויחסם ההיסטורי אל האורחים היהודים החיים בארצם. האיטלקים, חרף העובדה שהוותיקן, המרכז העולמי של הדת הקתולית, מצוי בארצם, מעולם לא היו אנטישמים. ויש לזכור, שלא ניתן להסביר את השואה באירופה, ללא האנטישמיות, אשר היתה טבועה עמוק בתרבותם של עמי אירופה המערבית. הגרמנים לא ביצעו את הרצח בעצמם. רבים, רבים מאוד, מבני האומות האחרות סייעו בידם. ראשי ממשלות. מהם שלא היו נאצים ואף לא אוהדיהם, מסרו, מי בצער ומי בחפץ־לב, את יהודיהם למרצחים. אנשי משטרה, ז'נדרמריה, חברי מיליציות וארגונים למיניהם, וסתם אורחים מן השורה, לכדו, עצרו והסגירו יהודים בכל ארצות אירופה. היו שמכרו יהודים תמורת בצע כסף, היו שחמדו את רכושם. הרוב הגדול עצם עין, אטם אוזן ופנה לעיסוקיו. מעטים ניסו, תוך סכנת נפשות, לעזור ולסייע. ואילו באיטליה, שתושביה, כאמור, לא היו אנטישמים, כל זה לא יכול היה להתרחש. הם לא הסגירו שום יהודי עד לסוף המלחמה. גם בעת שפרסם מוסוליני, מתוך נחמנות בלתי מוסברת, את חוקי הגזע שלו, הם נתקלו בתגובה קשה מאוד מצד העם, ואף לא קוימו במלואם. באיטליה לא נערך כל רישום של היהודים, הם לא רוכזו בגטאות ולא סומנו בסימני הכר ובלא שלושת התנאים האלה קשה היה לבצע השמדה מסיבית.

ערמה ים־תיכונית

כיצד העזו גנרלים בצבא האיטלקי להמרות פקודות של הרמטכ"ל שלהם, ואף של מוסוליני עצמו? כיצד ניתן להסביר את הבלגתו של היטלר לאי־קיום התחייבויות האיטלקים להסגרת היהודים?

את המציאות כשטח, הלכה למעשה, הכירו הגנרלים האיטלקים. הם הכירו את אופיו של מוסוליני, שהיה אופורטוניסט בלתי קיצוני. ידעו את הרשלנות בה נהג כלפי מילוי הוראותיו, ואת חולשותיו לגבי מדים מרשימים ומצעדים. מי כמוהם ידע מה בין תדמיתו של השלטון כלפי חוץ, לבין ה„באלאגן" האיטלקי הידוע, ששרר בפנים. מכאן שיכולים היו לבטל כמעט כל הוראה שלו, בעזרת תחבולות אדמיניסטרטיביות בערמתם הים־תיכונית. הם הכירו את חולשת הצבא האיטלקי, את כושרם הדל יחד עם הריליו ואת הרמה הנמוכה של ציודו, הם חיו כל העת בתחושת נחיתות כלפי הצבא הגרמני, „בעל־בריתם". אשר נהג כלפיהם בשחצנות מתנשאת. לכן הם ניסו להתנכל לגרמנים דווקא בנקודה היהודית, שהיתה כל כך רגישה אצלם. כאן יכולים היו „למשוך בגבם". הם לא חששו מפעולת תגמול מצד היטלר כי ידעו את יחסו אל „מורו ורבו" — מוסוליני, דווקא מדיניותו של מדינה טוטליטרית עשויה להיות מושפעת מהלכי הנפש של מנהיגיה, גם אמון זה כל כולו, היו לו מניעים רגשיים בלבד.

לכך יש להוסיף שכל אותם אנשי צבא ופקידי ממשל בכירים, אשר התייצבו בראש פעולת ההצלה, חונכו על ברכי המסורת הנוצרית־שמרנית, רובם נמנו עם הבורגנות והאצולה. יחסם אל הפאשיזם היה כאל סכר שיבלום ומנית, את „הסכנה האדומה". האידיאולוגיה הפאשיסטית בגילוייה האלימים, עוררה בהם, לא פעם, שאט נפש. ככל שנפקחו עיניהם לראות להיכן מובילה אותם מדיניותו ההרפתקנית של מוסוליני, גברה התנגדותם למשטרו. אין לפטור אותם מכלל אשמה בסיוע למוסוליני, אך מאז פרוץ המלחמה חל שינוי בעמדתם. הגזענות פגעה ברגשותיהם הנוצריים, וההתקרבות המואצת לגרמניה הנאצית עוררה בהם חלחלה.

גם בצמרת המפלגה הפאשיסטית התגבש, מאז פרוץ המלחמה, גרעין אופוזיציוני אנטי־גרמני. כך נוצר בסיס לשיתוף פעולה אנטי־גרמני בין מוקדי־כוח הן בממשל והן בצבא. עם זאת, אסור לצייר תמונה אידילית, מרי של האיטלקים. הצבא האיטלקי לא נהג ביריביו בכפפות של משי, אבל כהשוואה לצבאות האחרים, הוא היה הערכי יותר.

אף הוותיקן, אשר היה הראשון שקיבל עדויות על המתרחש במחנות ההשמדה, לחץ על השלטונות שימנעו מהסגרת היהודים.

מפרשה מיוחדת זו ניתן להוציא כמה מסקנות, אשר, אף שהן בנליות, הן נכונות. דבר ראשון: גם באותם ימים נוראים, כאשר הגרמנים, ורבים מקרב עמי אירופה, עסקו בהשמדת העם היהודי, לא היה „כל העולם נגדנו", את ההיסטוריה עושים בני־אדם. הם יכולים להטביע חותמם גם כאשר הדברים כולם כאילו נחרצים מראש. ושנית: מוסר ופוליטיקה אינם בהכרח סותרים, למוסר יכול להיות משקל במכלול השיקולים המדיניים. ולבסוף — גם בשעה שבידינו השררה והכוח, גם כאשר אנו חזקים חייבים אנו להתנהג כמו אלה שהיטיבו עמנו באותם הימים, והיו גם כאלה.

מנחם שלח: היו שהיטיבו אתנו

חותם אישי

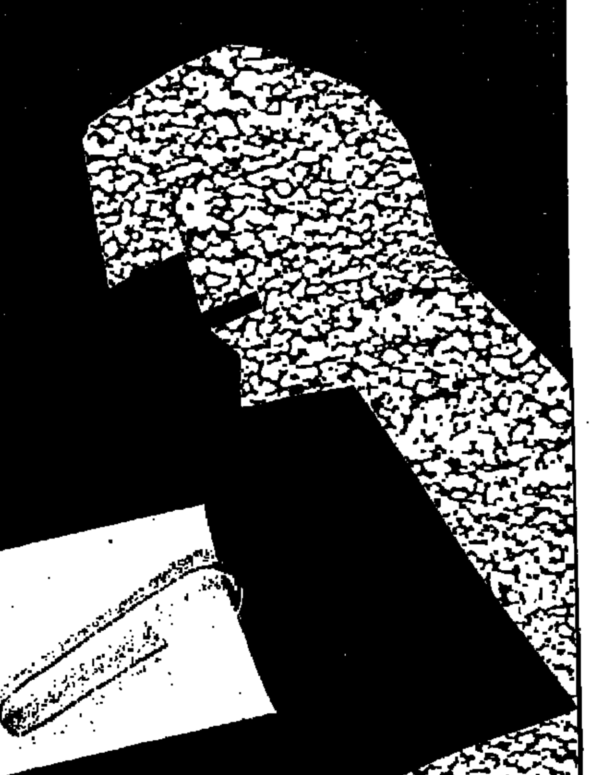

שלמה ארצי

זו לא אותה המדינה

החיקוי

אם אריק שרון היה מבצע חיקוי של טוביה צפיר — ניחא. טוביה הוא, הרי, מה שקוראים „בחור טוב". אבל כיוון שאריק שרון בדמות טוביה, שר שהוא יכבוש את רבת עמון, מכיוון שהחיקוי נראה לי קרוב מדי למציאות, לא צחקתי. מחר, אני אבכה.

אין שיר אחד, אין עם אחד.

כל איש מן המושב יודע שחנה־הנה קרב החורף ובא. לאיש מן המושב יש עניין מיוחד בגשם ולי, שאני מתגורר בעיר, יש הרגשה שהגשם יוכל לשטוף את שאריות הקיץ החם, הכהנאיסטי הזה ואולי יהיה בבחינת גלולת הרגעה.

אבל, משום מה, די ברור לי, כשאני כותב את השורות הללו, גם עם בוא הגשם, שהדברים מובילים אותנו אל שום־מקום. גורבצ'וב לא ייפול על הראש וייתן לכל יהודי בריה"מ כרטיס הלוך, לכהנא יש צ'אנס ברחוב הישראלי, ופרס שממריא לשחקים מן הסקרים האופטימיים של הסוקרים האופטימיים, עלול עוד לאכול אותה בגדול: השלום עם ירדן רחוק כמרחק הרוטציה משמור.

אני עובר, אם כן, דאגה, בגלל השקט שנוסך בנו אופטימיות. בסך־הכל נראים החיים בסדר. מנגינותיו היווניות של פוליקר מתנגנות ברדיו שמסול ונוסכות שלווה ים־תיכונית אינפנטילית על כל יושבי בית הקפה בצפון העיר תל־אביב. ונגד הזרימה „הנפלאה" הזו, אותה קלות בלתי נסבלת, כפי שהיטיב לתאר אותה מילן קונדרה, אין מה לעשות. אפילו הפגנה נגד כהנא נהיית בימינו לפסטיבל רוק. מה מעורר, אם כן, את העם, משלוותו המקומית? — הקניון ונבחרת ישראל, פרס נגד שרון, פרס הלוטו הגדול והחיקוי של טוביה.

מתוך רצון להתנתק מכל אלה, הלכנו להרצאה של פרופ' אסא כשר, באוניברסיטה, את ההתלבטות שלנו פתר פרופסור בציטטה הבאה: „מהם החיים לעומת הנצח". אני מודה שגם כתיבה בעיתון היא בסופו של דבר גיבוב של שטויות לעומת הנצח, אבל בייאוש הזה המכרסם, לא נותר לי אלא להיענות להצעתו של עורך המוסף ולהותיר את הנצח לזמן אחר ולמקום אחר.

הסרט

בתוך תמונת המצב הזאת הגיע עותק של הסרט „היימאט" לתל־אביב ובקולנוע „לב" המאוורר צפינו 16 שעות, כמעט רצופות, בסרט, עם הפסקה לשנת־לילה באמצע. אני חייב להודות שגם הוויכוח על מקומה של השנאה היהודית בסרט לא מנע בעדי מליהנות ממנו. זה סרט עם אורך רוח, סרט שמכבד את הצופה שלו ומניח באופן אקסיומטי, שיש לצופים סבלנות וראייה לירות את החיים. זהו סרט שבו מבשלים על המסך ביצה קשה כאורך הזמן האמיתי של בישולה במציאות, ולכן, כשהיא יוצאת מן הסיר, הפה שלי נמלא רוק. אבל בעיקר זה סרט על בני־אנוש. על חכמתם, על פיקחותם. בני־אנוש הם גם טיפשים, גם חכמים, גם פאשיסטים, גם הכל. אתה לא מזיל דמעה כשאתה נפרד מגיבוריו של הסרט כשהם מתים. כמו גיבוריו אתה מקבל את המוות בהשלמה. המוות, כמו הפאשיזם, מתרחש בכל מקום, בכל זמן; כמו המלחמה הוא בלתי־נמנע. אך גיבוריו האמיתיים של הסרט „היימאט" הם הצופים, שהגיעו לחזות בו כשהם מצוידים בתרמוסים של קפה ובשקיות אוכל, כמו למסע כיתה שנתי. יומיים עברו עלינו, הצופים, במחוזות גרמניים זרים.

יומיים היינו שוב יהודים. דחוקים בפינה.

אחד מן הרחוב

בין כל הדברים הללו נטפל אלי בחור שנראה כאילו יצא מסרט של קופולה על בני־טובים. מין חיקוי זול של ג'יימס דין. נמוך־קומה, מתקרח, שרירים מזדקרים, מכנסי ג'ינס הדוקים וקול גבוה כמו של ציפור.

ראה אותי עומד ליד הכספומט ונטפל אלי, והחל מתנה את צרות הנישואין שלו. „התחתנתי" אמר, „והתחרבנתי".

„ככל שנהיינו יותר נשואים היא נהיית יותר ויותר שמנה, עוד מעט היא תתפוצץ מרוב ילדים שיש לה בבטן," קיטר.

איפה פוגשים אקזמפלר כזה? בדיזנגוף פינת המלך ג'ורג', ליד הכספומט של בנק הפועלים בשעות אחה"צ. מסתובבים שם מאות. הם התחתנו והתחרבנו, וכל השאר לא מעניין אותם, אולי בצדק.

אני לא המנחם הלאומי, ולכן לא הגבתי על דבריו. רק נראה לי מוזר שנטפל דווקא אלי בשעה שהייתי מתאמץ לשכנע את הכספומט לתת לי עוד שישים אלף שקלים, על אף האוברדרפט.

אשפוז

אם הדרך לגן־עדן רצופה כוונות טובות, אז הדרך לבית המשוגעים רצופה בדידות בלתי אפשרית.

הסיפור שאני מספר הוא סיפור אמיתי. הייתי עד לו. רק השמות מסוווים, כדי לא להסגיר איש. בעצם אין שמות.

במהלך של שבועות ראינו, החברים ואני, גבר שאותנו מכירים היטב, הולך ומתדרדר אל התהום, כלומר אל סף השיגעון. במהלך השבועות ראינו – ועצמנו את עינינו נוכח מצבו. עם שיגעון קשה להתמודד. האיש, שהיה אדם בעל דעת, ירד מן הפסים והחל ממלמל מלים סתומות, משפטים ללא־קשר. הוא פינטז בנקים רודפים אחריו. הוא החליט שכל המדינה נגדו. הוא חדל לישון, חדל לאכול. הוא נטפל לכל מי שעבר בסביבתו. אבל כל אלה שנטפל אליהם ראו בו רק מטרד, ואיש לא אבה להושיט לו עזרה. אנשים מפחדים משיגעון.

לילה אחד פגשנו בו ברחוב. הוא נראה נואש מתמיד. עיניים כבויות, פה יבש מצימאון, ורק מלים רדופות ורודפות. נטלתי את האיש בחצי הלילה והסעתי אותו במכונית שלי למקום ההוא, כלומר לבית המשוגעים. זה מעשה קשה. מי אני שאחליט על דעת עצמי לקחת איש רדוף אל הרופאים שבגהה? אבל נוכח מצבו כבר לא היתה לי כל ברירה אחרת. הוא נראה לי כמי שלא יהסס לשלוח יד בנפשו. מתוך תלי־תלים של מלים סתומות שאמר לי במשך שש השעות בלילה עד שאשפזו אותו, שמעתי בדידות איומה. אני לא פסיכולוג. אבל כמו שאמרה לי הרופאה אחרי שבדקה את האיש, לא צריך היה להיות פסיכולוג כדי לראות מה מצבו של האיש שלפניה. עכשיו הוא שם ואני פה. הוא בהלם ואני בהלם. עכשיו הוא מבודד מחברת בני־אדם שכה ביקש את קרבתם, ואני מבודד במחשבות שלי, עד לאן מובילה הבדידות הבלתי־אפשרית בעולמנו.

תיאטרון

מצלצל אלי חבר, שחקן ערבי מן המפורסמים שעל בימות התיאטרון. הוא עובד על הצגה, אלא שהפעם, בניגוד לכל הפעמים הקודמות, יציג בשפת־האם שלו, כלומר בערבית. נדמה לי שזו הפעם הראשונה שהוא מעז להתמודד עם מחזה בשפה שהיא שפתו ולהופיע לפני אנשים שהם בני עמו, כלומר ערבים.

עד כה היה השחקן שבו נתון בדילמת שפה מוזרה. שחקן ערבי, משחק כל השנים על במה עברית, ומתמודד עם שייקספיר ועם סובול בשפה שאולה, מול קהל שבחלקו נוטה לגזענות הפושטת בנו. סוף־סוף הוא מבין שבהיותו שחקן ערבי־ישראלי מחייבת אותו גם ללכת אל הכפרים של בני עמו, בגליל, בוואדי ערה ובמקומות אחרים, כדי להציג לפניהם, בשפתם, בשפתו, את התיאטרון שהוא אוהב.

ג'נבה

אני יושב בבית קפה תל־אביבי ודולה את הסיפורים הקטנים הללו ומעביר אותם אל הנייר. בינתיים לא עומד דבר על מקומו. פה האוטובוסים מעלים ומורידים אנשים ופה תחילת הסתיו, אך עדיין שמש תל־אביבית בהירה. במקום רחוק, כלומר ג'נבה, נפגשים גורבצ'וב וריגן לוועידת פסגה ואני נזכר במעשה שאירע לי: בהיותי בשווייץ הגעתי ללילה אחד לג'נבה ותיפשתי לי מיטה וחדר אמבטיה כדי להעביר את הלילה במנוחה. כל המלונות היו תפוסים, ואחרי שעתיים של התרוצצות ממלון למלון בעיר היפהפייה השוכנת ליד אגם, איבדתי כל תקווה. השעה היתה אחת אחרי חצות ואני במכונית השכורה, עייף, אורח שלא מצליח לנטות ללון.

הדלקתי את המנוע ונסעתי אל שפת אדם ג'נבה שסביבו הוקמה העיר הנייטרלית הזו. באחת בלילה, על שפת האגם, ראיתי מחזה נפלא: ילדים שווייציים בני 13 או 14, נער על גלגיליות והתחרו ביניהם. המראה המוזר הזה שבה את עיני. יצאתי מן המכונית, התיישבתי על מכסה המנוע, עטפתי את עצמי במעיל החורף והתבוננתי במחליקים.

חמישה ילדים רכבו, בשעה שהעולם ישן, על סקטים, ליד האגם הכסוף: הבלט הזה נמשך כארבע שעות. התחרות היתה עזה. המנצחים התחלפו ביניהם. מי שהתעייף ולא היה מרוכז, נוצח. מי שהגביר מהירות – זכה. ואני, המתבונן שהיתי שם במשך הלילה כמעט עד תומו. בחמש לפנות בוקר שבו הילדים לבתיהם, ומי שאין לו בית, מי שמוצא עצמו חסר סיכוי לחזור במלון, נכנס למכונית ונוסע מג'נבה לבזל. שם, במקום שייסד הרצל את מדינת היהודים, ביקשתי אז לנוח.

זו לא אותה המדינה

מה שיהיה יהיה, צריך לדעת להתעלם מהזהמתו של הרחוב. זו דילמה לא קטנה. אם כל הרחוב יאמר, למשל, „גזענות" ואפשר שאוותר לבדי – מה אומר אזז הימים ימים של מאבק בין שמאל לימין. הימין נוהם, והשמאל, כדרכו בישראל, אימפוטנטי וחלש, מאופיין בהדים קלושים של מחאה ללא כתובת.

ובין שני הגושים האלה – נהמותיו השקטות של הרחוב. הרחוב הלא־מוגדר, המצטט קטעי משפטים מפה ומשם ועמדותיו נקבעות לא על פי עומקם של דברים, אלא על פי גודלם, כותניותם וסימפטיה רגעית־עכשווית.

אז לרגע כמו אספתי את חפצי ונסעתי ל„שום מקום". „שום מקום" זה מקום שמעצם שמו אינו זקוק להגדרות. אין פה ב„שום מקום" דגל, אין מלחמה, אין סמלים, והדילמה לא קיימת. „שום מקום" יכול להיות החדר שלי, ויכול להיות אני לבדי, עצמי. אך מסתבר שגם לנסוע ל„שום מקום" זו מעין הבעת עמדה כלשהי. זוהי הצהרת כוונות שבמרכזה העייפות המצטברת. עייפות מן המציאות האחרת. נסיעה ל„שום מקום" היא בריחה מדעת, היא עוד הוכחה לחלום ושברו. בעל כורחי אני מהרהר בדברים הללו הרבה זמן מן הזמן הנתון. בעל כורחי, אך באופן מפוכח, אני כותב באחד משירי החדשים שאני מקליט בימים אלה: „זו לא אותה המדינה, כבר לא אותו החדר".

אפשר לצחוק ואפשר לבכות

סוגרים מעגל. עכשיו כבר אינני יודע אם ד"ר יוסף בורג מחקה את טוביה או טוביה מחקה את ד"ר בורג. המציאות והדמיון מתערבבים זה בזה. הסאטירה כתובה במאורעות עצמם, אפשר לצחוק ואפשר לבכות.

אחד העם, במאמרו „חיקוי והתבוללות", הפריד בין חיקוי לשמו, בין חיקוי המוביל להתבוללות – לבין חיקוי שסופו התבטלות. האם נשאר עוד להאמין במשהו? האם יש עוד איזו אידיאה? אני פותח ביום שישי את דפי העיתונים וקורא תלי תלים של משפטים ומלים. בעידן של מחשבים ועיתונים אני שב אל הספר היפה וקורא בלהיטות בטעם המי יודע כמה „מלחמה ושלום" מאת טולסטוי.

אך טבעי הוא שבזמן כזה מתעורר הד געש בקולומביה ורועדת האדמה במקסיקו.

גם פה מתרחשת רעידת אדמה, אלא שהיא שקטה, וכדי להיטיב לשמוע אותה צריך להניח את הראש ולהקשיב לרעש שעולה מן הפסים. משהו רועש פה, זה לא רק האדמה, זה הלך רוחות כללי.

האם אנחנו חיקוי של עצמנו, מי אנחנו בעצם? אם היתה פה ציונות ואיננה עוד – מה היא הציונות החדשה?

מסתפקים, אם כן, בחיקוי הזול. יוסף בורג נטוביה, טוביה את בורג. ולך תחליט מי־הוא־מה במהומה הגדולה הזאת. אפשר לצחוק ואפשר לבכות.

זר בתוך ביתו

סיפור

מאת דודו פלמה

כשקם בבוקר, לאחר לילה ארוך וחם ומתיש, חש תחושה נוקבת של עייפות וחוסר שביעות רצון. הוא התבונן בעצמו בראי שמעל לכיור. עיניו היו לאות, ומתחתן נמתחו שקיות גדולות וכהות שהשתפלו מטה לכיוון הפה היבש. נד בראשו במרירות ואמר לעצמו בקול רם — כאילו כדי לשכנע את עצמו שהוא באמת קיים — זה לא מה שהיה פעם. שום דבר לא מה שהיה פעם. הילדים גדלו ועזבו את הבית, חלקם נישא והקים בית, חלקם נודד בארצות נכר. האישה לא מרוצה, בחורף קר לה, בקיץ חם לה. במשך קרוב לעשרים וחמש שנים עבדה בשדות, בעשר אצבעותיה שהלכו ונתקשו, אל מול הסלעים הנוקשים והאדמה הסרבנית. במשך כל השנים הללו נִצבה מולו, מוצקה כסלע בזלת גלילי, ולא כופפה קומתה. על כל פנים, לא זכורה לו אף פעם אחת שבה נשברה וביקשה לוותר, לצאת מן המקום הקשה והמרתק הזה.

אולם עתה, כאשר לכל עבר משתרעים דשאים ירוקים ובניינים לבנים עטורים בגינות מטופחות, כמו תכשיטים זעירים, עתה היא יושבת בערבים בכורסה החדשה והרכה מול הווילונות המאפילים על האור החודר מן החוץ, ומדברת דיבורים של כשלונות.

הילדים, היא אומרת — גדלים ללא יד מכוונת, מסתובבים פרא על המדרכות, מעשנים סמים ולאיש לא אכפת. החברה שמסביב, זו החברה שכה אהבה את הופעותיה בהצגות השנתיות ואת ערבי התרבות שארגנה בעבר, הלא־רחוק, זה שכמו נמצא מעבר לפינה. החברה הזאת הלכה והצטמצמה עד כדי קומץ של חברים שנפגש בשבתות אחר הצהריים על הדשא שמאחורי הבית, שותים מיץ ואוכלים מקלות־מלוחים. מתבוננים אלה באלה, כמונים את השנים שנוספו להם, כמו טבעות שנתיות בעצי הזית הגליליים החסונים. הם מעלים מתוכם גלים נשברים של קולות תרועה וצחוק. ורק למעלה, באיזה שהוא מקום מעל לראשם, מעיקה עננה קלה, כמעט בלתי מורגשת, של חוסר שביעות רצון ושמץ של מרירות. מי יידע מקורם של אותם רגשות. אולי השנים. אולי ההרגשה שאתה נעשה מיותר, שאתה יוצא מן המעגל. בהתחלה לאט, בתנועה בלתי מורגשת, אחר־כך במהירות מואצת ולפתע אתה בחוץ. לא שייך.

החיים עוברים לידך כמו המכוניות בכביש — אדישות לקיומך הדל, אולי צופרות משהו — וממשיכות הלאה, בנהמה מתרחקת. לעתים אתה משתוקק שיעצרו לידך וישאלו — נו, מה נשמע, איך הולך, מה העניינים וכיוצא באלה שאלות. ובאמת לפעמים הם עוצרים ממרוצתם ושואלים. אבל אז נדמה לך שהם עושים זאת כדי לצאת ידי חובה בלתי נעימה, כאילו במין קוצר רוח שכזה וכבר הם ממשיכים הלאה לעיסוקיהם שמעבר לפינה, ואתה נשאר תקוע עם התשובה כמו עצם בגרון, באיזה שהוא מקום בראש או בחזה מעיקה כמו אבן התחושה שהיו צריכים להכיר יותר תודה, להסביר יותר פנים, לאחר כל אותן שנים מתישות ומבוזבזות כביכול, כדי ליצור מן האין את המובן מאליו. כמו פעימות הלב העייף, עולה, ושבה ועולה השאלה, האם אני ראוי לכל היחס האדיש הזה. ומיד אחריה צפה ועולה התחושה — מה הייתי יכול להיות היום אילו בניתי את חיי במקום אחר. בעיר, למשל, הולך ללמוד באוניברסיטה ובונה קריירה אקדמית. או, אולי, מקים עסק עצמאי קטן שיילך ויתרחב...

כל זה בבוקר, מול הראי, עם השקיות שמתחת לעיניים והטעם הרע בפה. אחר־כך ישטוף את פניו ויילך לחדר האוכל בצעד איטי, מחושב, ילגום כוס תה במתינות עשויה, וירד בכביש אל המפעל לעוד יום עבודה. מסביב יאיר היום את הקיבוץ המתעורר והוא ישיט את עיניו סביב ויניד קראשו. ויניד בראשו.

שמואל בונים

החוג לריקודי עם

[illegible]

שלום בית

חיה יוסף

העם רעב ללחם

הקניה הנבונה

זה לא רק מרגיז, זה אפילו גובל בפשע: מחירי הלחם. בשכונה שלנו יש מכולת אחת וסופרמרקט גדול. בשני המקומות מוכרים גם לחם. וכשמדברים עם מנהל הסופר או בעל המכולת, למה כבר אין לחם אחיד, שניהם אומרים אותה בדיחה מטופשת: „אם אין לחם תאכלו עוגות". זהו, כנראה, הדבר היחיד שהם זוכרים משיעורי ההיסטוריה, כשלמדו על מרי אנטואנט. אבל — צחוק בצד וכסף ביד. מחירו של לחם אחיד הוא: 205 ש' ומשקלו (צריך להיות) 750 גרם. כבר כמה שנים מביאים לבתי כלבו למיניהם ולמכולות כמעט אותה כמות. (אצלנו בשכונה כ־250 כיכרות לחם). יש שכונות רבות, ובמיוחד בעיירות פיתוח, מושבים, ומושבות שיש בהן דרישה מוגברת ללחם אחיד. אצלנו בשכונה מביאים את הלחם לפני הצהריים ורבים עומדים בתור כדי לתפוס את „המציאה". אני קוראת לזה מציאה, כי אם באים בשעות הצהריים יש לחם בשפע — אבל לחם אחר לגמרי: בגטים (300 גרם בערך) עולה מ־765 ש' ומעלה...) לחם כפרי, 1294 ש'!!! ולחם חי, אפילו יותר — 1456 שקל. אני כבר לא מדברת על לחמניות ופיתות שנאמר: מי שרוצה לאכול לחמניה, שישלם הרבה כסף, למרות שזה לא מוצדק. אבל לחם צריך לאכול: אם הפועלת יוצאת בשעה 6 בבוקר מן הבית, כדי להגיע לעבודה, וכשהיא חוזרת אחרי הצהריים היא יודעת שעליה להביא לחם הביתה — היא תקנה גם את היקר. אינני מתווכחת עם בעלי המאפיות על מחירי הלחם היוקרתי, אבל אני וכל האמהות, וכל התושבים, צריכים לדרוש: תנו הוראה שהמאפיות יכינו די לחם לציבור הרחב, והוא רחב מאוד, הזקוק ללחם זול, טוב ובעל משקל נכון.

אור בעיניים

לא להחמיץ

ממש נפלא לראות איך ירושלים גדלה ואיזה שכונות חדשות נבנות, כבישים ורחובות. ואנחנו, משוגעי ירושלים, מחפשים את פינות החמד של השנים עברו, שבהן עוד היה חור בגרוש. והד"ר אברהם טיכו יצא מפתח המרפאה שלו ושאל: מי בתור?

ד"ר טיכו היה רופא עיניים ו„עלו לרגל" אליו. עברו בסמטה צרה, ופתאם עמדו ברחבה ירוקה, עצים, פרחים, וכמה ספסלים ונופה של העיר, עם גבעות ועצי זית. באותו בית רקמה אשתו, אנה, את חלומותיה והעבירה אותם אל דפי הנייר, והיום יש לנו ירושלים של מעלה וירושלים של אנה, ואני לפעמים חושבת איזה קשר נפלא היה בין אברהם לאנה: הוא דאג שהעיניים יראו, ואנה נתנה לעיניים מה לראות: ירושלים הקסומה, הגבעות וההרים, עצי הזית ונשי החומות וילדי ההרים. אז אנא, אתם, המטיילים בירושלים, או אפילו נוסעים „רק" לאיזו ישיבה לכנסת או לבית ואן ליר, או לאיזה בנק, קחו לכם שעה קלה ותבקרו בביתם של האנשים, שאמנם נפטרו מזמן, אך השאירו לנו ירושה נהדרת: את בית טיכו. בבית — גלריה עם תמונותיה של אנה, אוסף מנורות חנוכה של אברהם, ספרייה מעניינת שאפשר לעיין בה ולמצוא הרבה סיפורים ומידע על ירושלים, אמנות וספרות, גם חנות נחמדה, והאמינו לי, אחת הקפטריות החמודות שראיתי.

מחוץ לכל הדברים האלה יש שם אווירה מקסימה. גן ועצים ופרחים, ורחבה וספסלים, ונדמה לי שאפשר לראות אפילו (בעננים) את חיוכה של אנה ולשמוע את קריאתו של אברהם: „מי בתור?" הבית נמצא ברחוב הרב קוק 7.

למען החיילת

גם זאת ישראל

איך יכולנו לתפקד בלי הארגונים או האגודות למיניהם, כל אלה שהמלה השנייה בשמם היא — למען: למען הקשיש; למען הילד המפגר; למען חולי סוכרת; למען נשים מוכות, וה„למען" הכי־הכי יפה, מרענן, משמח, צעיר, מהנה (הוי אין לי כבר מלים יפות יותר) זה ה„למען החייל".

ומה עשו הלמען האלה הפעם? פתחו „חדר כושר גופני", ראשון מסוגו בארץ, בבסיס משמר הגבול במרכז הארץ. אני מאוד שמחה על כך, ובטוחה שדווקא חדר זה יוסיף לחיילים שלנו הרבה יותר מאשר איזה תיק או משחת גילוח או אפילו וידיאו, כי בימי מלחמת יום כיפור סיפר לי סני:

„חזרנו מאיזו פעולה נוראה וישבנו ממש בלי כוחות. אפילו לא יכולנו לאכול ולא לקום כדי לעשות מקלחת. רק ישבנו, ופתאום אמר ג'ו, החבר שלי שלמד בווינגייט, להרים ידיים, לכווץ אגרוף ולנשום עמוק... להוריד ידיים, לשחרר אגרוף להוציא את האוויר... להרים רגל, להוריד רגל... ומבלי שידענו מה הוא דורש מאתנו עשינו לפי דבריו, ופתאום קמנו והוא אמר: „להתכופף, ולהתרומם", ואחרי כמה דקות של תנועות התחלנו לצחוק — ולא יאומן, הכנו קפה, התקלחנו, אכלנו, וכולנו אמרנו בבוקר שאחר־כך: „ג'ו אתה קוסם, ישנו נהדר".

ובכן, מה אומר הסיפור? דווקא החייל העייף, המתוסכל, המצוברח, הוא אשר זקוק לחדר־כושר ואם החייל מאושר ורענן, ובמצב רוח טוב, חדר־הכושר יוסיף לו עוד אושר, עוד שמחת חיים.

כשהוועד למען החייל מסר את החדר הכושר ליחידה אמר מפקד הבסיס, רן אחורי, שחדר שכזה של שנות ה־80 הוא הכי טוב ומשוכלל, והציוד נפלא והחבר'ה ממשמר הגבול יהיו בעלי כושר גופני עוד יותר גבוה. אני מברכת את ה„למען" הזה, כי הם הבטיחו לפתוח עוד 16 כאלה בכל מיני בסיסי צה"ל.

אנא, חברים של ה„למען" אל תשכחו את החיילות!

מכל מלמדיי השכלתי

אופנה

הלוקאל־פטריוטיזם של הישראלי דומה לפעמים לבת־יענה, אשר טומנת את ראשה בחול ולא יודעת ולא שומעת דברים כגון: הבחורים שלנו הם החתיכים הכי־טובים, הבנות הכי־יפות, הירקות הכי־עסיסיים וכרומה, יופי, אני שמחה, אבל הסופרלטיבים האלה לא מרשים לנו לפתוח את הפה ולאמר: זה לא בדיוק ככה. יש לנו מה ללמוד... גם מן הגויים.

והסיפור שלנו — כך היה. הגיעה אלינו [illegible] של אופנה איטלקית שהיתה פתוחה [illegible] לכבוד [illegible], ל־20 שנותיו של מלון הילטון, קיימו תצוגת אופנה מגיגות במלון. ליד השולחנות הערוכים יפה, תוך כדי טעימה של פיצה וקפה, תמסתי רגע של אמת עם מנהלת המכירות של אחת החברות היוקרתיות לאופנה באיטליה, שהיא ישראלית (יפה, אלגנטית וכשרונית) בשם כרמלה ענת.

דברי ענת: הגענו לישראל מלאי רצון טוב. הכוריאוגרפית של התצוגה, רקדנית ודוגמנית לשעבר, מריה לאורה. רה פרנצ'שי הגיעה אתנו והביאה 16 דוגמניות ודוגמנים.

הגיע הערב הגנוז, העיתונאיות הכותבות על אופנה, וקהל רב — לא יכולנו להאמין לעינינו איזה יופי של תצוגה, איזה מקצועיות, איזה כוח להסתיר את עצמן ולהראות אופנה, אחרי דקות מעטות לא עינינו אותנו פניהם של הדוגמנים והדוגמניות, הבטנו רק על הבגד ופריטיו.

לא ארצה לכתוב על יופי הקולקציה, על כך כתבו כבר בכל העיתונים וגם במדורי אנים וביתו, רציתי לדבר רק על מקצוע הדוגמנות! הגברים היו גברים. לא ניסו לשחק את המשחק של: אני יפה! הדוגמניות ידעו ללכת ללא גינוני ישבן, לא הרימו כתפיים, כיאות לנערה, והתי אשר רצתה להראות את מעיל הסקס הטמונה בו, רק הלכו ללא שעשוע רגליים, העמידה היתה עמידה כדי להראות שרוול, או כתף, חפת, או כפל בבגד, ולא את גופה שלה.

הן לא הכניסו את הידיים לכיסים, הגורמות למשיכת הבגד קדימה ואחורה מעל הישבן עד שרואים את התפר של התחתונים ועוד משהו, הן הורידו את ראשן למעלה, והיותן נשארו ליד הבגד, כדי שיוכלו באמת לראות את החזה ואורך השרוול. לא היתה אפילו אחת, או אחד שניסה „לגנוב" את ההצגה ונשאר יותר זמן על המסלול. הגברים הציגו בגד ולא את עצמם, ולא את היחס האישי אל דוגמנית זו או אחרת, הנעליים היו נקיות והגרביים מתוחים היטב על הרגל.

לא אמרתי דבר נגד הדוגמניות והדוגמנים שלנו אבל כדאי היה להתכתן גם באיטלקים.

„לארץ יוצאת דופן, אמנות יוצאת דופן"

שיחה עם ד"ר מרטין וייל, מנהל מוזיאון ישראל,
עם יגאל צלמונה אוצר
האמנות הישראלית, בחג פתיחת הביתן
[illegible]

ה ביתן לאמנות ישראל על־שם איילה זקס־אברמוב ייחנך במוזיאון ישראל בחג החנוכה, במעמד נשיא המדינה. בביתן החדש תוצג באותה עת תערוכה חדשה „ציוני־דרך באמנות הישראלית", אשר תכלול יצירות מופת באמנות הישראלית מתחילת המאה ועד היום.

זוהי סיבה טובה להיפגש עם ד"ר מרטין וייל, מנהל מוזיאון ישראל ועם יגאל צלמונה, האוצר לאמנות ישראלית.

מהי הסיבה שמוזיאון ישראל חונך את ביתן לאמנות ישראל רק עתה, 20 שנה לאחר הקמת המוזיאון ולאחר שכבר קיימים אגפים לאמנות פרה־קולומביאנית, לאמנות המזרח הרחוק, לאמנות אפריקה וגינאה החדשה, לאמנות אימפרסיוניסטית צרפתית וכו'?

מרטין וייל: ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, נשאל על כך אתמול, בארוחת־ערב חגיגית, בתשובתו טען שהיו שתי אפשרויות: מוזיאון שיתרכז באמנות מקומית, או מוזיאון שיהפוך במשך הזמן לאחד המוזיאונים החשובים בעולם. ההחלטה נפלה על פיתוח מוזיאון חשוב ומוביל, לכן התרכזו בבניית מוזיאון גדול מאוד והתרכזו בבניית ביתנים ואוספים לא־מקומיים. ואכן, המוזיאון נחשב, מבחינת אוספיו והתדמית שלו, לאחד המוזיאונים המוצלחים, שנבנו אחרי 1945, בקנה־מידה בינלאומי עלי לציין כי יועץ המוזיאון דאז, סנדברג, הבין והרגיש כי יש לתלות את עבודותיהם של האמנים הישראלים לצד עבודות של אמנים מודרנים מחו"ל. למשל: זריצקי לצד פיקאסו, מאטיס או פולוק יזכה לביטוי משמעותי יותר.

כל זה, כמובן, התרחש לפני כניסתי לניהול המוזיאון. יחד עם זאת, יש להזכיר, במשך כל השנים הללו התקיימו כ־200 תערוכות של אמנים ישראלים. לי היה ברור שאם כי הטיעון נכון מבחינה תאורטית, יש הצדקה לעניין המקומי. לדוגמא, כשאני נוסע לקנדה, אני רוצה לראות את האמנות הקנדית מרוכזת במקום אחד, על־מנת להבין מה יש לה לאמר. לכל אמנות טובה יש גם אספקטים לאומיים, ואם היא טובה — היא גם בינלאומית.

מיד עם כניסתי לתפקיד התחלתי להילחם על הביתן הזה. החלטנו לתת לביתן מקום מרכזי במוזיאון, עם אור טבעי, ולהפכו למקום חי ופעיל.

מה יכלול הביתן ואיזה אופי תישא הפעילות המתוכננת בו?

מרטין וייל: הוא יכלול שתי קומות, שטחו 1100 מ"ר וגובה קירותיו 5 מטרים. הקומה התחתונה מיועדת לאוסף־הקבע ולארכיון האמנות הישראלית וקומתו העליונה, הגדולה יותר, תוקדש לתערוכות מתחלפות. הפעילות בו תתחלק לשלושה מרכיבים: תצוגה של תולדות האמנות הישראלית מלפני „בצלאל" ועד היום, שתהווה רצף היסטורי עם ציוני־דרך בולטים, על־פי הבנת האוצרים שלנו. ארכיון מרכזי של אמנות ישראלית, אשר בו ירוכז תיעוד מלא (שקופיות, קטעי עיתונות, מאמרים וכו') על כל מה שנוגע לאמנות ישראלית. אזור של תערוכות מתחלפות של אמנים ותיקים וצעירים, תערוכות־יחיד וקבוצתיות. מבחינה זו המדיניות לא השתנתה: להראות דברים שנראים לנו חשובים, יצירתיים וטובים, של אותו רגע או של העבר או תהליכים היסטוריים מעניינים.

קיימות גישות שונות ביחס למדיניות מוזיאונית: גישה אחת רואה במוזיאון „היכל" שבו מוצגים אמנים או זרמים חשובים שזכו לגושפנקא ערכית (על־פי קריטריונים פורמאליסטיים). גישה אחרת טוענת כי על המוזיאון להתערב בעשייה האמנותית העכשווית או להציע, לחשוף ולבדוק תופעות הנוגעות לעניינים תרבותיים־חברתיים רחבים יותר (ואולי עמוקים יותר) של האמנות. גישה זו מודעת לכך שה־מוצגים האמנותיים, לעתים, יכללו גם אמנות פחות „טובה" אך רלוונטית. תערוכות ברוח זו יכולות לעסוק (על־פי השקפתו של אמנון ברזל), בבדיקת האמנות הישראלית כאמנות־פוליטית המגיבה למלחמות ולמצוקות חברתיות ונותנת ביטוי לחרדות קיומיות. או (על־פי השקפתו של ד"ר גדעון עפרת) בבדיקת המיתוסים הישראליים באמנות הישראלית: המיתוס של כנען, דמות החלוץ/דמות הלוחם/דמות הערבי, שימוש וציטוט סמלים יהודיים באמנות הישראלית וכו'.

ובכן, איפה אתם ממקמים את מדיניות מוזיאון ישראל בתוך קשת הגישות?

מרטין וייל: אני חושב שאנו נוקטים את כל הגישות הללו. אנו מסכמים תקופה היסטורית, זרם או אמן. יחד עם זאת, זה לא נכון שמוזיאון צריך להתערב. הוא צריך לשקף מה קורה. איני אוהב את המלה גושפנקא, אם כי היא נכונה במידה מסוימת. כשאתה מציג אמן צעיר אתה עדיין לא נותן גושפנקא לאמן המסוים הזה, אלא לאותן עבודות שהוא עושה באותו זמן. מה שחשוב לנו זה הטיב. אנחנו סלקטיביים מאוד. אין אנו רוצים ואף איננו יכולים להציג את כל האמנים. וכמובן הרבה מתרכז סביב הוויכוח מי ומה כן ומי לא. אלה ויכוחים קשים, ואנו הולכים לפי המצפון המקצועי שלנו. זה לא תלוי באדם אחד, אלא במספר אנשים שמעורבים, מתמצאים ומתערבים במה שקורה על־ידי ביקור בגלריות ובתערוכות.

יגאל צלמונה: אני במקצועי היסטוריון של אמנות, והנושאים שמעניינים אותי הם האמנות כמונומנט בפני עצמו, אבל עוד יותר — האמנות כדוקומנט, דהיינו האמנות בהקשר ההיסטורי־חברתי־פוליטי שלה. זה מעניין אותי יותר מאשר הצד הסלקטיבי. אגב, לפתיחת הביתן, הכנו תכנית אורקולית בנושא „הקשרים" — אמנות בהקשר. תערוכה שאצרתי, ושנשלחה על־ידינו לאנטוורפן מטפלת אף היא בשאלת ביטוי הזהות המקומית באמנות (יהודית או ישראלית? מערבית או מזרחית?). אני עובד כבר הרבה זמן על תערוכה בשם „המזרח באמנות הישראלית". בסופו של דבר זה הכיוון שמעניין אותי, הן בתערוכות והן בכתיבה. אבל ישנה בעיה של אפשרויות העמקה בתערוכות מסוג זה. תערוכה סביב רעיון מחייבת עבודה רצינית של צוות מחקר. לדעתי, אף לא אחת מהתערוכות הקבוצתיות האלו (כולל אלו שהכין ד"ר גדעון עפרת, שהוא חבר שלי ואני מעריך אותו) לא עברה, מבחינת הקונצפציה, את הקו האדום של השטחיות.

גדעון עפרת עבד לבד...

צלמונה: בדיוק, הבעיה שלו דומה לבעיה שלנו. לא הייתי רוצה לקחת אחריות על עצמי ולעשות תערוכת־נושא לבד, בלי לעבוד עליה זמן רב, בלי להקדיש חודשים אחדים רק לחשיבה, ואחר־כך להתחיל לכתוב.

תערוכת „בצלאל" היתה דוגמא לעבודת צוות של אוצרים־חוקרים?

צלמונה: נכון, זו היתה דוגמא מצוינת, ואני מקווה שגם תערוכת „המזרח" תהיה כזו. אני לא מפקפק בחשיבות של תערוכות [illegible] אבל אני לא חושב שמוזיאון צריך אחריות מסוג זה ללא תנאים מתאימים. אני פוחד מ„דייה מהמותך", מקביעת עבודות אידיאולוגיות־קונספטואליות שאינן בדוקות מספיק. קל יותר לעשות תערוכה ללאה ניקל, או אליהו גת, ולהסביר את חשיבותה מאשר לערוך תערוכה על מיתוסים ולהיכשל בה. זו הבעיה שלי כאיש אקדמיה.

מדבריכם, עולה בעיה מרכזית: אי־יכולתו של אוצר אחד, יהא הפתוח, משכיל, ערני ומעורה ככל שיהיה, „להיכנס לראש" של כל כיווני החשיבה והיצירה באמנות ואי־יכולתו להשתחרר מ„תבניות אישיות" ביחס למה הוא „IN" ו„OUT". האם מקובלת עליכם ההצעה בדבר תפקיד האוצר כעורך, הבוחר אוצרים־אורחים (הזכאים לכל ה„בונוסים" הקשורים לכך) או צוות־אוצרים ממגזרים שונים ומנוגדים, מבחינת חשיבה תיאורטית ושיפוט ערכי?

מרטין וייל: למעשה זה מה שקורה. אנחנו לוקחים אוצרים־אורחים לעתים קרובות (למשל ד"ר מוטי עומר לתערוכת דנציגר) וכן מעסיקים צוות חוקרים, או אוצרים (למשל בתערוכת „בצלאל" שהוזכרתי או בתערוכת „80 שנות פיסול בישראל"). יחד עם זאת ישנה בעיה אמיתית — מספר האנשים המתמצאים ומסוגלים לעסוק במחקר בתחום האמנות הוא מצומצם מאוד. אנו תמיד מחפשים ולבסוף מגיעים אל אותם אנשים. אילו היו לנו אמצעים היינו מחנכים ומכשירים אנשים. הייתי שמח אם היו לי 3־4 אוצרים שיעשו את העבודה אבל, שוב, בשל הבעיה התקציבית ישנו רק אוצר אחד והעומס עליו גדול מאוד.

צלמונה: אני חושב שקיים מצב של „הסתיידות" האוצר עצמו. כמו כן, במשך השנים, טעמיו האישיים שוקעים ונקבעים, והדבר משפיע על הבחירה ועל המדיניות שלו. לכן, הקונצפציה של אוצר־אורח העובד במשותף עם אוצר המחלקה או העובד באופן עצמאי, נראה לי חשוב ונכון; לא כדבר קבוע — בתערוכה אחת או שתיים בשנה. אין ספק, צריך לצאת מן הבידוד, ממגדל השן, שעקב אופי ותנאי העבודה במוסד נקלעים אליהם. את תערוכת „המזרח" אני מכין בשיתוף פעולה עם אוצרים נוספים במוזיאון, ועם אנשים מאוניברסיטת תל־אביב.

אבנר שלו, מנהל אגף התרבות במשרד החינוך והתרבות, קבל בפני ועדת החינוך של הכנסת כי „בממסד האמנותי של המוזיאונים בארץ קובעים חמישה אנשים בעריצות, ולאורך שנות־דור, מי מאמני ישראל יחיה ומי ימות. כל ניסיון להניע לרוטציה בממסדים אלה יוצר מהומות". מהי תגובתכם לקביעה זו?

צלמונה: עקרונית הבעיה היא בעיה אישית. יש דברים שאני מאמין בהם, לגבי איכות או תפישה, וכמו כל אדם אני מנסה לקדם את מה שאני מאמין בו. יכול להיות שהדבר נכון (זו עובדה)... אחד הפתרונות לכך הוא לפתוח יותר את המערכת התרבותית הישראלית. המצב שבו ישנם שני מוזיאונים וזהו מצב לא טוב ולא נכון. צריכים להיות (כמו בחו"ל) מוזיאונים סמכותיים נוספים שיעמדו בראשם אנשים שהקהילה האמנותית סומכת עליהם ושסמכותם לא תהיה פחותה מזו של שני המוזיאונים הקיימים. יש לתת כוח למוזיאונים בפריפריה. במוזיאון יד־לבנים ברמת הגולן, למשל, יהיה מוזיאון חשוב אם יעמוד בראשו מישהו סמכותי.

אני חושב גם שהיתה צריכה להיות פעילות של גלריות. לצערי, מצב השוק קטסטרופלי, והגלריות לא מצליחות להתקיים. במדינה רגילה הגלריות עושות את הפעולה האלטרנטיבית הזו והמוזיאון ממסד את הדברים שנקבעים, לפני כן, בגלריות. כל המערכת התרבותית אצלנו היא נכה. איני מאשים אנשים מסוימים, אלא את המצב ואת המערכת. בתוך כל הסיטואציה הזו המוזיאונים נמצאים בקונפליקט עם עצמם ועם הסביבה.

מרטין וייל: מצבו של האמן בארץ, כיום, בהחלט קשה. לצערי, אני מסכים עם הקביעה שציטטת. אך האחריות היתה צריכה להיות רחבה יותר. הבט, אין בארץ כתב־עת לאמנות; אגודות הציירים אינן עושות מספיק למען האמנים, ואין מערוכות של מבקרים. שני המוזיאונים הגדירו עצמם כסלקטיביים עם מדיניות מסוימת (אשר התקבלה על־ידי הגורמים המוסמכים) ואי־אפשר לבוא אליהם בטענות שמצב האמנות בארץ הוא כזה או אחר.

הטענות כלפי המוזיאונים הנן בתחום עריכת או „שכתוב" ההיסטוריה (במכוון או בשל אי־ידיעה או אי הבנת תהליכים ותופעות). קיימות דוגמאות רבות ביחס לזרמים ומגמות (למשל: הריאליזם החברתי של שנות ה־50, „הכנענים" או אמני הקיבוץ) או אמנים (למשל: אורי רייזמן או אליהו גת) שהכשל ההיסטורי לגביהם הוא כשל מוסרי. אם כן, האם אתם מתמודדים עם הצדק ההיסטורי?

מרטין וייל: ציינת שישנם זרמים, או אמנים, שלא באו לידי ביטוי ותיעוד היסטורי. הרשה לי להזכיר לך של „בצלאל" התייחסו בזלזול גמור, ורק אחרי שעשינו תערוכה גדולה על „בצלאל" אנשים התחילו לראותו באור הנכון. לעתים נחוץ מרחק היסטורי כדי להבין את ההיסטוריה. אין ספק שנמשיך בתערוכות מסוג זה.

הקטלוג של תערוכת „בצלאל" מהווה באמת מסמך היסטורי משמעותי. מצד אחר, אם לא תטפלו בחתכים המאירים זרמים ותופעות שלא נבדקו או נחשפו עדיין, הם פשוט, לא יהיו קיימים בתודעה ההיסטורית.

צלמונה: לדעתי, הכיוון שהמוזיאון צריך לשאוף אליו הוא הכיוון של תערוכות־חתך ותיזה. זה האידיאל שלי. כמו כן, בעיקרון, אני משתדל להציג מדי שנה שני אמנים, לפחות, שמשום־מה לא הוצגו בעבר. אני קורא לזה תיקון עיוותים היסטוריים. בשנה שעברה קיימנו 20 תערוכות. זה יפה, אבל זה המון, המוזיאון, כמערכת הנתונה בקשיים תקציביים, לא עמד בזה. נצטרך לצמצם את מספר התערוכות.

אם אנו מדברים על תיקונים היסטוריים. מתי תהיה תערוכה על האמנות הקיבוצית מראשיתה ועד לימינו? יש חומר מרתק וישנם חברים קשישים שעדיין יכולים לספר...

צלמונה: אני חושב שזה נושא חשוב למחקר. היו לי רעיונות לעשות תערוכות מצומצמות יותר, על יצירת סמלים ודימויים ויזואליים לחגים, אמנות ועיצוב לחגים בקיבוץ. גם אנחנו מנסים לאסוף כל מידע על כך. זה נושא מאוד חשוב.

ישנו מידע עשיר בארכיוני החגים בקיבוץ רמת־יוחנן ובקיבוץ בית־השיטה. וישנם חברי קיבוץ אשר ישמחו להתקשר אליך ולסייע במידע.

ואם אתה יכול להתחייב ולבשר שתערוכה כזו אכן תתקיים?

צלמונה: כן, בהחלט. כל הנושא של „הטעם הקיבוצי" מרתק אותי. גם מן ההיבט של עיצוב פנים של חדרי המגורים, וההשפעה של האידיאולוגיה הקיבוצית על הצד הוויזואלי. לעומת זאת לא הייתי רוצה לעשות תערוכה של אמני הקיבוץ מראשיתו ועד היום בלי שתהיה בה התשתית האינטלקטואלית והבדיקה של מה שייחד אותם.

אם המוזיאון רוצה להיפתח אל קהל רחב יותר, קהל אחר, יש להעניק לו חוויה הכוללת אמצעים נוספים. אור־קוליים, ולא רק „אמנות נטו". דוגמא לכך ניתן לראות בביתן לקהילות ישראל במוזיאון, או בטכניקות המוחשה ב„בית־התפוצות". מה דעתכם?

מרטין וייל: התפישה, שבה אנו תולים תמונות זו לצד זו בחלל של אולם תלוש מהמציאות, נובעת מהאופי של האמנות היום. פעם האמנות היתה פונקציונלית ונוצרה במסגרת מסוימת. לא היה פסל עצמאי לתערוכה, אלא פסל בכיכר עם פונקציה פולחנית או חברתית. מהמאה ה־19 ואילך, האמנות רואה עצמה כערך בפני עצמו ומבקשת שנראה אותה כמנותקת מהקשר פונקציונלי. זה מכתיב לנו איך להציג את העבודות.

אך האמנות אינה מנותקת מהקשר תרבותי וחברתי...

מרטין וייל: בתערוכות היסטוריות זה אפשרי. בתערוכות בנות זמננו, לפי דעתי, האמנים אינם רוצים בכך. בתערוכת „גבולות" הראינו את הקשר שבין המתח הפוליטי לבין העבודות. יחד עם זאת נזהרנו שלא לקשור אותן יותר מדי למשהו תיעודי, קונקרטי, כי האמנים היו נרתעים מלהשתתף.

צלמונה: אני מסכים אתך ועם התפישה שהצגת בשאלתך. זו הסיבה שהכנתי את התכנית האור־קולית לביתן אמנות ישראל. „הקשרים" היא תכנית של 20 דקות, 15 מסכים וכו' שבה אני מראה את הזיקה בין היצירות לבין הסביבה הפוליטית, חברתית, ויזואלית. המטרה היא להראות לאותו קהל שאינו מבין, או חש בניכור כלפי היצירות — שהן מגיבות לדברים מוכרים.

מה תהיינה התערוכות הבאות?

מרטין וייל: תערוכת יחיד של משה גרשוני. ישנן תכניות נוספות, אך עדיין לא התקבלו החלטות פורמליות. לכן מוטב שלא לדבר על כך.

תערוכת גרשוני היא „תערוכה בטוחה"...

צלמונה: נכון. תערוכת גרשוני זה ללכת על „אמן בטוח". אנו צריכים להיערך לבעיות הכלכליות. כל הפעילות שלנו תלויה בתרומות מחו"ל.

האם התורמים משפיעים על המדיניות?

צלמונה: לא, אבל קשה לגייס כספים לתערוכות אמנות ישראלית, מאשר לתערוכות יודאיקה, למשל. זה לא קל. לכן, בשנה שעברה עשינו תערוכות קטנות וזולות שיש להן — מבחינה תרבותית — פחות אימפקט.

האם המוזיאון מתכוון להיות קשוב יותר לאמנים. לבקר בסדנאות וכו', מעבר לביקור השגרתי בגלריות, אשר אינן מבטאות את העשייה האמיתית, בפריפריה המלאה?

צלמונה: אני מודה שבחצי השנה האחרונה הייתי עסוק מאוד בהכנת הביתן, התערוכה והתכנית האור־קולית. לפני כן השתדלתי לבקר בסדנאות של אמנים. ודאי שזוהי מחויבות ראשונה ועלי להמשיך בכך.

מרטין וייל: מוזיאון ישראל מותקף הרבה על כך שאינו עושה מספיק, או את הדברים הנכונים. על אף כל מה שנעשה תמיד תהיה ביקורת. זה מטבע הדברים והוויכוח לגיטימי ורצוי. איני מקבל את העובדה שהמוזיאון לא עשה מספיק. השקענו אמצעים רבים באמנות הישראלית ועשינו יותר מכל מוסד אחר ביחס לאמנים. בסך הכל עברו 20 שנה ואיני חושב שהטענה מוצדקת.

האם המוזיאון מסייע, או מעורב, בעידוד אמנים צעירים, או ברכישת עבודותיהם?

צלמונה: אחד הכשלונות של המוזיאון, אני חש זאת גם אישית, הוא שלא הצלחנו ליצור מעמד של אספנים צעירים. אחד מתפקידי המוזיאון הוא ליצור שכבה של אספנים צעירים, לעזור להם, לנתב אותם לרכישת יצירות טובות. צריך לעשות זאת.

מרטין וייל: אני מסכים לקביעה זו. לא הצלחנו לפתח בארץ קהל של אספנים. הדבר הנכון ביותר לאמן הוא קניית עבודותיו. איני מאמין ב„תכניות סער". זה לא הוגן. איני מאמין שזו בעיה כספית. יש מספיק אנשים שבאפשרותם לרכוש. גם זוג צעיר מסוגל לרכוש הדפס של אמן צעיר במחיר זול. וזהי בעיה של חינוך לאמנות. יחד עם זאת חשוב לציין כי יש התעניינות ויש צימאון. זה בא לידי ביטוי במספר המבקרים במוזיאון (400־500 אלף מבקרים בשנה, שזה יותר מ־10% של האוכלוסיה) וכן בתור הגדול של תלמידים, הרוצים לקבל הדרכה באגף הנוער של המוזיאון.

כמנהל מוזיאון ישראל, אתה ודאי נפגש בחו"ל עם עמיתים, ונשאל על מאפייני האמנות הישראלית ועל ייחודה. מה אתה משיב?

מרטין וייל: אתה צריך להבין שאנשים בדרך־כלל סקפטיים לגבי עצם העובדה שיכול להיות כאן משהו. כל החדירה של האמנות הישראלית למודעות בחו"ל היא מאבק. את המאבק הזה צריך לנהל בתנופה ובצורה מאורגנת יותר.

זה מאבק בשל סיבות פוליטיות?

מרטין וייל: לא פוליטיות אלא קומוניקטיביות. אנשים פשוט לא יודעים מה „הולך" כאן, ואפילו אמן ישראלי מציג בחו"ל, קשה לאנשים שם להבין במה מדובר, כי ברגע שאתה מוציא את היצירה מן הקונטקסט שלה — היא מאבדת מערכה. לכן הפתרון הוא להביא לכאן אנשי מפתח (אוצרים, מנהלי מוזיאונים, מבקרים וכו') שיראו את הארץ, ירגישו אותה ויבינו עם מה האמנים מתמודדים. אי־אפשר לנתק את האמנות מן הארץ, כי היא מאבדת את משמעותה.

בפגישותי עם אנשים בחו"ל, אני תמיד טוען שמכיוון שארצנו היא יוצאת־דופן בכל המובנים (חברתי, גיאוגרפי, גיאו־פוליטי, אקלימי וכו') לא יכול להיות שהאמנות שנעשית כאן, תהיה דומה למה שקורה בחו"ל. אנשים מקבלים את זה ושואלים: או מה המיוחד בה? ואני משיב: צריך לבוא ולראות. אי־אפשר לנתק את זריצקי, או גרשוני, מן הארץ. זה מורכב מאוד, ומתייחס לצדדים פורמליים כמו צבע מסוים ואור מסוים „שלנו", או לצדדים תכניים. ברור שהתכנים שלנו שונים מאלה של עמים אחרים. והאמנים מתמודדים עם זה. תערוכת־נושא כמו „גבולות" לא היתה יכולה להיעשות בשום ארץ אחרת.

אתה רואה את האמנות הישראלית בעמדת שוות־ערך לאמנות מקבילה בעולם?

מרטין וייל: בהחלט. לדעתי, האמנות בארץ טובה לפחות כמו בחו"ל. בעבר היו גאונים כמו פיקאסו או מאטיס. היום אין מנהיג־גאון בעולם או בארץ, אבל מבחינה כללית — הרמה שלנו גבוהה (בדיוק כמו במרכזים גדולים בניו־יורק, פריס או לונדון) באיכות, כנות, יכולת טכנית ובמסרים.

זאב בן צבי: דיוקן השחקן מסקין

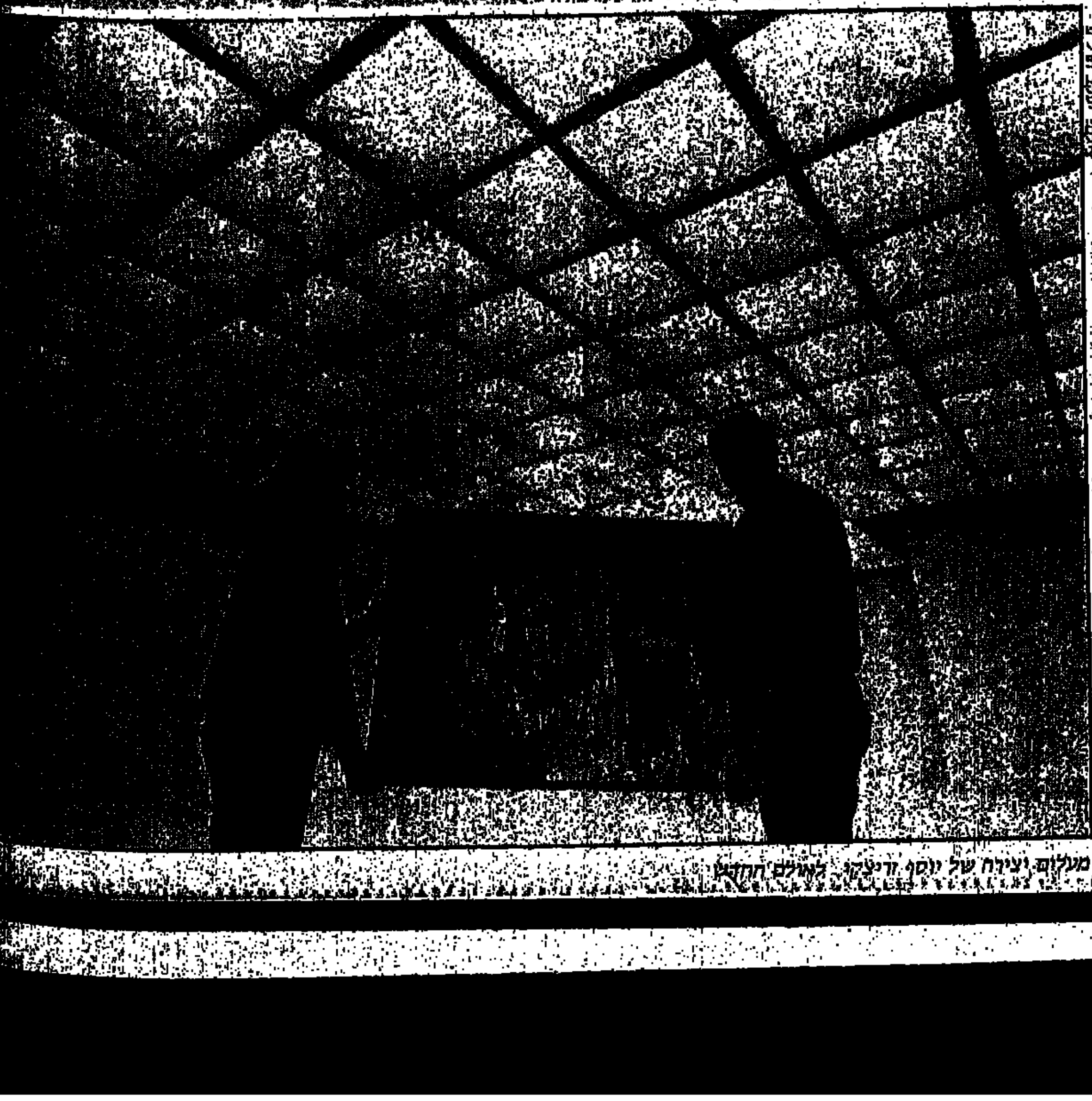

מגלום יצירה של יוסף זריצקי, לאולם החדש

מנשה קדישמן: מתח

מימין: יגאל צלמונה, האוצר; ד"ר מרטין וייל, המנהל

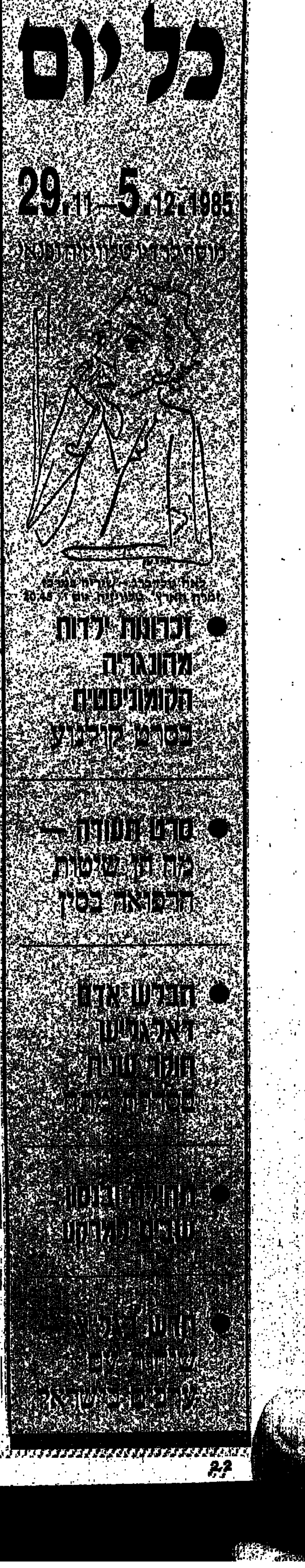

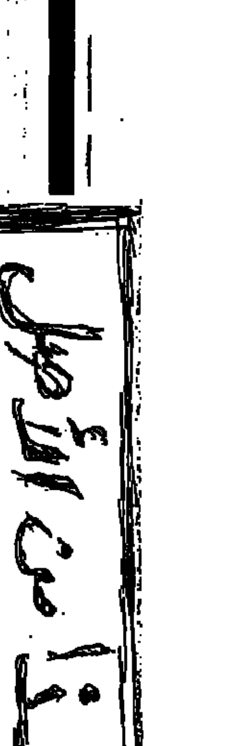

ו

29.11.85
ט"ז בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

„השקיעה האחרונה" – מערבון. במרכז הסרט אקדחן, הנמלט מפני החוק, ואיש חוק, שרודף אחריו כדי להחזירו לעיירה רחוקה ולהעמידו לדין בעוון רצח. שניהם משתפים פעולה עם בעל עדרי בקר, איש שתוי ופחדן, שצריך להעביר את עדריו מרחק רב, במסלול רצוף סכנות, עד למקום שבו ימסרם לאחד מלקוחותיו. האקדחן מצטרף למסע מסיבות רומנטיות, ואיש החוק – כדי להישאר צמוד אל „טרפו". קירק דאגלס הוא האקדחן, רוק האדסון – איש החוק, ג'וזף קוטן ודורותי מאלון – חם בעל העדרים ואשתו, וקרול לינלי היא בתם. בויים: רוברט אולדריץ'. הסרט הופק ב־1961. טלוויזיה, שעה 21.45 .

הטלוויזיה הישראלית

16.30 „גיבור אמריקני", שם הפרק: „מי הוא מי".
17.15 סרטים מצויירים.
17.32 סרט (ערבית).
19.20 על המרקע (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.05 שירים לשבת.
20.15 מבט ליל שבת
20.45 „זמרת הארץ", עם אהוד מנור. התכנית השנייה בסדרה תיוחד לשיריה המזומרים של המשוררת לאה גולדברג. משתתפים: מיקי גבריאלוב, עפרה חזה, יוני רכטר, יהודית רביץ, שלמה יידוב ודני ליטני.
21.45 „השקיעה האחרונה" — מערבון.
23.30 פסוקים לשבת
חדשות.

הטלוויזיה הלימודית

08.15 קשת וענן: חשמונאים 08.40 מסך לספרות (יסודי): הסנדלר העני והמלך 09.00 מוסיקה ד'־ו': מי בחלילית, 4 09.20 לשון ותקשורת ג'־ה': שלם ופרטים 2, 10.10 חשבון ו': הכל בגלל אגוז קטן 10.30 הגיל הרך: בבית של פיסטוק 11.00 מדעי הטבע (יסודי) — טרמיטים 11.15 חברה לתרבות (יסודי) — סופרים מספרים: אליעזר שמאלי 11.45 אורחות (חטה"ב): כלכלה — קצה החוט: כלכלון — מיסים 12.15 חברה ותרבות (על־יסודי): על הברזלים 12.45 מוסיקה על־יסודי — העשרה: מסע אל המוסיקה האלקטרונית 13.30 זהו־זה (ש.ח.) 14.30 האוניברסיטה הפתוחה: מאנה מגדלנה ועד לאינוונציות (באך): משחקים בשניים 15.00 משולשים מוסיקליים — פאגניני והכינור: הכנר דסמונד ברדלי מספר על פאגניני, שכבש בראשית המאה ה־19 את אירופה בקסם נגינתו הנפלאה. לפאגניני היתה אישיות מיוחדת במינה והוא הדהים את קהל מאזיניו בלהטים שעשה בכינורו. דסמונד ברדלי מספר עליו אנקדוטות משעשעות ומשלב קטעי נגינה מיצירותיו של פאגניני לכינור. 15.30 בין שתי ערים — סדרה דרמתית בת 8 פרקים על רקע ימי טרום המהפיכה הצרפתית ובמהלכה. פרק א' — השנה 1775. ד"ר מאנט שהיה כלוא שנים רבות בצרפת, על לא עוול בכפו, משוחרר ממאסרו ושוהה בבית משרתו לשעבר 16.00 ערב חדש — מוסף לשבת. מנחה: דן מרגלית.

הטלוויזיה הירדנית

13.35 כדורגל בינלאומי וספורט כללי (גם בערוץ 3) 16.00 אטומן (רק בערוץ 3) 17.30 סרט עלילתי בצרפתית 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 שירים בצרפתית 19.30 חדשות בעברית 20.30 שרה (קומדיה אמריקאית על עורכת־דין צעירה) 21.00 סרטון דוקומנטרי 21.10 נעדר מן הבית (בעל סיווג בטחוני גבוה אינו חוזר מהעבודה — סידרה אנגלית) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 מגנום־בלש פרטי (סידרת מתח אמריקאית).

טלוויזית המזה"ת

13.00 אזרון הפראים 13.30 חיים אחרים 14.00 מועדון 700, 14.30 התעמלות 15.00 סרט 16.30 איש העכביש 17.00 המפקח גרג'ט 17.30 ספר הספרים 18.00 מרק ומגדי 18.30 וובסטר 19.00 חדשות 20.00 טול גאי 21.00 חיים אחרים 21.30 סרט מועדון 700 חדשות.

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר" 07.07 „בוקר טוב". טלמן: סונטה בפה מג'ור, לחלילית וגיטרה מתוך „המוסיקאי הנאמן", סטפני אוגוסטינו: שתי אריות: „בואי אהובה", „הרועה", טלמן: שני פרקים (אנדנטה ופרסטו) מתוך סונטה מטודית ברה מג'ור לחלילית וקונטינואו 07.30

רוק האדסון וקירק דאגלס במערבון „השקיעה האחרונה", טלוויזיה, 21.45

„שחרית מוסיקלית" (+ רשת א'): שוברט: סונטה לצ'לו ופסנתר, בלה מינור, „ארפג'ונה", דביסי: סונטה לחליל, ויולה ונבל, בטהובן: שלישיה לפסנתר, כנור וצ'לו, מס' 7, בסי במול מג'ור „הארכידוכס", מוצרט: רביעית חליל מס' 1, ברה מג'ור, ק. 285, שוסון: „השיר הנצחי" טלמן: טריו מס' 2, בסול מג'ור, לויולה דה־גמבה, צ'מבלו ובסו־קונטינואו 09.30 „קונצרט בוקר". שופן: קונצ'רטו מס' 1, במי מינור, לפסנתר ותז', ראבל: „שחרזאדה" — מחזור שירים, שומאן: חמישית פסנתר במי במול מג'ור, בטהובן: סמפוניה מס' 3, במי במול מג'ור, אופ' 55, „ארואיקה" 11.57 „מגישים שיר" 12.05 „במחיצתו של...." הפסנתרן אמיל גיללס 13.00 „קונצרט צהריים": באך: קנטטת האיכרים, היידן: קונצ' בסול מג'ור, לפסנתר ותז', שוברט: סונטינה ברה מג'ור, מס' 1, מנדלסון: סימפ' מס' 3, בלה מינור, אופ' 56 — „הסקוטית" 15.00 „רומינטער" — השמעת בכורה של הפסנתרן הצעיר — שויאל מלר (בן 14) ביצירות מאת: סקרלטי, בטהובן, חיים אלכסנדר, פרוקופייב ושופן 16.00 „לבקשתכם": באך: קונצ' ברנדנבורגי מס' 3, בטהובן: סונטה מס' 26, במי במול מג'ור, „הפרידה", ביזה: סימפוניה בדו מג'ור, סן־סנס: קונצ' מס' 2, בסול מינור, לפסנתר ותז', סיבליוס: „הפייטן", פואמה סימפונית, שופן: קטעי פסנתר 18.00 „דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות — „סיגטי בקונצ'רטי הגדולים" — תכנית שניה: הנדל: סונטה ברה מג'ור, אופ' 1, מס' 43 (עם ניקיטה מגלוף־פסנתר), בטהובן: קונצ' לכנור ותז', ברה מג'ור, אופ' 61 (תזו' הסימפ' הבריטית/ברונו ולטר) 19.00 „זוטות מוסיקליות" 19.57 „מגישים שיר" 20.05 „קונצרט ליל השבת": פרידריך הגדול: סימפ' ברה מג'ור, מנואל דה־פאיה: „לילות בגני ספרד", צ'ייקובסקי: סוויטה מס' 4 (מוצארטיאנה), בטהובן: שלישיה ברה מג'ור, אופ' 70, מס' 1 „הרוחות", שומאן: קונצ'רטו לצ'לו בלה מינור, ברוקנר: סימפ' מס' 4, במי במול מג'ור, „הרומנטית" 23.00 „קולות": היידן: מבחר שירים, ברוקנר: פרק תהילים ל"ו, שומאן: מבחר שירים, ליסט: סונט של פטרארקה, ראבל: פאוואן, אופ' 50.

רשת א'

07.30 „שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת „קול המוסיקה") 09.30 „מפגש" — מגזין בשידור חי 10.30 „רדיו קל" 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: „לקראת שבת" 11.30 „השכלה ודעת לכל": „מרחבא" — שעורים בערבית והפעם: שעור מס' 9 (תרגיל) 12.05 „והאר עינינו" — שירים וניגונים 14.06 „לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א. „גבולות הארץ — כ"ט בנובמבר" — תסכית מאת תמר ליבנה ב. „לקראת שבת"; ג. „שלכם בברכה" 15.00 „קבלת שבת" 16.05 „עם אנשים", והפעם: עם ארתור גרין 17.10 „ליל־שבת" — שירים עבריים 18.06 „מוסף רדיו לספרות" 19.05 „שובי השולמית" — קטעי הווי ושירה לשבת 19.30 שידורים לעולים 22.05 „בין הגהות" 23.05 „במחשבה שניה" — נושאים נבחרים בכתבי־הקודש במערב משולבים בקטעי מוסיקה.

רשת ב'

08.05 „כל צבעי הרשת" — מגזין יומי, עם יוסי גרבר 12.10 „שריקת פתיחה" — לקראת משחקי הכדורגל בשבת 13.00 „בחצי היום" 14.06 „ששת", עם דויד גרוסמן 15.06 „עוד מעט שבת" — יעל בן־יהודה מרפרפת 16.10 „שאלה של טעם", עם חיים קינן 17.05 „מאחורי הכותרות" — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות 18.06 „השבוע שלי", עם יוסף לפיד 19.05 „הטור השבועי" 20.05 „ואני תפילתי" 21.05 „השושנה פורחת" — רומנסות ושירי־עם ספרדיים 22.05 „הבה נצא במחול" — ריקודי עם 23.05 „בין שישי לשבת" — שיחה בשניים — עם יצחק לבני 00.10 „שיר אינו רק מנגינה" — שירים עבריים בנושא אחד.

רשת ג'

06.11 „יום שישי חור" — שירים עבריים 08.05 „להיות שם" — שעה אחת, שפה אחת 09.05 „משה משה", עם מנחם פרי 11.05 „הצעקה האחרונה", עם יגאל רביד 13.05 „צפיחית בדבש", עם דן כנר 15.05 „לפנות ערב" — שירים עבריים 17.05 „כאן, שם ובכל מקום" 19.05 „זמר שכוח" — שירים עבריים 20.05 „צליליל שבת", עם לאה ליאור 22.05 טיול לילי — שירים עבריים 23.05 „איזה לילה" — מסיבת ריקודים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור 06.10 פזמונים לכולכם 07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית 09.05 בילוי נעים — תוכנית בנושאי תרבות ובידור. מגיש: מולי שפירא 11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי 12.05 „סגולים" — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב 14.05 תזכורת למצעד הפזמונים הלועזיים השנתי של גלי צה"ל מגיש: אברי גלעד 17.05 שלושה רבעים דקומנטריים 18.05 השירים האהובים עלי — חיים קינן והשחקנית שושיק שני (ש.ח.) 19.05 „שעה ערבית" — צבי שפירא משוחח עם ערבים בישראל. שיחה ראשונה עם ד"ר סמי מרעי 20.15 מבט לחדשות 21.00 „לא על הלוף לבדו" — שעתיים של מוסיקה ומשחקי רדיו לחיילים 22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה 00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר 02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה 05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

עופר ניר

הבריטים אוהבים את העבר שלהם, זה ידוע. הם אוהבים לשמר בניינים ישנים, הם אוהבים גם את רוחות אבותיהם... והם גם משמרים, למען ההווה והעתיד, אמנויות ישנות, בתי־חרושת של פעם ואומנים מיומנים, הפעילים עדיין באותם מוזיאונים־חיים ומדגימים לקהל הסקרן כיצד מייצרים, לדוגמא, אבזרי־בית מחימר או מזמינים אותו לרדת למכרה־פחם ישן, בו עובדים — לצורך ההדגמה — פועלים הלבושים ומצוידים באבזרי־הבטיחות של המאה הקודמת. בתי־חרושת מן המאה שעברה, פתוחים לתיירים מכל העולם, שיבואו ויתרשמו מעברה של בריטניה כמחוללת המהפכה התעשייתית. מחר־שבת, בשעה 23.00 (ח. ראשון, 11.45) מוזמנים המאזינים לסיור באנגליה התעשייתית של פעם, חיה וקיימת, במתכונת מצומצמת אמנם, במוזיאונים פתוחים ברחבי הממלכה המאוחדת.

הסדרה המעניינת על המלכים לבית טיודור נמשכת והפעם, ביום ראשון, בשעה 18.15 (ח. יום שלישי 14.15) על אדוארד השישי, בנו של המלך הנרי השמיני שירש את אביו והוא בן תשע בלבד.

עד ה־21 בדצמבר, יש לכם הזדמנות לתפוס את אחת התכניות המשעשעות של הבי.בי.סי הנקראת „רק רגע", או ליתר דיוק, „רק דקה", דקה ופחות מכך, נותנת לחברי הצוות, לדבר על נושא מסוים, מבלי לחזור על עצמם, מבלי להתבלבל ומבלי לסטות מן הנושא. זה לגמרי לא קל, רבותי, בין חברי הצוות נמצא את השחקן קנת וויליאמס, המוכר לנו מסדרת הקומדיות העממיות של בריטניה „סמוך על..." (זו, אגב, זוכה לעדנה מחודשת בטלוויזיה, מדי שנה, בהתקרב חג־המולד), טים רייס, התמלילן הנודע („ישו, כוכב עליון", „אוויטה" ועוד) ומשתתפים אחרים, לכל השפוטים על הומור בריטי. שידור, הראשון ביום א', אבל מוקדם בבוקר, כך שעדיף להאזין לשידור החוזר, ביום שני, בשעה 14.15 ודביעי 10.30.

ועדיין בעניין הומור: מדי חודש, ביום רביעי הראשון לאותו חודש, משודרת תכנית סאטירית בת חצי־שעה, המעיפה מבט לאחור, לעבר החודש שחלף. „הידד לחודש נובמבר", ביום רביעי, 4 בדצמבר, בשעה 17.30 (ח. למחרת בשעה 12.30). מין „ניקוי ראש" אנגלי, עם התייחסות לנושאים בחדשות, לסיפורים הגדולים והקטנים של החודש שחלף, כמבט אחר... מעניין מה יהיה להם לומר על פגישת רייגן־גורבאצ'וב ומשבר פרס־שרון!

מוסיקה, ביום שלישי בשעה 23.00 (ח. למחרת בשעה 13.15) סדרה בת שלוש תכניות, במרכזה עומד אדוארד דאונס, המוכר היטב לחובבי האופרה מבין הקוראים. הוא יספר על הקריירה הארוכה שלו ויתרכז דווקא בפיקנטריה ובסיפורים הקטנים שהוא עבר במרכזם. ביום ראשון, 1 בדצמבר, בשעה 17.15, קונצרט מיצירותיהם של מוצרט ושוברט, ג'יין גלובר מנחה על „גאוני מוצרט מלונדון". ■

שבת

30.11.85
י"ז בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

בנסון – הסידרה שבה אל המירקע בקובץ חמישי. אירועיה העליזים מתרחשים באחוזתו של המושל שעם צוותו נמנים בנסון, מנהל התקציבים, קראוס – האחראית על הצוות, קלייטון – עוזרו הנמרץ של המושל, ופיט – מזכירו. שם הפרק: „טבעת זהב". פיט ודניס מחליטים להתחתן ומבקשים טקס חתונה צנוע, ביער. את לילם הראשון הם נאלצים לבלות באוהל קטן, ואילו השושבינים, בנסון וקראוס, קופאים בחוץ. טלוויזיה, 20.30.

הטלוויזיה הישראלית

16.00 סרט קולנוע: „הצבעוני השחור". הצבעוני השחור הוא גיבורה האמיתי של המהפכה הצרפתית, על־פי יוצרי הסרט. אלן דלון הצעיר והיפה מופיע בשני תפקידים של אחים תאומים: גיום, הערמומי וההולל וז'וליאן התמים. בסופו של דבר מנצחים הצדק וגם האהבה, וז'וליאן זוכה בתהילה ובידה של קארולין הנאווה
17.55 צוות לעניין, שם הפרק „רגמים מבוקשים ביותר"
18.40 מגזין לאמנות — 1. שבוע התרבות הערבי בחיפה; 2. כתבה על הקולנוע המצרי; 3. מבזק ידיעות
19.00 המסערה הגדולה — במזל אחים — פרק א'
19.30 חדשות
20.00 „צירופים" — תכנית דו־שבועית. בתכנית מתארחים אישים ואמנים ומוגשות כתבות בנושאי מורשת ישראל.
20.30 בנסון
21.00 מבט לחדשות
21.15 ספורט: משחק השבת
22.15 עוד להיט — להיטים לועזיים. הפעם כולם מפי אלטון ג'ון
22.50 רצח במשיכת קולמוס, שם הפרק „גברת קטלנית" השריף של קבוט קרב מבקש מג'סיקה לפענח פרשת מותו, או הירצחו של עשיר גדול. בתוך כך נמצאת ג'סיקה בתסבוכת משפחתית של הונאה ותאוות בצע
23.40 פסוקו של מקום — עין כרם
חדשות

בנסון (משמאל) וצוות הסידרה. טלוויזיה, 20.30.

הטלוויזיה הירדנית

17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 18.00 מסביב לעולם בשמונים יום (צרפתית). 18.30 מועדון המעריצים (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 המהלך הבא הוא שלך (קומדיה). 21.00 אוטומניה (סידרה דוקומנטרית על השגעון למכוניות). 21.30 בידור חו"ל. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי מלא.

טלוויזית המזה"ת

13.00 פלאש גורדון. 13.30 הקטנים. 14.00 פליפר. 14.30 ימי העמק האבודים. 15.00 ספינת פטרול. 16.00 ספורט עולמי. 17.00 ספורט מהעולם. 18.00 היאבקות. 21.00 סרט. חדשות.

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת: היידן, סימפוניה מס' 11, במי במול מג'ור, טרטיני: קונצ' במי מינור, לכנור ותז', יוהאן סטאמיץ: קונצ' בסי במול מג'ור, לקלרנית ותז', רודריגו: קונצ' ד'ארנחואז, לגיטרה ותז', שוברט: סימפוניה מס' 5 בסי במול מג'ור. 09.00 בין חברים — מעולם מטעמי המוסיקה: מאסנה: ביצוע בכורה של להסיד. 09.55 מגישים שיר. 10.00 קונצרט השבת: ארנולד שנברג: 5 קטעים, יוסף טל: קונצ' ל־2 פסנתרים ותז', ראבל: דפנים וכלואה, מוסיקה לבלט: לסט: פנטסיה על נושא מתוך: חורבות אתונה של בטהובן, ויינברגר: פולקה ופוגה מתוך שואנדה. 12.00 רדיודרמה: שארית — מאת יעל מרינין בימוי: שמואל קוהן משתתפים: אברהם רונאי ורבקה נוימן. 13.00 אמנים שהקלטנו: עליזה הרץ (פסנתר) — שומאן: קרנבל אופ' 9; רפאל זומר — צ'לו / דניאל עדני — פסנתרן; מרטינו: סונטה מס' 1. 14.05 מן העם ואליו — שירי־עם ויצירות ברוח עממית: שירי־עם מספרד, מיצירות טורינה וטורובה. 15.00 קונצרט לצהרי השבת: מוצרט: טריו, אריה ורדאט מתוך האופרה כך עושות כולן, בטהובן: סונטה מס' 2, בלה מג'ור, לכנור ופסנתר, שוברט: רביעית כלי קשת, ברה מינור, העלמה והמות, דביסי: פנטסיה לפסנתר ותז', שנברג: ליל הוד, נוסח תזמורתי. 17.00 התזמורות יריעו עם שחר — סיפורו של גוסטאב מאהלר: 12, היצירה והחיים (פרק סיכום). 18.00 מוסיקה מן העבר הרחוק (ש.ח.). 19.00 קונצרט הערבית של מוצאי השבת: טלמן: קונצ' ברה מג'ור, לחצוצרה, 2 אבובים, צ'מבלו ותז' כלי קשת, ראבל: סוויטה אמא אווזה, דביסי: פרלוד מנחת אחר הצהרים של הפאון, חנוך יעקובי: כנור היה לדוד, באך: קנטטה מס' 68. 20.05 אופרה פוצ'יני: טוסקה. 23.00 מוסיקה קמרית: הינדמית: סונטה לקלרנית ופסנתר, בסי במול, ברהמס: רביעיית מיתרים, מס' 1.

רשת א'

09.05 עולם המרע. 09.30 סיפורדיו — והפעם: תקנה מתוקנת, מאת אריהודי, תרגום: אהרון אמיר, מגישה: זהרירה חריפאי. 10.05 מגישים שיר. 10.09 מוסיקה לבוקר שבת. 11.05 פרופיל: דיוקן ישראלי, והפעם: עם ד"ר ארם דביר — פיסיקאי. 12.05 מישור תעורה — והפעם: אור לעיוור. 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א. ספור לשבת — והפעם: הצמה של אלונה — מאת גרדה כהן; ב. שירים הם חברים של ספורים, והפעם: 1) האריה והעכבר, 2) למה לתרנגולת כרבולת אדומה. ג. הברק והרעם — תסכית מאת טובה הרשקוביץ, ד. לקראת שידור. 15.05 שכשבת — עם בני הגדל 16.05 מילים שמנסות לגעת. 17.10 בימות וכרים. 18.00 רדידרמה — רע נראה רע נאמר, מאת סמואל בקט, תרגום ובימוי: שמעון לוי, מגישה: גילה אלמוגר (ש.ח.) 19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה. 19.30 שידורים לעולים. 22.05 שיחת חולין — דיון בענייני היום. 23.05 עכשיו ספרות — שידור שני של המוסף לספרות.

רשת ב'

07.11 זמר זמר לך. 08.05 מי ישן — תכנית לצעירים בכל הגילים, מגיש: דויד גרוסמן. 09.05 תן חיוך — מערכונים וקטעי הומור. 09.55 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ. 10.05 יומן השבוע. 11.05 הכל זהב — סימני דרך בזמר העברי. עורך ומגיש: אהוד מנור, והפעם: עם ליאור ייני ואלבום הסולו הראשון שלו משנת 1971. 12.05 חמישה בעקבות אחד. 13.10 זכרון דברים. 14.11 הבו זמר — שירים עבריים. 14.30 שירים ושערים. 17.05 ארץ חמדת. 18.06 שירים עבריים. 18.30 ממגרש הספורט. 19.05 הקול קולנוע. 20.05 יומן השבוע. 21.05 המבדיל. 21.08 ניגונים. 22.05 פרקי היום בתנ"ך. 22.10 מלווה מלכה. 23.05 השבוע שלי עם יוסף לפיד. 00.10 הוי ארצי מולדתי — שירים עבריים.

רשת ג'

07.11 צלילים למוכרות — שירי הערב. 08.05 גוונים — שירים עבריים. 10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים. 12.05 להיטים לוהטים. 14.06 כוכבים. 18.05 ענוג, שבת — שירים עבריים. 17.05 שיר בין־ערבים. 19.05 זמר שבוה — שירים עבריים. 20.05 פזמונהמון — מהדורות פזמונים. 22.05 פרח בנני — תכנית בבקשתך. 23.05 רדיוטק — פזמונים בשצף קצף.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר. 07.05 יופי של שירים — שירים עבריים. 09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה רוזון. 10.05 טוב לשמוע — תוכנית חדשה לבידור וזמר עברי מכל התקופות, מגישה: ענת דולב. 11.05 במצב הנוכחי — תמונת אקטואליה שבועית עם יוסי עבארי ודני וסלי. 12.05 הדרן — עם הנקוליסט בובי מקפרין ולהקתו, כפי שהופיע בהופעה פומבית במלון הילטון במסגרת פסטיבל הג'אז. 13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם צבי ינאי. 14.05 הכל זורם, עם דובי לנץ. 16.05 סינמה שבת — תכנית בענייני קולנוע. 17.05 אף אחד לא לבד — תכניתה של ענית בת צבי. 18.05 שנת הלידה — והפעם עם המלחין אהרון קושלה. 19.05 קריאת כיוון — תוכנית רן שבועית על ספרים וקוראים. בתוכנית הפעם על ספריו של אלכסנדר דיומא הבן: הגברת עם הקאמליות. 20.05 מסורת מסורה — במוצאי יום מנוחה. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 פזמונים לכולכם. 22.00 קונצרט שבועי: באך — קונצ'רטו לפסנתר ברה מינור, באך: מגניפיקט בדו מג'ור, [illegible] לקלרנית ופסנתר בפה מינור, בטהובן: סימפוניה מס' 6 הפסטורלית בפה מג'ור. 00.05 זימורי לילה מאוחר — חיים יקירו מארח את השחקן יהודה קשרי המגיש את השירים האהובים עליו. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

א

1.12.85
י"ח בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

„דרושים" – מישדר שני בענייני תעסוקה. המישדר יעסוק הפעם במקומות עבודה המציעים מספר גדול במיוחד של משרות, כגון המשטרה וענף הפרדסים – ענף הזקוק לאלפי עובדים זמניים בחודש דצמבר. כן יוצעו עבודות לכל דורש שגילו עד 25, בתנאי שיסכים לעבוד בכל עבודה שתוצע לו, ובכל מקום. פרק מיוחד במישדר ייוחד לבדיקת משמעות המונח „עבודה" אצל צעירים. ייבדקו נושאים כמו שכר מינימום, דמי אבטלה, עבודה ערבית וניידות עובדים. עוד יעסוק המישדר במתן עצות מעשיות למחפשי עבודה: איך להתראיין? איך לכתוב קורות חיים? איך לקרוא מודעות „דרושים"? ועוד. המישדר יועבר בשידור ישיר משלושה מוקדים: ממוקד השידור המרכזי בירושלים, בהנחיית ירון לונדון; מעיירת פיתוח בגליל, בהנחיית נתן כספי; ממפעל שמציע מספר רב של מקומות עבודה. טלוויזיה, שעה 21.45

הטלוויזיה הישראלית

17.30 ילדי הפלא: שם הפרק: זהירות, ריצ'י וחבריו באים לעזרת תחנת טלוויזיה
18.20 יש לי סיפור: מעשה בסופגנייה, מאת לוין קיפניס, מספר: מוטי ברכאן
18.32 גיבור מעולם אחר, שם הפרק: אדון הזמן (ערבית)
19.00 יומן השבוע (ערבית)
20.02 להיט בראש — מצעד להיטים עבריים על־פי המצעדים של רשת גימל וגלי צה"ל. משולבים בו גם פזמונים מלהיטי חו"ל, והוא מצולם בהשתתפות קהל. מנחים: משה מורד ושרי צוריאל
21.00 מבט לחדשות ומוסף שער ראשון
21.45 דרושים — מישדר בענייני תעסוקה
23.30 חדשות

הטלוויזיה הלימודית

08.15 תלמוד — שניים אוחזין: פשיטא חלק ב'. 08.40 מסך לספרות (יסודי): משפט הירושה. 09.00 אנגלית ו'. 09.20 השעה שלנו: הקלברי פין. 10.10 אנגלית ז'. 10.10 הגיל הרך — פרפר נחמד: חנוכה. 11.00 חשבון ה': השבר מהו. 11.15 צרפתית. 11.30 גיאוגרפיה ה'־ו': משק הקלאי בהודו. 12.00 ספרות (על יסודי) — המלט: המלכה המורעלת. 12.25 אנגלית ט'. 13.00 אנגלית י'. 14.00 כה זאת אומרת — בג"צ הסרט עוסק בבג"צ: מהות המוסד, ההליכים הנהוגים בו וערכיו לאזרחות ולדמוקרטיה. סיפור מאבקו של ראובן ראובן נער העיירה שנשללה ממנו את הרשיון למסחר ארטיקים על שפת הים. 14.30 סלם ותעלם: אהלן וסהלן. 15.00 האוניברסיטה הפתוחה: דמוקרטיות ודיקטטורות במאה ה־20 — מאו — תוהו ובוהו מאורגן; מוסיקה — כתת אמן. נקודת מבט — זוהר חוגבי. 16.00 רחוב סומסום — הצל — היום נראה באיזה משחק אפשר לשחק עם צל, נקבל שיעור איך בונים עגלה, ונשמע כיצד קיפי פורדים את עצמו. 16.30 תבונה ורגישות — פרק ג'. וילובי מותיר את מריאן אומללה ונואשת. אלינור, הננטשת לפתע ע"י אדוארד, פוגשת בלוסי סטיל ומתברר לה שאדוארד מאורס לה כבר ארבע שנים. לוסי מתחבלת תחבולות כיצד להסיר את אלינור מדרכו של אדוארד. 17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.

הטלוויזיה הירדנית

17.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 17.30 סידרה מצויירת לילדים בצרפתית. 18.00 תכנית בצרפתית. 18.45 הרפתקאותיו של בנג'י (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 שירים בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 אהר לכיליון (קומדיה אנגלית על שלומיאל). 21.00 סרטון דוקומנטרי. 21.10 דרכו של לוחם (שיטות הגנה שונות בזמן, קראטה, ג'ודו וכו'). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 מלון (סידרה אמריקאית על־פי ספרו של ארתור היילי).

טלוויזית המזה"ת

13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 בית חולים וחרה. 14.00 מועדון 700. 14.30 חדשות. 15.00 סרט. 16.30 תוכנית לילדים. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 הבית המעופף. 18.00 מטייל. 19.00 כאן טלוויזיה. 21.00 שעת משפחה. 21.30 סרט. חדשות.

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר. 07.07 בוקר טוב. וינברגר: פולקה ופוגה, מתוך שואנדה. [illegible] 07.30 שחרית מוסיקלית (+ רשת א'): צ'ייקובסקי: אלבום לנוער. היידן: טריו בפה מג'ור, לחליל, צ'לו ופסנתר, מס' 17, באך: קונצ' ברה מינור, לשני כנורות, כלי־קשת וקונטינואו. בטהובן: רביעית במי במול מג'ור, לפסנתר וכלי נשיפה. [illegible] 09.30 קונצרט בוקר: סמטנה: רביעית כלי־קשת מס' 1 בסי מינור, אנדרו לויד־וובר: רקוויאם. [illegible] קלוד בולינג: סוויטה לחליל ולשלישיית פסנתר־ג'אז. 11.57 מגישים שיר. 12.00 אמנים בסלון — [illegible] — עוגב: באך: פנטסיה ופוגה בסול מינור. [illegible] 13.00 [illegible] האאולידים, פואמה סימפונית. שוברט: סונטה בסי מג'ור, לפסנתר, בטהובן: רביעיה בפה מג'ור, לכלי־קשת, מס' 1 רזומובסקי. באך: המנחה המוסיקלית. 18.30 מוסיקה ליום ראשון: באך: קנטטה 191. דוניצטי: רקויאם. 20.05 ערב טוב: ויואלדי: קונצ' בסי במול מג'ור לארבעה כנורות ותז'. פיטר האלנדל: קונצ' גרוסו בסול מינור, מס' 1. 20.27 מגישים שיר. 20.30 הקונצרט הקמרי. בטהובן: 7 וריאציות על נושא מתוך חליל הקסם, בריטן, סונטה ברה, ברוך: סונטה בלה מג'ור. 22.25 פילון מוסיקלי. 22.30 מסורות מוסיקליות בארץ. 23.00 מוסיקה מן העבר הרחוק.

רשת א'

07.30 שחרית מוסיקלית (העברה מרשת קול המוסיקה). 09.30 מפגש — מגזין בשידור חי. 10.30 רדיו קל. 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: ספור וצליל — והפעם: הילד הרע — מאת לאה גולדברג. 11.30 השכלה ודעת לכל: צרפתית למתחילים. 12.05 שיר ופזמון: שירים מזרחיים. 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א. שירים הם חברים של ספורים, והפעם: מעשה בשלושה שפנפנים — מעשיה עממית. ב. ביישנון ובערבה: מאת הנריק סנקביץ, ג. לקראת שידור. 14.45 לילדים הגדולים: התול בשק — ילקוט כלינו. 15.30 עולם המרע. 15.55 ספר חדש. 16.05 שעה חופשית — מגזין שבועי בענייני חנוך. 17.12 מגישים שיר. 17.20 האוניברסיטה הפתוחה: מעולם הבימה. 18.06 מנחת ערב. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 המשפט העברי. 19.30 שידורים לעולים. 22.05 תפוח ועץ — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם, והפעם: איבחון פסיכולוגי כוזב. 23.00 חדשות והעברה מרשת ב'. 23.05 תפוח ועץ — המשך. 23.55 מה נשמע — פרטים על התכניות. 24.00 חדשות. 00.10 התקווה.

רשת ב'

08.05 סעו לשלום. 09.05 ביקור בית עם רבקה מיכאלי. 10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי. 12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים. 13.00 בחצי היום. 14.06 יש עניין עם גבי גזית. 15.05 רגעי קסם — שירים ישנים ואהובים. 16.10 סעו לשלום — מנחה גדעון הור. 17.10 יומן כלכלה. 17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה. 18.06 מסיבת עיתונאים — עורך ומנחה: יצחק גולן. 18.45 היום בספורט. 19.00 היום הזה. 19.35 עם ישראל — מוסף לעניינים יהודיים בעולם. 20.05 אומר כבכחין — תכנית בבקשתך לפיוטים ופרקי חזנות. 22.05 תזכורות כלי נשיפה. 21.05 צלצול שלישי — שבועון לאמנויות בשידור חי.

ד"ר סמי מרעי ב„שעה ערבית". גל"צ, 23.05

רשת ג'

14.06 לי ולך שיר וברכה. 15.05 חדש, חדיש ומחודש, עם שוש עטרי. 16.05 מוסיקה לעניין. 17.05 הצגה יוצאת. 18.06 בעצר הפזמונים הלועזיים. 21.05 אדום קתיק — שירים שלא נס ליחם, עם מרים אלתר. 23.05 הלילה הוא שירים.

גלי צה"ל

06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.10 אוניברסיטה משודרת: שיחות על המוסיקה של המאה ה־20, מרצה המלחין פרופ' יוסף טל. 07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אדולי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסיגנון ישראלי — עם אלי ישראלי. 14.05 מסך זמן. 15.45 אלף הומים — מירורה. מוזי הצבא. פרק ראשון — סידורית עם רצון ברזל (ש.ח.). 16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 17.30 כוונת — מגזין גלי צה"ל לענייני צבא וכטחון. 17.50 יומן ספורט. 18.05 רדיו ספורט — מגזין ספורט. 19.05 רדיו דריו, עם יואב קוטנר. 20.05 רחוק מן העין שירי עמים. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: שיחות על המוסיקה של המאה ה־20 (ש.ח.). 22.05 על הרכש ועל המלאך — שירים שאוהבים. 23.05 שעה ערבית — צבי שפירא משוחח עם ערבים בישראל, שיחה ראשונה עם ד"ר סמי מרעי (ש.ח.). 00.05 ציפורי לילה נודדות, עם רני קרמל. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ב
2.12.85
י"ט בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"תהילה" – סידרת דרמה ומוסיקה, עטורת פרסים, שבה למירקע בקובץ רביעי. כוכביה המוכרים, וגם שחקנים חדשים שהצטרפו אליה, מגלים טפח מחייהם וחלומותיהם של תלמידים ומורים בבית־הספר הגבוה לאמנויות הבימה בניו־יורק. הפרק הראשון: "לב חרוג־רול" (חלק א'). חבורת "תהילה" מופיע במבחר עשיר של שירי רוק נ־רול, המוכרים מביצועיהם של אמנים מפורסמים. טלוויזיה, שעה 20.02.

הטלוויזיה הישראלית
17.30 "רופא הקוטב" — סרט תעודה לילדים. רופא בעל מרפאה משוכללת, ששהה תקופה ארוכה בקרב האסקימואים וטיפל בהם, מספר על אורח חייהם.
18.00 "תקוות גדולות" — סידרה על פי ספרו של צ'ארלס דיקנס, בהפקת הבי־בי־סי. הפרק השביעי: אחותו של פיפ מתה. פיפ מחזר אחרי אסטלה. באחד הלילות מגוויץ' האסיר־הנמלט בא לפתע אל פיפ לביקור. פיפ מבין, שמגוויץ' הוא האלמוני שתמך בו.
18.35 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.02 "תהילה".
20.50 "נקודת חן" — סדרת טיולים עם אורי דביר.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 "עוברים דירה" — סדרה קומית אנגלית. הפרק השלישי: נראה כי התכניות של פרנק ושרה לא ייצאו עוד אל הפועל, וגם את משרתה החדשה שרה עלולה לאבד, ולא זו בלבד, אלא אחותה עדיין מתארחת אצלם.
22.00 "זה הזמן" — תכנית אירוח, מנחה: רם עברון.
22.50 "הוואי חמש אפס" — שם הפרק: "חברתי האויבת".
23.40 פסוקו של יום. חדשות.

הטלוויזיה הלימודית
08.15 אורחות (חטה"ב) — כלכלה: קצה החוט: כלכלון: מסים 08.40 בלי סודות — ביניים 4 09.00 אנגלית ה 09.20 חשבון פשוט ד': פירוק לגורמים 10.05 ארץ מולדת: ממשבר להתעצמות 10.30 הגיל הרך — רגע עם דורלי גם אני יכול 11.00 ערבית מדוברת 11.15 אנגלית ו' 11.30 מדעי הטבע ו"י"כ: גנו של אלדין 12.00 תלמוד — שניים אוחזין: היכי דמי, חלק 2, 12.25 אנגלית ד' 12.45 צרפתית: העשרה 13.00 אנגלית ח' 14.00 ילדים משכונת חיים — שלם ופרטים 2: הווי חייהם של הילדים משכונת חיים. מתנהל סביב המועדון, כיכר השכונה, הקיוסקאי חלוצי והמכולת — שם הם שומעים את סיפוריו של יחזקאל 14.20 גיאוגרפיה — מנהיגות וזהות: הסרט מתאר את החיים במצרים ומציג את בעיותיה בתחום החינוך, החקלאות, התעשיה וכו'. 14.45 FOLLOW ME קורס באנגלית מדורגת למבוגרים 15.00 קסים קסם — סירות 15.25 קולרגול — פרק 45: קולרגול באוסטרליה 15.55 בלי סודות — ב"ש: אלפי מציג את הצלילים ג.ש. על אף הצלילים הצורמים גנג, גגר וגגו, מצליחים לשתף פעולה ולבסוף, כולם שרים על הדברים הקטנים שעושים אותם שמחים 16.00 יערות שבים — סרט על העולם המרתק שבמעמקי הים 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: רפי רשף.

משתתפי "תהילה" בהופעה מחודשת. טלוויזיה, 20.02

הטלוויזיה הירדנית
17.20 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3) 18.00 תכנית בצרפתית 18.20 סידרה לנוער (רק בערוץ 3) 19.00 חדשות בצרפתית 19.15 מגזין ספורט צרפתי 19.30 חדשות בעברית 20.30 שלושה למעלה ושניים למטה (קומדיה אנגלית) 21.00 סרטון דוקומנטרי 21.10 ברג'ראק (סידרת מתח אנגלית המתרחשת על אי התעלה ג'רזי) 22.00 חדשות באנגלית 22.10 סידרה דוקומנטרית עם שחקנים על אישים מפורסמים.

טלוויזית המזה"ת
13.00 אחרון הפראים 13.30 חיים אחרים 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות 15.00 סרט 16.30 ספיידרמן 17.00 המפקח גרג'ט 17.30 ספר הספרים 18.00 ימים מאושרים 18.30 לברן ושירלי (סידרה) 19.00 חדשות 20.00 מאגנום (סידרת מתח) 21.00 חיים אחרים 21.30 כדורגל מועדון 700, חדשות.

רדיו

קול המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר" 07.07 "בוקר טוב" 07.30 "שחרית מוסיקלית" (+ רשת א'). 09.30 "קונצרט בוקר". 11.57 "מגישים שיר" 12.05 "מאוצר הסרטיה" — דמיטרי סיטקובצקי (כנור) ויקטור דרביאנקו (פסנתר): מנדלסון: סונטה בפה מג'ור ברהמס: סונטה מס' 3, ברה מינור, אופ' 108 קרייזלר: פרלוד ואלגרו בסגנון פוניאני 13.00 "קונצרט צהרים". 15.00 "מילון מוסיקלי" 15.05 "מוסיקה ויוה": תכנית שיוחדה להקלטות של שירה ומוסיקת דאדא. של אנסמבל אקסווקו. הקלטה של רדיו ברלין החופשית קורט שויטר: שירה קונקרטית, אריק סאטי: שירי אהבה, מאן ריי: סיפור רם. טריסטאן צארה: שיר כושי. ג'והן קייג': האלמנה הנהדרת של 18 אביבים, הנס ארפ, וולטר סרנר, טריסטאן צארה: "סיפורים סימולטנים", מאוריציו קאגל: הללויה. מישל ספור: "הכל נודר סביב לד"ר.", אריק סאטי: "אני רוצה אותך", "גבורת האימפריה", ר' הילסנבק, מרסל ז'נקו, טריסטאן צרה: "האדמירל רוצה לשכור בית" 16.00 "קונצרט מנחה": באך: סוויטה מס' 5 לתז', מוצרט: קונצ' מס' 3, בסול מג'ור, ק' 216, לכנור ותז', ברהמס: חמישיה לקלרנית וכלי־קשת, אופ' 115, בסי מינור, מאהלר: סימפוניה מס' 5, ברו דיאז מינור 18.30 "קונצרט מהקלטות הסימפ' י"ם. 20.05 "ערב טוב": היידן: סימ' מס' 22, במי במול מג'ור, "הפילוסוף" 20.27 "מגישים שיר" 20.30 "מאולמי הקונצרטים בעולם". 22.25 "מילון מוסיקלי" 22.30 "מן המקורות" — "מעוז צור" — מקורו של השיר ראיון עם פרופ' חנוך אבן־ארי 23.00 "דפי פסנתר": שומאן: קטעי פנטסיה, שומאן: פנטסיה בדו מג'ור.

רשת א'
07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה") 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי 10.30 "רדיו קל" 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "ספור אני שומע" והפעם: לימוד שיר לחנוכה 11.30 "השכלה ודעת לכל": "בריאות — הבחירה בידיך" 12.05 "פעמי המזרח" 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים. 15.00 לילדים הגדולים: "המשך יבוא" — שעשועון בשידור חי 15.25 "הכדור עגול" — ספורט לנוער: עם דני רבורין. 15.55 "מאוצר הספרים". 16.05 "רדיודרמה" — "גטו" מאת יהושע סובול, חלק שני (ש.ח.) 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "הטלאי הצהוב" — והפעם: "תגובת העולם החופשי היהודי לשואה", פרופ' יהודה באואר. 18.06 "מינחת ערב". 18.47 פרקי היום בתנ"ך: 19.05 "עיונים בפרשת השבוע". 19.30 שידורים לעולים. 22.05 "קשר לילי" — מאזינים מתחלקים בחוויות ומחרשים קשה.

רשת ב'
08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית" עם רבקה מיכאלי. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 13.00 "בחצי היום". 14.06 "יש עניין" — עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" - שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הוד. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 שירים עבריים. 18.45 היום בספורט. 19.00 "היום הזה". 19.35 "דין ודברים" — מגזין לענייני חוק ומשפט. 20.05 "מצעד הזמירות". 22.05 "פינת הג'אז". 23.05 "שער מולדת" — והפעם: עם איה (לובה) אליאב. (ש.ח.) 00.10 "הוי ארצי מולדתי" — שירים עבריים.

רשת ג'
14.06 "לי ולך — שיר וברכה". 15.05 "חדש, חריש ומחורש", עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית" 18.06 "אתם זוכרים את השירים". 20.05 "קצת אחרת" — פופ מתקדם, עם אורלי מורג. 22.05 "משלנו" — שירים עבריים; 23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל
06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: יסודות הרציונאליזם המודרני בפילוסופיה: מרצה: פרופ' ירמיהו יובל. 07.07 שבע אפס שבע, עם אלכס אנסקי. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם — עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסיגנון ישראלי — עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 "אלף הימים" — סדרה מחיי הצבא בעיבודו ובבימויו של רן רונן. על פי "לילה ראשון בלי אמא" של יגאל לב. פרק שני: "הקרב על הכבוד" (ש.ח.) 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 17.30 משהו עולמי — מגאזין גלי־צה"ל לענייני חוץ. 17.50 יומן ספורט. 18.05 שעה קלה על כלכלה. 19.05 "רדיו רדיו". 20.05 "משלנו". 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: יסודות הרציונאליזם המודרני בפילוסופיה (ש.ח.) 22.05 על הדבש ועל הכיפאק. 23.05 שירוך חוזר. 00.05 ציפורי לילה. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ג
3.12.85
כ' בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

הטלוויזיה הישראלית
17.30 "הדבורה מאיה" — הארינמל לוכד דבורת דבש, וגם את הטרמיטים הוא מנסה להפיל במלכודת. מאיה נחלצת לעזרת כולם
18.00 באותו עניין — סידרה שבועית המעלה בעיות של תלמידי תיכון בדרך של פסיכודרמה ומשחקי תפקידים. מנחה: יעקב נאור
18.32 סרטים מצויירים
18.45 רוצה פתרון — תלמיד תיכון. תלמיד תיכון שנאלץ לשאת קרובת משפחה טוען שהוא צעיר מדי לכך (ערבית)
19.00 מפגש בין תרבויות. פרק רביעי — סין ואירופה
19.30 חדשות (ערבית)
20.02 שלושה בדירה אחת: שם הפרק: תעתועי תאומים. כדי לקנות את לבה של ורוניקה, אחייניתו של פרלי, ג'ק מציג את עצמו בתור אחיו התאום, קאובוי מטקסס
20.30 כולבוטק
21.00 מבט לחדשות
21.40 מבט שני
22.20 המלך ליר — מחזהו של שייקספיר, בהפקה מיוחדת לטלוויזיה, חלק שני. לורנס אוליבייה משחק את תפקיד המלך ליר, ועמו השחקניות דיאנה ריג, דורותי טוטין ואנה קאלדר־מרשל בתפקידי בנותיו, והשחקנים ליאו מקר קרן, ג'ון הארט, ג'רמי קמפ. כולם שחקני תיאטרון וקולנוע אנגלים מפורסמים
23.40 פסוקו של מקום — עמק דותן
חדשות

הטלוויזיה הלימודית
08.15 חשבון פשוט ד': ראשוניים ופריקים. 08.40 בלי סודות: ג־ש. 09.00 אנגלית ה'. 09.20 מדעי הטבע ה"ר: הדם. 10.10 אנגלית ו'. 10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום. 11.00 צרפתית. 11.15 חשבון ה': תיבת נח. 11.30 גיאוגרפיה ד"ט: פני כדור הארץ. 12.00 ארץ מולדת: היציאה מן החומות. 12.25 ספרות (על יסודי): אדיפוס המלך. 13.00 מוסיקה ע"י — העשרה: המשולש המוסיקלי. 14.00 ממלכתם האחרונה של הפילים: הסרט מתאר את החיים בעמק נהר הלואנגווה שבאפריקה, ובעיקר את חיי הפילים החיים על גדותיו. 15.00 רחוב סומסום "סוד החצוצרה": קיפי מנסה לפתור את סודו של אופניק, מתאמץ לדבר על חשיבות הרוצה ומלמד אותנו את המושגים למעלה ולמטה. 15.30 קשת וענן —, החשמונאים: הכרת הרקע ההסטורי של חג החנוכה: השלטון היווני בארץ ישראל, התרבות ההלניסטית והסיבות למרד, המאבק של היהודים מול ההתיוונות. 16.00 פרפר נחמד — בחורף: עפרה ודודו משחקים במשחקי רוח כדי להמחיש שלרוח יש בכוחה להזיז ולהניע דברים. בך ואווה מקדמים את פני החורף. 16.30 איזיס — פרק 17: מצחיקנית — קרי השמנה מלולה בעצמה ומנסה להתחבב על הכל ולמשוך תשומת לב כדי לרכוש ידידים. אלא שבאחד מתעלוליה היא נקלעת לסכנה. איזיס וקפטן מארבל מתגייסים לעזרתה. 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: רפי רשף.

הטלוויזיה הירדנית
17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 18.00 ספרים ואותיות (תכנית בצרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 המופע של לוסי ארנז (מופע טלוויזיוני אמריקאי מפורסם). 21.00 סרטון דוקומנטרי. 21.10 סידרה חדשה. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי מלא.

טלוויזית המזה"ת
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 הבית המעופף. 18.00 תוכנית בלידור. 19.00 חדשות. 20.00 ריפטייד. 21.00 חיים אחרים. 21.30 סימון וסימון. 22.30 זאב אוויר. חדשות.

רדיו

קול המוסיקה
06.02 צלילי בוקר. 07.07 בוקר טוב: היידן: סימפוניה מס' 26, ברה מג'ור. 07.30 שחרית מוסיקלית (+ רשת א'). לולי: סוויטה לבלט, מוצרט: רביעיה בפה מג'ור, לאבוב וכלי־קשת, ק' 370, בטהובן: קונצ' מס' 4, בסול מג'ור, לפסנתר ותז', שומאן: סימפוניה מס' 4, ברה מינור. 09.30 קונצרט בוקר: מיו: סוויטה עליזי קורט, לכלי נשיפה, ברהמס: סרנדה מס' 2, בלה מג'ור, גריג: סוויטה מס' 2, מתוך פר גינט, שוברט: מוסיקה לבלט מתוך רוזמונדה, מיו: השור על הגג, שוסטקוביץ': הטרדין. 11.57 מגישים שיר. 12.05 מוסיקה קמרית: באך: סונטה ברו מינור, מס' 1079 ר', באך, בטהובן: שלישיה בסי במול מג'ור, יורק באואן: סונטה לאבוב ופסנתר. 13.00 קונצרט צהרים: צ'ייקובסקי: אלבום לנוער, היידן: טריו בפה מג'ור, לחליל, צ'לו ופסנתר, מס' 17, באך: קונצ', ברה מינור, לשני כנורות, כלי קשת וקונטינואו, בטהובן: רביעיה, במי במול מג'ור, לפסנתר וכלי קשת, דבוז'י: סרנדה למיתרים, בסי מג'ור. 15.00 מילון מוסיקלי. 15.05 ממרוץ התקליטיה. 16.00 קונצרט מנחה: ברהמס:

ויליאם שייקספיר – "המלך ליר" (חלק ב'), טלוויזיה, 22.20

סרנדה מס' 1 אופ' 11. סליירי: קונצ' לפסנתר בסי במול מג'ור, דיליוס: שירים, סן־סנס: סימפ' מס' 3. 18.30 אתנחתא: ויקטור דרביאנקו — פסנתר: צ'ייקובסקי: חודשי השנה, מוסורגסקי: תמונות בתערוכה. 20.05 ערב טוב: באך: טוקטה ברה מג'ור, לצ'מבלו, שופן: פולונז במי במול מינור. 20.27 מגישים שיר. 20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו: עשור לזמרי קאמרן — ויואלדי: מגניפיקט בסול מינור לסולנים, מקהלה ותז', יוסף טל: חלום העיגולים (ביצוע בכורה), בטהובן: מיסה בדו מג'ור אופ' 86. 22.25 מילון מוסיקלי. 22.30 פעם ועוד: דייויד דל טרדיצי: קטעי פנטסיה (ג'ורג' בנט — פסנתר). 23.00 החצוצרות יריעו עם שחר — סיפורו של גוסטאב מאהלר. 12. היצירה והחיים (פרק סיכום).

רשת א'
07.30 שחרית מוסיקלית (העברה מרשת קול המוסיקה). 09.30 מפגש — מגזין בשידור חי. 10.30 רדיו קל. 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: שידורים לחינוך המיוחד. 11.30 השכלה ודעת לכל: קהילות ישראל, והפעם: ברזיל. 12.05 פעמי המזרח. 14.06 לבת ולבן ולכל המתעניין — תכניות לילדים: א. טוב לי בקבוץ — סדרת ספורים מאת ברוריה וולס. ב. מספורי רון משומרון — ארזון, עצמאות והשודדים — מאת מיכאל דשא. ג. גר אצלנו מלאך — ספור מאת יעקב שביט. 14.45 לילדים הגדולים: חתול בשק — ילקוט כליבנו. 15.25 השכלה ודעת לכל — מרחבא — שעורים בערבית. 15.55 ספר חדש. 16.05 פגישת מחזור — בוגרי מחזור י"ז של ניצולי השואה במקוה ישראל (ש.ח.). 17.12 מגישים שיר. 17.20 האוניברסיטה הפתוחה: מגלות לקוממיות. 18.06 מינחת ערב — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 שעור בתלמוד. 19.30 שידורים לעולים. 22.05 שנינו ביחד וכל אחד לחוד — והפעם: התמודדות עם לקויים בפריון.

רשת ב'
08.05 סעו לשלום. 09.05 ביקור בית, עם רבקה מיכאלי. 10.10 כל צבעי הרשת — מגזין יומי. 12.10 גל פתוח — חדשות ופזמונים. 13.00 בחצי היום. 14.06 יש עניין, עם גבי גזית. 15.05 רגעי קסם — שירים ישנים ואהובים. 16.10 סעו לשלום — מנחה: גדעון הוד. 17.10 יומן כלכלה. 17.30 על מספרים ואנשים — מגזין המשק והחברה. 18.06 אצבע על הדופק — שבועון בענייני בריאות ורפואה. 18.45 היום בספורט. 19.00 היום הזה. 19.35 עולם חדש — מגזין חדשות לענייני האדם וסביבתו. 20.05 פרקי חזנות כבקשתך — מזמור שיר. 22.05 שבשבת עם בני הגדל. 23.05 קפה ראשון חידונים מגוונים עם שמוליק רוזן.

רשת ג'
14.06 לי ולך — שיר וברכה. 15.05 חרש, חדש ומחודש, עם שוש עטרי. 16.05 מוסיקה לעניין. 17.05 הצגה יומית. 18.06 מקום בצמרת — מצעד הפזמונים הישראליים. 21.05 אדום עתיק — שירים שלא [illegible]. 23.05 פניני ג'אז — עם לאה ליאור.

גלי צה"ל
06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: גיאולוגיה: עולם של תצפיות ומסקנות — פרופ' עמנואל מזור. 07.07 שבע אפס שבע, עם איתן ליפשיץ. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 אלף הימים — סידרה מחיי הצבא. פרק שלישי: מסע ג'יבוש (שידור שני). 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי צה"ל. 17.30 כוונת — מגזין גלי צה"ל לענייני צבא ובטחון. 17.50 יומן ספורט. 18.05 שעה קלה על כלכלה. 19.05 רדיו רדיו, עם יואב קוטנר. 20.05 לא רק רוק. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: גיאולוגיה — עולם של תצפיות ומסקנות (ש.ח.). 22.05 על הדבש ועל הכיפאק. 23.05 אהבה קלאסית עם מנחם צידון. 00.05 ציפורי לילה — עם יובל מסקין. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ד
4.12.85
כ"א בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"ימיו המאושרים של אבי" – סרט הונגרי שהופק ב־1979, וזכה בפרס הביקורת בפסטיבאל הסרטים בברלין. זאת בשל הדרך הנועזת שבה הוא מתאר את החיים בהונגריה בשנים הראשונות לשלטון המשטר הקומוניסטי שם. את הסרט ביים שאנדור שימו והוא במידה רבה אוטוביוגראפי; זכרונותיו מהתקופה שבה אביו, בעל־מלאכה במפעל עצמאי קטן, נחשד בבורגנות ובניצול מעמד העובדים. הסרט מטפל גם בדרך אנושית מאוד בבעיות הפוליטיות של התקופה, ולקראת סופו מודה הבימאי לראשונה בגלוי בקיומם של מחנות כפייה בגוש המזרחי. טלוויזיה, שעה 22.05.

הטלוויזיה הישראלית
17.30 "שמיניות באוויר" — משדר שבועי בשידור ישיר, מנחים: דליק ווליניץ וטוליפ.
18.32 "תמונת מצב" תכנית שבועית בענייני השעה (ערבית).
18.45 "חידושים והמצאות" בישראל. 1. שיקוף ממוחשב, ואברים אחרים בגוף. 2. דואר אלקטרוני.
19.00 "בין האזרח לרשות" — תכנית העוסקת בתלונות של אזרחים כלפי הרשות (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית)
20.02 "סיפורי בדים" — תכנית שבועית. יונה אליאן סוקרת את הסרטים החדשים בישראל ומארחת אנשי קולנוע מן הארץ ומחו"ל.
20.30 עשר שאלות מתוך אלף" — אנשי חינוך ורוח מבית מדרשו של הרב קוק זצ"ל משוחחים על בעיות השעה. מנחה: בני גל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 "מוקד"
22.05 "ימיו המאושרים של אבי" — סרט קולנוע.
23.35 פסוקו של יום. חדשות.

הטלוויזיה הלימודית
08.15 ארץ מולדת: ממשבר להתעצמות. 08.40 אנגלית ו'. 09.00 מדעי הטבע יסודי: מתנת הטבע הדרים. 09.20 אנגלית ז'. 10.10 מדעי הטבע ה"ר: הדם — מהמערכות הקולטות אל התאים. 10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד. 11.00 חשבון ו': המלך ואט. 11.15 HELLO ISRAEL 11.30 OUR HOME GROWN HOLIDAY — קשת וענן. פרסומי ניסא. 12.00 אנגלית ח'. 12.25 אנגלית י'. 13.00 מדעי הטבע (חטיבה עליונה). 14.00 עולם הולך ונעלם — הדרווישים: צוות הטלוויזיה של חברת גרנדה מבקר בכפר של הדרווישים, על גבול איראן — עיראק ומתעד את טכסיהם המוזרים: אכילת זכוכית, חיתוך גופם בחרבות ושאר עינויי גוף — כולם בשם הדת. 15.00 האוניברסיטה הפתוחה: אמנות בעידן הטכנולוגי — אקספרסיוניזם: נקודת מבט — תנועה. 16.00 בלי סודות — ביניים 3 — בלש גשש מתחבר עם ספסל בגן ואח"כ מסתבר שהיום במסעדה מגישים רק מרק. 16.25 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים. 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: גדעון רייכר.

הטלוויזיה הירדנית
17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.45 עם כפית כסף בפה (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות באנגלית. 19.15 תיאטרון הבולוור הצרפתי. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה בדירה (קומדיה אמריקאית). 21.00 קשרים (סידרה דוקומנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקאית).

טלוויזית המזה"ת
13.00 אחרון הפראים. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 16.30 ספיידרמן. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 ספר הספרים. 18.00 באק רוג'רס. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 חיים אחרים. 21.30 רמינגטון סטיל. 22.30 קגני ולייסי. חדשות.

רדיו

קול־המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר". 07.07 "בוקר טוב": מוצרט: דיברטימנטו, בסי במול מג'ור, ק' 253, שופן: מזורקה בסי במול מג'ור, מס' 1. 07.30 "שחרית מוסיקלית" (+רשת א'). 09.30 "קונצרט בוקר": מוצרט: סונטה במי מינור, לפסנתר וכנור, בטהובן: שביעייה, במי במול מג'ור, אופ' 20, צ'ייקובסקי: קונצ' מס' 1, לפסנתר ותז', מאהלר: "קרן הפלא של הנער", באך: טוקטה ופוגה, ברה מינור. 11.57 "מגישים שיר". 12.05 "אמנים באולפן": 1. לוסיאן פלסר־גיטרה: באריוס־מנגורה: 4 קטעים, בריטן: נוקטורנאל 2. גבריאלה גולדנקל (סופרן) רות מגזה (פסנתר): שירים מאת גריג וצ'ייקובסקי. 13.00 "קונצרט צהרים": [illegible] 15.00 "מילון מוסיקלי". 15.05 "מוסיקה כאן ועכשיו": [illegible] 16.00 "קונצרט מנחה": [illegible] 18.30 "מאולמי הקונצרטים בעולם". 20.05 [illegible] "מגישים שיר". 21.00 "אופרה של יום רביעי" — ג'ורדאנו: אנדרה שנייה. 22.55 "מילון מוסיקלי". 23.00 "צלילי לילה": ויואלדי: קונצ' ל־2 מנדולינות ותז' כלי־קשת בסול מג'ור. מוצרט: "עם־תסאליה" — אריה לאופרה "אלצ'סטה" של גלוק. בטהובן: סונטה לפסנתר, מס' 8, בדו מינור, "הפתטית". ויואלדי: קונצ' ללאוטה, כנור וקונטינואו. ברה מג'ור.

רשת א'
07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה"). 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי. 10.30 "רדיו קל". 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "ואלה תולדות" — והפעם: "גבורי מודיעין הקטנים" — מאת ניסים גמליאלי. 11.30 "השכלה ודעת לכל": "שנות חיינו הראשונות". 12.05 "מהווי המזרח". 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: "מי ישת" מגיש: דויד גרוסמן (ש.ח.) א) "שמונה בעקבות אחד" — מאת ימימה טשרנוביץ־אבידר: ב) "אור ואלכסנדרה" — סיפור בהמשכים: ג) ספורים פינת עתות, שיחות ושירים. 15.00 "חתולופון" — עם מומחים באולפן. 15.55 "מאוצר הספרים". 16.05 "מועדון "עטן הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר. 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "הידרוגיאוכימיה" — מאחורי הקלעים של מי־התהום. 18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 סיכום ההלכה היומית. 19.30 שידורים לעולים. 22.05 "חבר מאותו כוכב" — תכנית היכרויות רדיופונית בשידור חי.

סצנה מתוך סרט הקולנוע "ימיו המאושרים של אבי". טלוויזיה. 22.05

רשת ב'
08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית", עם רבקה מיכאלי. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 13.00 "בחצי היום". 14.06 "יש עניין" עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" — שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הוד. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 "ורקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן. 18.45 היום בספורט. 19.35 "היום הזה" מוסף לענייני צבא ובטחון. 20.05 "מבט לפולקלור": והפעם: המוסיקה בחברה החסידית — מופע סומכי, בצוותא ירושלים. 21.05 "שיר לדרך". 22.05 "בימה ומסך" — קטעים מתוך מחזות מוסיקליים וסרטים. 23.05 "בנוף ראשון" — והפעם: עם דוד פרלוב (שידור שני). 00.10 "הוי ארצי מולדתי" — שירים עבריים.

רשת ג'
14.06 "לי ולך — שיר וברכה". 15.05 "חדש, חריש ומחודש", עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית". 18.06 "היה הוי" — מצעד להיטים ישנים. 20.05 "עם כל הנשמה" — עם משה מורה. 22.05 "משלנו" — שירים עבריים. 23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל
06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: זכויות האדם במסורת ישראל, מרצה: השופט חיים כהן. 07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי. 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו, עם רפי רשף. 11.05 טעם של פעם, עם אורלי יניב. 12.05 להיט לתאבון. 13.15 בסגנון ישראלי, עם אלי ישראלי. 15.05 פסק זמן. 15.45 אלף הימים — סידרה מחיי צבא. פרק רביעי: מסע ניווט (ש.ח.). 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי־צה"ל. 18.05 שלוש, ארבע לעבודה. 19.05 "רדיו רדיו", עם יואב קוטנר. 20.05 מצעד הפזמונים הלועזיים. 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת: זכויות האדם במסורת ישראל (ש.ח.). 22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. 23.05 אני אתר לא לבד — תוכניתה של מגינה בת־צבי. (ש.ח.) 00.05 ציפורי לילה עם קובי סורן. תוכנית מוסיקאלית בנימה אישית. 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

יום ה
5.12.85
כ"ב בכסלו תשמ"ו

טלוויזיה

"כסו את פניה" – סידרת מתח חדשה. איש הסקוטלנד־יארד, הבלש הבכיר אדם דאלגליש נרתם שוב לפענות פרשת רצח: הפעם מדובר בסוחר סמים שנמצא מת במרתף ספרייה, שם עבד. כנראה, לצורך הסוואה. חקירותיו של דאלגליש מובילות אותו אל בית משפחת מקסי. החיים בבית זה רחוקים מלהיות נורמליים, אף שהכל, כלפי חוץ, נראה מכובד ביותר. הסידרה מבוססת על רב־מכר שכתב פי די ג'יימס, בעיבודו של רובין צ'פמן. רוי מארסדן מופיע גם כאן בדמותו של אדם דאלגליש (הסדרות הקודמות בהן כיכב בתפקיד זה: "תכריכים לזמיר" ו"מותו של עד מומחה"). פרק ראשון: עדת המפתח בפרשת הרצח היא סאלי ג'אפ, צעירה לא־נשואה ואם לתינוקת, שבאה לגור בבית משפחת מאקסי כדי לעזור בניהול משק הבית. טלוויזיה. ב־22.35.

הטלוויזיה הישראלית
17.30 "סיפורים בראש" — תכנית שבועית. הפעם יוצגו הספרים האלה: "הילד משמה", מאת תמר ברגמן; "סופה בין הדקלים", מאת סמי מיכאל; "ידיים עובדות", מאת אשר בינג; "נשים קטנות", מאת ל. מ. אלקוט.
18.00 "חבובטוף" — סדרת סרטים מצויירים
18.32 "מועדון הטף" הגמד הצהוב — בתכנית נשמע אגדה על הגמד הצהוב שהכריח את הנסיכה המפונקת להינשא לו.
19.00 "מפגש" תכנית דיון שבועית בענייני השעה (ערבית)
19.30 חדשות
20.02 מבט ספורט
20.45 לקראת שידור
21.00 מבט לחדשות
21.30 "רפואה לעם" — סרט תעודה. הסרט צולם בדרום־מערב סין והוא מתעד את השיטות הרפואיות בסין, בערים וגם בכפרים. השיטות מגוונות. הרבה יותר ממה שאנו, אנשי המערב, יודעים על המקובל שם. צוות הבי־בי־סי מביא בסרט מידע חדש על מרשמי הרפואה לבריאות העם הסיני.
22.20 "כתוב בעיתון" — תכנית שבועית שעניינה ביקורת העיתונים בישראל. מגיש: מאיר שלו.
22.35 "כסו את פניה" — סדרת מתח חדשה.
23.25 "סוף ציטוט" — תכנית בענייני ספרות. מנחה: ירון לונדון.
00.05 פסוקו של יום חדשות

הטלוויזיה הלימודית
08.15 קשת וענן: החשמונאים. 08.40 בלי סודות: ביניים 4. 09.00 ארץ מולדת: היציאה מן החומות. 09.20 מדעי הטבע ותטה"ב: במצולות אוקיינוס האויר. 10.10 אנגלית ה'. 10.30 הגיל הרך: רחוב סומסום. 11.00 אנגלית ו'. 11.15 ערבית מדוברת. 11.30 מדעי הטבע (חטיבה עליונה): D.N.A שפת החיים. 12.00 אנגלית ח'. 12.25 ההסטוריה על־יסודי־העשרה: ראשית עידן התגליות. 13.00 אנגלית ט'. 14.00 הסיפור האמריקני הקצר — כמעט גבר: נער כושי בשם דיוויד רוצה להוכיח את גבריותו באמצעות האקדח. עקב כך הוא מסתכסך עם מעבידו ועם משפחתו, יורה בטעות בפרידה האהובה עליו ולבסוף בורח מהבית כאשר איננו מסוגל לשאת בתוצאות. 14.40 צרפתית — LE ENTREE — JEUNE ET LE TRAVAILLE LIBRE. 15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה. 15.20 עוד סיפור, 15.30 נילס הולגרסון — פרק 23: המפגש עם ברבורי השחר: נילס ואווזי הבר באו לעזרת ברבורי השחר שקיניהם נהרסו בשטפון. ברבורי השחר הגאוותנים לא שמחו לקראתם ותגרה גדולה פרצה ביניהם. תוכניתו של שושו השועל הערמומי לתפוס את נילס לא הצליחה והם המשיכו בדרכם ללפלנד. 16.00 הדרות — בשידור חי. 17.00 ערב חדש — מגאזין בשידור חי, מנחה: דן מרגלית.

הטלוויזיה הירדנית
17.10 סרטים מצויירים (גם בערוץ 3). 18.00 תכנית בצרפתית. 18.25 הסכנה הזורעת הכל (רק בערוץ 3). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 חדר מיון (קומדיה עם השחקן אליוט גולד). 21.00 זירת הפשע (סידרת מתח עם ארסון וולס). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי מלא.

טלוויזית המזה"ת
13.00 חיות, חיות, חיות. 13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 סרט. 17.00 המפקח גרג'ט. 17.30 הבית המשפחה. 18.00 לוסי. 18.30 סטורס. 19.00 חדשות. 20.00 הדוסקל המקריאים. 21.00 חיים אחרים. 21.30 שישים דקות. 22.30 המירוץ אחרי הגלימה. מועדון 700, חדשות.

רדיו

קול־המוסיקה
06.02 "צלילי בוקר". 07.07 "בוקר טוב". [illegible] רביעית כלי־קשת, מס' 1 בסי מינור. אנדרו לויד־וובר: רקויאם. פורה: בלדה לפסנתר ותז'. קלוד בולינג: סוויטה לתז' קמ' ולשלישיית פסנתר־ג'אז. 20.05 "ערב טוב": טלמן: סונטה בפה מג'ור, לחלילית וגיטרה, סטפני אוגוסטיני: שתי אריטות: "בואי אהובה", "הרועה". טלמן: שני פרקים (אנדנטה ופרסטו) מתוך סונטה בתודית ברה מג'ור, לחלילית וקונטינואו. 20.27 "מגישים שיר". 20.30 קונצרט התז' הסימפ' י"ם (שידור חי מתאטרון ירושלים): מוצרט, הפתיחה "חליל הקסם" קונצ' בסי במול מג'ור, לפסנתר ותז' ק' 456 רחמנינוב: סימפוניה מס' 2. 22.55 "מילון מוסיקלי". 23.00 "דור הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות הסטוריות: "סינוני בקונצ'רטי הגדולים" — תכנית שניה. הנדל: סונטה ברה מג'ור, אופ' 1, מס' 13. (עם ניקיטה מגלוף־פסנתר). בטהובן: קונצ' לכנור ותז', ברה מג'ור, אופ' 61 (התז' הסימפ' הבריטית/ברונו ולטר).

רשת א'
07.30 "שחרית מוסיקלית" (העברה מרשת "קול־המוסיקה"). 09.30 "מפגש" — מגזין בשידור חי. 10.30 "רדיו קל". 11.10 השידור היומי לבתיה"ס: "ידעתי ספר", והפעם: "הכור העתיק" — מאת א.ל. שטראוס. 11.30 "השכלה ודעת לכל": "נילאי הנן". 12.05 "ליבי במזרח". 14.06 "לבת ולבן ולכל המתעניין" — תכניות לילדים: א) "טוב לכתוב" — עידוד המאזינים הצעירים לכתיבה יוצרת: ב) "מעשה בלולי ה..." — מאת דבורה עומר. 14.45 לילדים הגדולים: "מתולקס" — מבחר מתכניות "חתול בשק". 15.25 עוזיה אלון מספר על נוף הארץ. 15.10 "קתדרא" — בבית רדיו — והפעם: ד"ר תמר ברוניץ־קרון — "על טבר והפסיכוטרפיה". 15.53 "ספר חדש". 16.05 "צופת המזרח התיכון". 17.12 "מגישים שיר". 17.20 "האוניברסיטה הפתוחה": "צרפתית למתחילים". 18.06 "מינחת ערב" — משדר יומי להווי דתי ומסורת. 18.47 פרקי היום בתנ"ך. 19.05 "שער בתניא". 19.30 שידורים לעולים. 22.05 "חלומות באספמיה".

ג'ון ווין, רוי מרסדן וקים תומסון, בסידרת המתח "כסו את פניה", טלוויזיה. 22.35

רשת ב'
08.05 "סעו לשלום". 09.05 "ביקור בית", עם רבקה מיכאלי. 10.10 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי. 12.10 "גל פתוח" — חדשות ופזמונים. 13.00 "בחצי היום". 14.06 "יש עניין", עם גבי גזית. 15.05 "רגעי קסם" — שירים ישנים ואהובים. 16.10 "סעו לשלום" — מנחה: גדעון הוד. 17.10 "יומן כלכלה". 17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה. 18.06 "יש שאלות" — עם יצחק אלון. 18.51 היום בספורט. 19.00 "היום הזה". 19.35 השבוע בכנסת. 20.05 "שורשים" — מגזין לענייני פולקלור ועדות. 21.05 "צעקים ושקטים" — שירים ביידיש, והפעם: שירים על מקומות ועיירות. 23.05 "בינינו לבין עצמנו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי.

רשת ג'
14.06 "לי ולך — שיר וברכה". 15.05 "חדש חריש ומחודש", עם שוש עטרי. 16.05 "מוסיקה לעניין". 17.05 "הצגה יומית". 18.06 "קוליטר" — שבועון פופ. 20.05 "מופע רוק", עם דליה כהן. 20.05 "משלנו" — שירים עבריים. 23.05 "הלילה הוא שירים".

גלי צה"ל
06.00 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים. 06.30 אוניברסיטה משודרת: [illegible] 07.07 שבע אפס שבע [illegible] 08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית. 09.05 נכון לעכשיו [illegible] 11.05 טעם של פעם [illegible] 12.05 להיט לתאבון. 13.05 בסגנון ישראלי [illegible] 15.05 פסק זמן. 15.45 אלף הימים [illegible] 16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים. 16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור. 17.00 יומן גלי צה"ל. 17.30 [illegible] 17.50 יומן ספורט. 18.05 שעה קלה על כלכלה. 19.05 רדיו רדיו [illegible] 21.00 מבט לחדשות. 21.30 אוניברסיטה משודרת [illegible] 23.05 [illegible] 00.05 ציפורי לילה [illegible] 02.05 לא רוצים לישון. 05.05 צלילי בוקר.

שחמט

קרבות ותחרויות

אבי אמיר

הונגריה ניצחה את ברית המועצות

הפתעה גדולה נפלה בסבוב החמישי של אליפות העולם בשחמט, הנערכת בלוצרן שבשוויץ לאחר שהונגריה ניצחה את ברית המועצות 2.5:3.5. חמשה משחקים הסתיימו בתיקו. בהם המשחק: קרפוב — פורטיש שהחל בהגנה הנימצו־הודית. ליד הלוח הרביעי ניצח אלוף הונגריה לשעבר יוסף פינטר את אלכסנדר בלייאבסקי. לאחר ששלושה משחקים הסתיימו בתיקו הציעו הסובייטים „עיסקת חבילה" להונגרים — להסכים לתיקו גם בשלושת הלוחות האחרים אך ההונגרים סירבו. זהו ניצחונה השני של הונגריה על ברית המועצות. בעת האחרונה. באולימפיאדת בואנוס איירס ב־1978 ניצחה הונגריה את ברית המועצות וזכתה אז במקום הראשון.

יום קודם לכן ניצחה הונגריה את אנגליה גם כן בתוצאה 2.5:3.5. אנגליה הפסידה גם לרומניה 3.5:2.5. במפגש זה הפתיע תיאודור גיצסקו הותיק בנצחו את נייג'ל שורט. במפגש בו ניצחה ברית המועצות את צרפת גבר קרפוב על ספאסקי. זה האחרון סיים בתיקו עם המצרי אפפי במפגש בו גברה צרפת על אפריקה 1:5.

לאחר שבעה סיבובים הוליכה ברה"מ בראש כשלזכותה — 26.5 (4) נקודות בהקדימה את הונגריה — 25.5 (3), אנגליה — 25 (3) רומניה 21.5 — (2) אך הונגריה עדיין לא התמודדה (עד הסבוב השביעי) עם אפריקה החלשה.

תזכורת מעבר מזהיר

אלוף העולם לשעבר בוריס ספאסקי. שבעוד חודשיים ימלאו לו 49 שנים, הוכיח, בתחרות המועמדים במונפלייה, שעדיין לא נס ליחו. ספאסקי ניצח שניים מבין השלושה שסיימו במקומות 3־1, את ואגניאן ואת סוקולוב, ולא היה חסר הרבה שימנה עם המעפילים לדו קרבות המועמדים לאליפות העולם. במשחקו עם בכיר שחמטאי ארצות הברית יאסר סייראוואן, בחר ספאסקי בפתיחה שהביאה לו תהילה רבה בעבר — גמביט המלך, פתיחה שממעטים מאוד לשחק היום. מסעו השמיני, המפתיע, היקנה לו יתרון ובהמשך וכה לנצחון נאה כפי שנראה להלן.

גמביט המלך

לבן: ספאסקי שחור: סייראוואן

מונפלייה 1985

1.ה4, ה5; 2.ו4, ה:ו4; 3.פ־ו3, ז5; 4.ח4, ז4; 5.פ־ה5, פ־ו6; 6.ר־ג4 (בפרקטיקה של ספאסקי מוכר המהלך 7.ד4, ממשחקו עם גובוטאשווילי ב־1962) 7...מ:ה7?! (מסע זה הוא חידוש, וכפי שיתברר לא מוצלח. ידוע כאן המשך ששוחק בעבר, 7...ר־ה7 [illegible]) 10...[illegible] לא רע גם 10.פ־ה5)

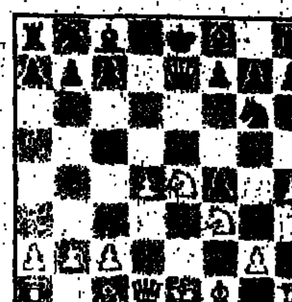

8.מ־ו2!! ההקרבה היא משונה אולי, אך המסע הוא נוגע ביותר שאין זה נראה כאילו מתוו המלך למקום מבטחים. אך המיגור בפיתוח כלי השחור יתן אותותיו בהמשך! [illegible]

בעיות וסיומים

יוחנן אפק

בעיות השבוע

התחרות השוודית לא חוללה נצורות: ערכה של היצירה האיטלקית (5248) באסטרטגיית ההתעיות.

מנגנון חסכוני של מחזוריות בין התשובות הלבנות מציג המחבר המקדוני ב־5249.

5248. אנטוניו סיאטסי

פרס 1, „טירסקריפט פור שח", 1981

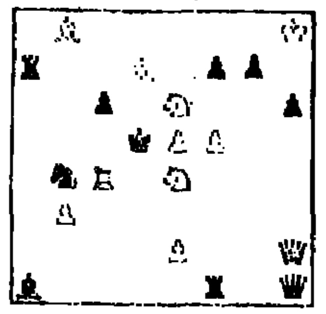

מט בשני מסעים 11+10

5249. זיווקו יאנבסקי

פרס 2, „מט", 1981

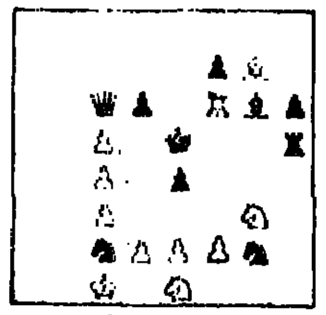

מט בשלושה מסעים 11+10

פתרונים — אל העורך, צירלסון 36 ת"א 62302.

הנצחה ראויה

תחרות חזקה בעריכה בשוודיה לזכרו של מחבר הסיומים המנוח אלכסנדר הרבסטמן.

א. אסאבה

התחרות לזכר הרבסטמן, 1984

— פרס ראשון —

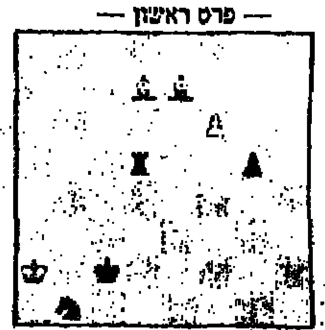

הלבן נוסע וזוכה 4+4

1.ר־א4+, מ־ג1. 2.צ־ב1, 3.צ־ה5, [illegible] 4.ר־ה2! [illegible] וללא — יתקבל סיום בו יגברו הרצים על הפרש היריב תגליתו החשובה של הישראלי עופר קומאי) [illegible] צוגצוואנג [illegible]

ג. קראלין

התחרות לזכר הרבסטמן, 1984

— פרס שני —

הלבן נוסע וזוכה 10+7

איומי מט וסט שחורים מאלצים את המכונה ולכן לאקרובטיקה של הקרבות והגלגולים מפתיעים. [illegible]

24.מה:ה7, צ־דא; 25.מ־ד:ב5+ מ־חא; 26.צ:צ8; צ:ד8 + ר־דא; 27.מ־ה4! (מאיים גם 28.מ:ה7+!) 27...צ:ה5; 28.מ:ה7! צ־ג4; 29.מ־ה8 + מ־ב4; 30.מ־דד3, ר־ד7; 31.מ:ה7, [illegible]; 32.כ־ז6, והשחור נכנע.

פופ

עופר ניר

הול ואוטס, חגיגה באפולו

דאריל הול וג'ון אוטס

התאריך: 23 במאי 1985. המקום: תיאטרון „אפולו" בהארלם, ניו־יורק. האירוע: הופעה לציון פתיחתו־מחדש של האולם, אחד המפורסמים בניו־יורק, שהיה סגור משך חמש שנים. הקהל: שחור ולבן, לא רבים, האולם אינו גדול. על הבמה, דאריל הול וג'ון אוטס, ואתם. החלק השני של המופע, שני אורחים חשובים ומכובדים, אדי קנדריק ודייויד ראפין, שניים מחברי להקת „הפיתויים" בעבר. ההופעה ההיסטורית הזאת הועלתה על סרט וידיאו ועל גבי תקליט, שראה־אור לא מזמן גם בארץ.

מה הביא את דאריל הול וג'ון אוטס אל האפולו בהארלם? מה הביא את קנדריקס וראפין להופיע, יחד עם הצמד הלבן, באולם הממוקם במרכזו של הרובע השחור המפורסם בעולם, למעט, להבדיל, סוואטו שבדרום־אפריקה? הערכה הדדית, הערצה לאליליי־נוער, כבוד למוסיקת הנשמה. הול ואוטס אינם להקת־נשמה במלוא־מובן־המלה. הם שילוב של נשמה עם פופ ורוק. הם מדברים אל קהל לבן ושחור כאחד. דאריל הול הוא, כפי הנראה, זמר הנשמה הלבן הטוב ביותר כיום, לא שיש רבים שאינם שחורים...

הול ואוטס, גדלו בפילדלפיה, שיחד עם דטרויט וממפיס, נחשבת לעיר ספוגת מוסיקה נשמה. הם נפגשו לראשונה בשנת 1967. שניהם היו חברים בלהקות נשמה מקומיות. הול שר עם ה„טמפטונס". השם נגזר מן הלהקה שהעריץ יותר מכל ה„פיתויים" (טמפטיישנס). ג'ון אוטס ניגן בלהקה שנקראה „האדונים" (מאסטרס). שתי הלהקות התחרו ביניהן בתחרות חובבים מקומית. הול ואוטס התיידדו, אבל הקשר ביניהם נותק לזמן־מה, כאשר אוטס הלך ללמוד בחוג לעיתונאות. הול המשיך לשיר, בכל מיני הרכבים. גם כזמר־רקע בהקלטות של זמרי נשמה, אפילו עם „הפיתויים". יחד עם טים מור וטים סלרס, הקליט הול אלבום, תחת השם „בוליבר". התקליט ההוא שקע ונעלם באוקיינוס הגועש של השואו־ביזנס האמריקני.

הול ואוטס שבו והתאחדו בשנת 1972, כאשר האחרון החליט לוותר על שאיפותיו העיתונאיות ולהתמסר למוסיקה. השניים חתמו על חוזה בחברת „אטלנטיק" והוציאו ארבעה תקליטים, בין השנים 1972־1975. הכיוון המוסיקלי שלהם לא היה ברור והשתנה לעתים תכופות, מפולק ועד מעט־רוק־כבד. בשנת 1976 חתמו בחברת „אר.סי.איי" ועם החוזה החדש, החלה גם ההצלחה המסחרית שלהם. באותה שנה זכו לשני להיטים גדולים „שרה מחייכת" ו„היא נעלמה". כעבור שנה, הגיעו בפעם הראשונה אל ראש המצעד האמריקני בלהיט „נערה עשירה". הם חזרו על הישג זה עוד ארבע פעמים.

הול ואוטס חזר, לאט אבל ללא־היסוס, אל הבסיס המוסיקלי שלהם, אל מוסיקת הנשמה. לא בצורה המיוזעת המוכרת לנו מהופעות של ג'יימס בראון למשל, גם לא הנשמה החלקלקה בנוסח ליונל ריצ'י, אלא מה שנקרא „נשמה כחולת־עיניים", נשמה לבנה, זן מיוחד. „משך תקופה ארוכה," אומר דאריל הול „ניסינו בכל כוחותינו לשכוח את השורשים המוסיקליים שלנו, את העובדה שבאנו מפילדלפיה ומוסיקת הנשמה שלה. כמו כפריים שהגיעו לעיר הגדולה ומנסים להעמיד פנים כאילו גדלו בעיר הזאת מאז ילדותם. ניסינו לשכוח את הנשמה. ניסינו לשכנע את הקהל ואת עצמנו שאנחנו להקת רוק לכל דבר. לקח לנו זמן לגלות מי ומה אנחנו באמת."

התגלית הזאת, הביאה אותם גם לאולם „אפולו", לפני כחצי־שנה. „אפולו", שנפתח בשנת 1934, אירח על הבמה שלו את מיטב האמנים השחורים של ארצות־הברית, מוסיקאי ג'אז, נשמה וגוספל. ג'ייקס בראון וסטיבי וונדר הקליטו „תקליטים חיים" במקום. אבל בשנת 1980, לאחר משבר פיננסי מתמשך, הוחלט לסגור את האולם. מוסיקאים רבים, גם פוליטיקאים מקומיים וסתם אנשים טובים מהארלם בפרט, וניו־יורק בכלל, לא היו שלמים עם ההחלטה והחלו לאסוף כספים במטרה לשקם את האולם ולפתוח אותו מחדש. לפני שנתיים הכריזה עיריית ניו־יורק על האולם כעל אתר תרבותי־היסטורי, ובכך מנעה אפשרות של הריסת המבנה. חברת מוסיקת הנשמה „מוטאון" וגופים נוספים, השקיעו ב„אפולו" למעלה מעשרה וחצי מיליון דולר, במטרה להכשירו כבימת הופעות שתצולמנה לטלוויזיה ולסרטי וידיאו. הול ואוטס הוזמנו להופיע באפולו המתחדש, ונענו בשמחה. כל ההכנסות מן המופע שלהם הוקדשו לארגונים המטפלים בחינוך והשכלה לצעירים שחורים.

הול ואוטס רצו לחלק את הכבוד שהוענק להם, עם אמני־נשמה מקוריים מן השורה הראשונה. הם נזכרו בלהקת ה„פיתויים" אבל, אומרים השניים, הם לא אהבו במיוחד את החומר העכשווי של הלהקה ולכן, החליט לחזור אל „הפיתויים" של שנות ה־60, הלהקה הקלאסית, ולאתר את שני סולניה־לשעבר. דייויד ראפין ואדי קנדריקס. הם הצליחו למצוא אותם — והעלו אותם לבמה לביצוע כמה מן הלהיטים הגדולים של „הפיתויים" כמו „אינני גאה מכדי להתחנן" ו„היכונו". ההופעה היתה מוצלחת מאוד, זה ניכר בתקליט ובסרט הווידיאו. בעקבותיה, באה הופעה נוספת, במסגרת ה„לייב אייד" בפילדלפיה.

„כל מה שאנחנו יודעים, השירה וההופעה, למדנו מהם," אומר ג'ון אוטס. „ועכשיו, יש סיכוי למשהו משותף, הם ואנחנו. ייתכן שנקליט תקליט משותף ואם זה לא ייצא אל הפועל, נפיק עבורם תקליט, כצמד."

„הפיתויים" יהיו שווים, בהזדמנות, כתבה נפרדת, אולי במסגרת יריעה מורחבת על הצליל של חברת „מוטאון" ועל מוסיקת הנשמה בכלל. על קצה המזלג, נזכיר כי הלהקה הוקמה בשנת 1961, עם קנדריק בהרכב המקורי. דייויד ראפין הצטרף כעבור שנתיים, לאחר שאחיו, זמר הנשמה ג'ימי ראפין, דחה את ההצעה. עם ראפין כסולן, זכתה הלהקה ללהיטה הגדול „נערתי". הוא פרש, או פוטר (העובדות אינן ברורות כל כך) והחל בקריירה סולנית. „הפיתויים", תחת ידו של המפיק נורמן וויטפילד, פנו לכיוון של נשמה „פסיכדלית" שהביאה להם מספר להיטים, אך גם לפרישתו של קנדריק, שגם הוא החל בקריירה עצמאית וזכה ללהיט „המשך לנוע". מאז, חלה ירידה בפופולריות, הן של ראפין וקנדריק, הן של „הפיתויים" (למעט להיט גדול אחד „אבא היה נווד"). למרבה האירוניה, היתה זו הצלחתו של צמד לבן, שהחזירה אותם, שניים מגדולי המוסיקה השחורה הפופולרית בשנות ה־60, אל הבמה ואל הקהל.

ברידג'

ארנונה שפאן

לחץ בצבע אחד

העיקרון של העברת היד הינו להפעיל מקסימום לחץ על המתנגדים. בדרך כלל אנו עושים זאת על־ידי משיכת השליטים הארוכים שבידינו. לעיתים התעלמות מעיקרון זה יכולה להוות גורם בכישלון ביצוע החוזה.

מחלק: דרום

פגיעים: צפון דרום

ההכרזה:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 קלאב	2 הארט	3 הארט	—
4 קלאב	—	4 כלי שליט	—
5 דיאמונד	—	6 קלאב	—

• ששה הארטים לפחות ויד חלשה.

צפון: ♠8742 ♥A85 ♦AK3 ♣AQ3

מערב: ♠QJ3 ♥KJ10763 ♦QJ8 ♣10

מזרח: ♠10965 ♥9 ♦109542 ♣542

דרום: ♠AK ♥Q42 ♦76 ♣KJ9876

מערב מוביל במלכה דיאמונד, הכרוז זוכה באלוף וממשיך באלוף קלאב ובמלך קלאב ואחריהם המלך ואלוף ספייד. הכרוז חוזר לדומם במלכה קלאב, ותוך סטייד בידו וממשיך בסידרת הקלאב עד למצב הבא:

צפון: ♠8 ♥A85 ♦— ♣—

מערב: ♠— ♥KJ107 ♦— ♣—

מזרח: ♠9 ♥9 ♦95 ♣—

דרום: ♠— ♥Q42 ♦— ♣K

הכרוז ניתח את מהלך ההכרזה והגיע למסקנה שביד מערב 9 10 K J בהארט, ולכן שיחק הארט קטן בתקווה שמערב יזכה וייאלץ לחזור בהארט.

אולם מערב שיחק את השביעית הארט, מזרח זכה בלקיחה והחוזה הוכשל.

הכרוז שגה במשחקו, מדוע? משום שהיה עליו לשחק את הקלאב האחרון לפני ששיחק הארט ומערב היה נכנס ללחץ בין הארט להארט(!). כמובן שאסור לו להשליך את השביעית הארט, ולכן הוא משליך את העשירית הארט. הכרוז ממשיך במלכה הארט ומערב נאלץ לכסות עם המלך, הזוכה בלקיחה. עתה נאלץ מערב לשחק הארט לתוך המזלג של ה־8 A שבדומם והחוזה מבוצע.

אליפות העולם

השנה יש לנו נחת רוח מרובה מנבחרת ישראל. אליפות העולם בסן־פאולו הסתיימה, וישראל סיימה במקום ה־3 המכובד כשלפניה ארה"ב במקום הראשון (המה מרטל, פנדר, רוס, וולף וסטאנסבי), אוסטריה במקום השני (ברגר, פייכטינגר, פוסיק, מיינל, רואן וטאראנאה) במקום הרביעי סיימה בראזיל.

אלופות העולם הינן חברות נבחרת בריטניה, במקום השני ארה"ב ובמקום השלישי צרפת (אלופת אירופה).

קולנוע

טלי סילוני

קולונל רדל

הבמאי ההונגרי אישטוואן סאבו וקלאוס מריה ברנדאואר הזכורים לטוב מ„מפיסטו" שבים שוב בסרט ארוך על פרשת חייו של הקולונל אלפרד רדל, ראש השירות החשאי של האימפריה האוסטרו־הונגרית. סאבו לא ביסס את סרטו על ההיסטוריה, אלא על מחזה מאת ג'ון אוסבורן. הסרט מלווה את רדל מילדותו בפנימיה הצבאית הקשוחה עד שיא הקאריירה שלו כראש השירות ונפילתו הבלתי נמנעת. השחקנים עושים את תפקידיהם מצוין, והשחזור התקופתי של התקופה מצוין ומפואר, הפגמים הם בעיקר בסיפור העלילה (שיצא פחות מעניין ממה שהיתה פרשת רדל במציאות) ובעיצוב דמותו של רדל בתסריט.

שושנת קהיר הסגולה

וודי אלן חוזר במלוא שנינותו, ימי השפל הכלכלי הגדול של שנות ה־30 בארה"ב. סיסליה השמרירית והחולמנית (מיה פארו) בתפקיד אשה מוצאת לה מקלט מפני החיים הקשים באולם הקולנוע המקומי. עם המסך הגדול, אשר [illegible] שבעים [illegible] שוב ושוב באותו סרט, „שושנת קהיר הסגולה" ומתאהבת בגיבור משנה יפה תואר. היא משתקעת בעולם האשלייה המתקתק אבל הגיבור הקולנועי, תום באקסטר מתאהב גם הוא בצופה הנאמנה ובאותה הקרנות הוא פונה אליה פתאום, ניתק מן המסך ועובר לעולם המציאות. כאן מתחיל משחק מתוחכם בין אשלייה ומציאות, משחק משובב לב עד הסוף הבלתי נמנע: החיים זה חיים והסרט הוא רק סרט.

רציחות פשוטות

מתוח מסוגננת ועשייה היטב ל„סרט האפל". במרכז העלילה ארבע דמויות: אשה שמאסה בבעלה המופרע, מאהב צעיר ובלש שמו ומושחת שנשכר להרוג את הנואפים. העלילה נבנית בדייקנות, פרט לפרט נארגת מסכת אי־הבנות מרשימה. המסכת מתגלגלת כלכדור שלג שזורה ומצולמת ביד אמן. שני אחים אמריקנים, איתן וג'ואל כהן, כתבו את התסריט. ג'ואל כהן — ביים.

רומן שחל במלחמה

מלודראמה רוסית: סיפור פשוט, עולם אחר. הימים ימי מלחמה וחייל רומנטי אחד מתאהב באהובת המפקד. השנים נוקפות, המלחמה תמה והחייל כבר נשוי, כשהוא רואה שוב את אהבתו משכבר. מוכרת פירושקי ברחובותיה המושלגים של אודסה. הסרט נורם לאיטו, משתרך בכבדות מסצנה לסצנה: הסגנון הקולנועי שמרני ומיושן.

זרים

הבמאי ג'ים ג'ארמוש עבד תחילה על סרט קצר על מהגרים הונגרים בניו־יורק. וים ונדרס, שראה את עבודתו, התלהב ותרם לו שאריות חומר גלם מסרטו „מצב הדברים", כדי שירחיב את הסרט: כך נולד „זרים". סיפורם של שלושה צעירים מתוסכלים בשלוש מערבות: ניו־יורק, קליבלנד ופלורידה. זהו מסע מגוחך בנוסים וזים, ממעט במלים ומרבה אווירה וסגנון. הסרט צולם בשחור לבן, בבימוי נזירי ובתקציב דל.

בירדי

„סרט איכות", אל. פצוע מלחמת ויאטנאם (ניקולאס קייג'), מעורון הכותנה, ראסטי (ג'יימס) נשלח לסייע בטיפול ב„בירדי" בידידו בירדי, שאיבד את שפיותו במלחמה. נסיונותיו להתקרב אל בירדי השרוי בקטטוניה, שזורים קטעי פלשבק מימי נעוריהם העליזים בשכונת עוני בפילדלפיה. בירדי כמתבודד שמהלך הסרט היה מאז ומעולם אחוז אובססיה ציפורים ומעוף. הסרט צילומים יפים מאוד של ויתור בעיר הציפורי הדגים חוקים של „שאנס", אבל [illegible] בסמכות במאי [illegible] אוסטארד. [illegible]

חידות

מתתיהו ורנה עופר

תשבץ סכומים 110

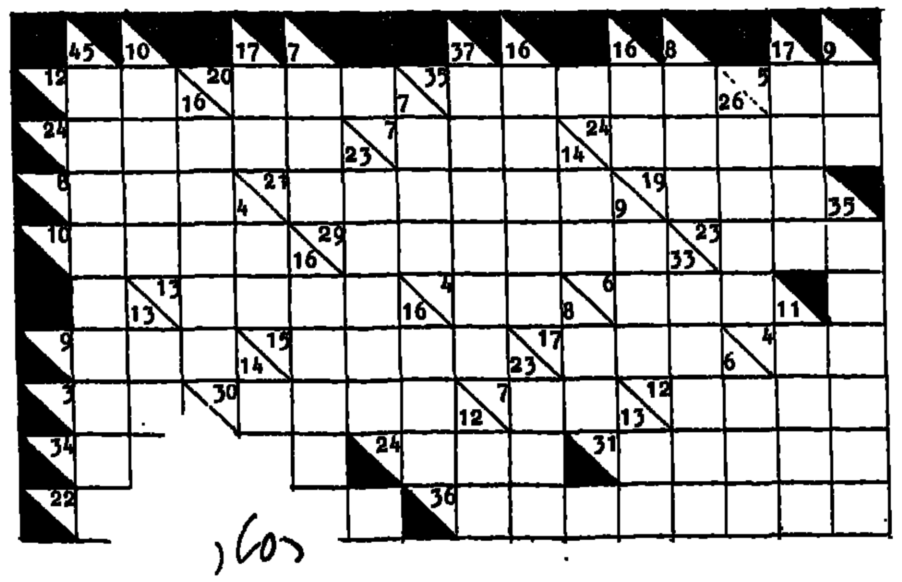

עליך לרשום בכל משבצת ריקה, ספרה מבין הספרות 1 עד 9 ועד בכלל, באופן שסכום הספרות יהיה הסכום המופיע בגוף התשבץ. סכום הרשום מעל לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מימין לסכום וזה הרשום מתחת לאלכסון מתייחס לספרות שיש לרשום מתחתיו.

בכל סכום, כל הספרות שונות זו מזו.

כתב סתרים 110

בפעולת הכפל הבאה, הוחלפו הספרות באותיות. כל אות מיוצגת על ידי ספרה אחת ויחידה, אבל ספרה יכולה להיות מיוצגת על ידי אות אחת או על ידי שתי אותיות.

```
        מ נ ו ע
      × ד י ז ל
  ---------------
      ה נ פ י ש
    ז ה כ ת נ
  ה ר ע ש נ
ו ע ר כ א
  ---------------
ה ר ה כ ט ח ג נ
```

עליך למצוא את ערכה של כל אות ולהציב את האותיות המתאימות בריבועים להלן, המסומנים על ידי ספרות. אם כן תעשו, אימרה של י"ח ברנר תקבלו.

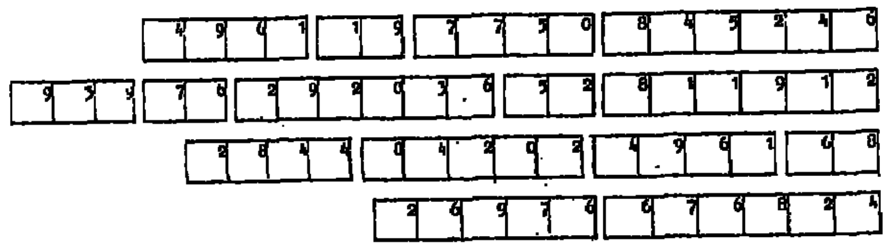

פתרונות:

פתרון תשבץ סכומים 107 (שורה אחר שורה):

1685 ;217435 ;27314
49875 ;287569 ;8142
76 ;3689 ;24813 ;25
79 ;279 ;5312 ;297 ;1
3521 ;1562 ;79 ;6123
234 ;836 ;54128 ;35
1 ;134 ;81623 ;59678
59 ;8917243 ;416235
4769 ;397 ;132 ;8412

פתרון כתב סתרים 107:

בפני אלוהים חייב אדם להיות לא מלומד ולא פילוסוף, אלא ילד, עבד, תלמיד — ולכל היותר, משורר.

תשבצים

© מאת אמיר בן אור

(מ) — כתיב מלא

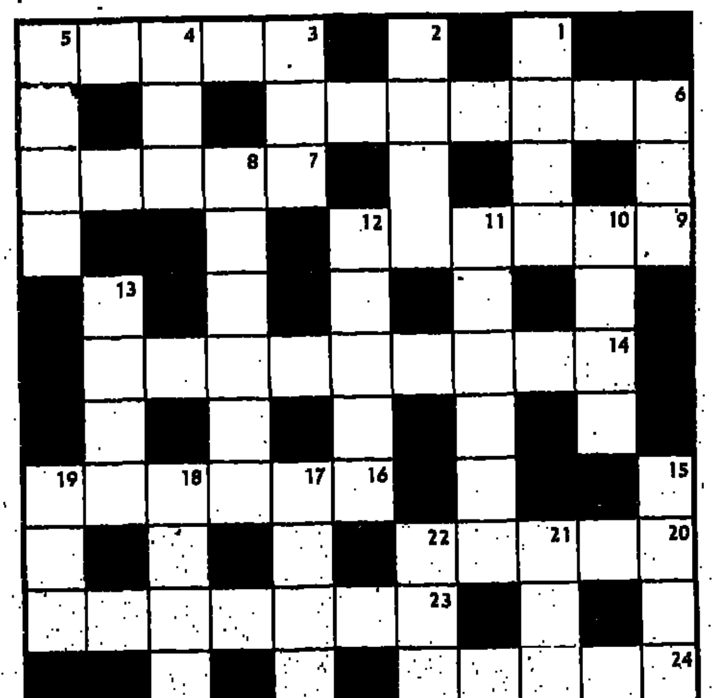

תשבץ רגיל 110

מאוזן:

3. מחלת צמחים. 6. נחש דרום אמריקני. 7. מעשה רשת. 9. נמהר. 14. סופר רוסי שהטיף לחזרה לחיי הכפר ולאי־אלימות. 16. סקרן. 20. שמו של אוסף קטעים הומוריסטי סטירי ישראלי. 23. מעין יפה למרגלות הקסטל. 24. פחמת הסירן.

מאונך:

1. קידומת בלע"ז, שמשמעותה גבוה. 2. מאות. 3. מאבני החשן 4. שיח חדש שפריו אכיל. 5. מחרצה. 6. עוף לילי. 8. מעט (כ"מ). 10. מכשיר השקיה 11. מסמני ההיכר של נכרי. 12. ספר מד"ב ידוע של פרנק הרברט. 13. תמיכה. 15. כסוי לרגל. 17. מין קטנית. 18. מין טורף קטן. 19. לא פגומה. 21. תפס. 22. ארץ אפריקנית (כ"מ).

אגוזן 110

מאוזן:

3. מסתופף כבוסתני שבקבוץ (5) (עפ"י יואל דרום). 6. חשפעתה נובעת כנראה מביח"ר על בסיס חלבי (3,4). 7. קצין שלא נותנים לו לחתקדם במסלולו (5) (כ"מ). 9. ראיגום בסמינר (6) (עפ"י יואל דרום). 14. תפס פגז חישג לא מבוטל בעליה (4,5). 16. צועקים שלא יזיק לנו לבנות ערי מסכנים (6). 20. חוטל באש"ז? לא, להיפך (6). 23. מה תני יונק בגוז? (7). 24. כעת הצליחה ללדת, אבל עדיין בסימן של סכנה (5).

מאונך:

1. לא רצוי ללכלך ניר (4). 2. יכול לתפוס כחור ואניות בזחור (4). 3. חתיכה מרב (3). 4. חלקו של טורף אצל שיקספיר (3). 5. זה יהיה מצבו לאחר שבנער אותו חישב (4). 6. כעת אין בה מקום (3). 8. זמר עם כס בבטן (6). 10. זה הסוף לקטנועים (4). 11. כשלון מפחיד לישוב (6). 12. סוף נחמר לסרט (5). 13. יכול לשמש סימן לאסטז (4). 15. מין מאגר ידע לא למינים (4). 17. לא אשפוך דם לידיים (4). 18. בחרף עין. זוף בקיץ, חבוה לבירה (4). 19. שומר מילדות (3). 21. קלקל לי את הדיאטה עם כמות גדולה של פחמימות (3). 22. נמצאת כנראה גם בכל אורח יהודי לצערנו (3).

פתרונות

אגוזן 107

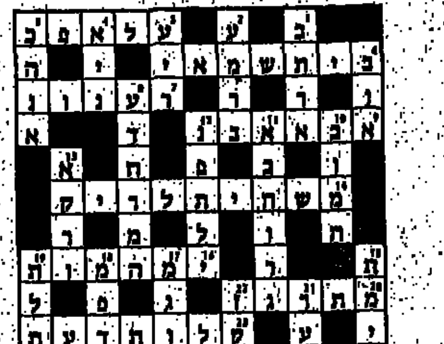
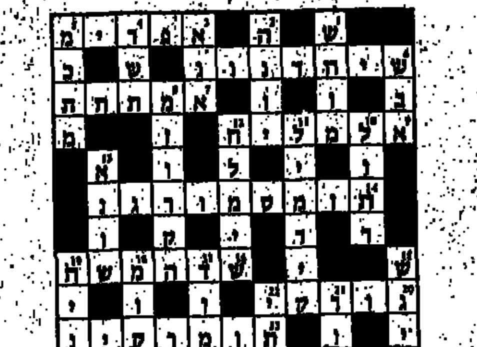
תשבץ 107